

Je'ej ti tyo'yú'xaca' a'íjna i San Lucas

I ti jin uhuatyóochej i yu'xarij

¹ Mue'tíj mu meríj a'íjci jin huatyóohuij maj jo'siimua' tyámua' naa je'ej ti tyi'tíj i Dios huáruuj ityájma jimi,

² a'yaa mu mij tyitáa'ixaaj a'íimaj i maj juji'ij jin jaaseej ti'ij uhuatyóochej, ajta je'en a'yan tyihuo'ci'ij mej mij a'íimaj huo'té'exaatye'en i tyeítýee i nyúucaríj i Dios ti jimi je'ráma'can.

³ Nyáaj nu nyajta nyeríj tyámua' naa a'íjci jin tyi'huányamua'tyej, a'yaa pu'ij tyino'támiteeraj ti xá'puí' nyaj tyimuaata'ítyi're'en yu'xarij jitze néijmi'i je'ej ti tyi'tíj huaríj pej pij muáaj Teófilo jáamua'reej mu paj va'cán jin tyi'tyéjvee,

⁴ pata'aj pij tyámua' naa tyáamua'reej i ti a'yan tyi'ja'yájna i maj meríj muaamuá'tyej.

Síj ti tajapúa tyí'huüre' pu jaataxájtaca' ti nie'huan a'íjna i Juan

⁵ A'ájna imuáj pu i Herodes rey jin tyi'tyávaaca'aj a'íjma jimi i maj Israel jitze ajtyáma'can, a'áa pu síj puaaríj já'chajca'aj ti a'yan ántyapuaaca'aj tíjin Zacarías, a'íj pu jitze eeráma'cantaca'aj i Abías. Ajta a'íjna i íira'ra'an a'yaa pu ántyapuaaca'aj tíjin Isabel, a'íj pu jitze eeráma'cantaca'aj i Aarón.

⁶ A'íi mu hua'puaj tyámua' tyi'tyetyeii'tyeristaca'aj i Dios jimi, majta néijmi'i

jìn ja'tzaahuatya'ca'aj je'ej ti tyu'ta'íjtaca' i tavástara'.

⁷ Ajta camu tyiyójmua'ca'aj, ji'nye capu yo'mua'tacaria'aj i Isabel, majta meríj huosica'aj a'íimaj i maj hua'puaj.

⁸ Aj pu'ij séej xicáara' jitze tya'rá'aj tí'ij a'yan tyihuo'ci'ij maj a'íimaj tyu'támu'vejritaj i Dios jimi i maj Zacarías jimi tyí'huiire',

⁹ a'yájna mati'ij tyee'yí'tihua'aj a'íimaj i puaarij, a'ij pu huaci'ij i Zacarías tí'ij a'íin utyájrutyey i tyeyúuj tzajta', ajta je'en íjcu a antyíteeraj i tavástara' jimi.

¹⁰ Tí'ij ooj tyatáasima'caj i íjcu a, néijmi'i mu i tyeítyee apua'quéj jo'tyu'úuj metyényuusima'aj i Dios jimi.

¹¹ Aj pu'ij síj ti tajapuá tyí'huiire' huataséjre a'íjci jimi i Zacarías, muáca'ta' pu pujmua' jo'tyávaaca'aj a'íjci jitze i maj japuan jaté'racia i íjcu a.

¹² Tí'ij jaaséj a'íjna i Zacarías, je'ej pu tyo'taséj ajta jéehua tyu'tátziin.

¹³ Ajta a'íjna i ti tajapuá tyí'huiire' a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—Zacarías, capáj tyí'tziinye'ej, ji'nye Dios pu arí jáanamujri' je'ej paj tyu'tyéenyuj, ajta a'íjna i Isabel siaj néemi'ij, a'íi pu tyiyóoj ja'mej, a'yaa pej pij jaatámua'tyij tíjin Juan.

¹⁴ Jéehua paj huatá'tyamua've'sij, majta mue'tíj i tyeítyee huatóotyamua've'sij tí'ij huanie'huaj i pá'ri'ij,

¹⁵ ji'nye va'cán pu jìn tyi'tyaváaj ja'mej a'yóoj i tavástara' jimi. Capu nahuáj juquéi'sij, ajta

jitzán séeria'aj ja'mej i júuricama'ra' i Dios.

16 A'yaa pu ca'nyíjra'aj tyu'tá'sij mui'caa i tyeítýee i maj Israel jitze ajtyáma'can, mej mij tyá'antzaahuatye'en i tavástara' jimi majta i Dios jimi.

17 A'íi pu i Juan anaquéej huama'aj ja'mej i tavástara' jimi, a'íjna jitze arooca'nyáaj i júuricama'ra' i Elías ajta i ti jin néijmi'i putyí'uuriajca'aj i Elías, ti'ij tyámua' huó'uurej a'íjma i hua' huásimua' i ti'ríij mej mij huo'taxié've'en i juyójmua', ajta mej mij i maj quee tyámua' metyityoomuámua're' tyihuojó'itéej muá'ra'nyij. Tyámua' pu'ij huá'uuren i tyeítýee mej mij jaataxié've'en i tavástara'.

18 Aj pu'ij i Zacarías a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i ti tajapuá tyí'huiire' tijin:

—¿Ji'nye nyij tyá'mua'reeren ti a'yan tye'mej? Ji'nye nu'ríj vastaciríe', ajta a'íjna i tyaj néemi'ij pu'ríj ajta ucaríj.

19 Ajta a'íjna i ti tajapuá tyí'huiire' a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Nyáaj nu Gabriel ántyapuaj, a'íj nu jimi tyí'huiire' i Dios, a'íi pu unyojo'ta'ityaca' nyej nyij muaaté'exaatye'en a'íjci i nyúucarij i paj jin huatá'tyamua've'sij.

20 Ajta ijíij capáj tyá'tzaahuatye' je'ej nyaj tyimuaaté'exaaaj, a'íj paj jin quee atanyúuva'aj puá'mej, capu che' i'ríitaj ja'mej paj tyu'taxáj 'asta na'aj quee a'yan tyú'rinyij je'ej nyaj nyeríj tyimuaaté'exaaaj.

21 Majta a'íimaj i tyeítýee, a'áa mu pua'quéj jo'tyú'uuca'aj mee'chó'va'aj a'íjci i Zacarías a'tzáaj ti iiráamej i tyeyúuj tzajta', majta a'yan tyúu'ihuo'raca'aj tyi'tíj ti jin arí huápu'i'ij já'tyeevi'ca'aj ti a'úun je'rávaaca'aj.

22 Ajta ti'ij iirájraa, capu che' i'riitaca'aj ti tyu'taxáj, a'yaa pu jumuáca' jin tyihuá'ixaatya'ca'aj, ji'nye capu che' i'riitaca'aj ti huatányuunyij, aj mu mij jáamua'reeri' ti tyi'tíj jimi huataséjre i tyeyúuj tzajta'.

23 Ti'ij antyipuá'riaca' i ti jin tyi'tyávaaca'aj i tyeyúuj tzajta' a'íjna i Zacarías, aj pu'ij jó'raa i juchéj.

24 Ti'quij huatajútzej a'íjna i Isabel, aj pu'ij huatyóo'avaataca' u juchéj, anxí máxciríe' pu á'tyeej ti'quee iiráyi'caa i juchi'táj, a'yaa pu tyi'mua'ajcaa tijin:

25 “Tavástara' pu a'yan náaruj, mata'aj mij i tyeítýee quee ná'xaahuataj.”

Síj ti tajapuá tyí'huüre' pu jaataxájtaca' ti nie'huan i Jesús

26 Ti'ij aráasej máxciríe' tyoomá'caj, Dios pu jaata'ítýaca' a'íjci i Gabriel a'ájna a Nazaret chájta' a'áa ti ja'ajtyáma'can a Galillea,

27 a'áa pu já'chajca'aj a'íjna i Maríia i ti arí tímua' huatyéviche'sij a'íjci jamuán i José, a'íj ti jitze eeráma'can i David, ajta i Maríia capu eexúj a'tíj jamuán hui'caria'aj.

28 A'íjna i ti tajapuá tyí'huüre' a'úu pu jo'tyájrupid jo'tij je'rácatyii a'íjna i Maríia, ti'quij a'yan tyaatatyójtje tijin:

—Ajíi' Maríia, mu paj Dios jimi tya'ancuriáa'sij. Tavástara' pu a jimi yésejre'.

²⁹ Maríia pu je'ej tyo'taséj tí'ij a'yan tyaaté'exaa, ajta a'yan tyúu'ihuo'raca'aj je'ej tí huatóomua'aj i nyúucarij tí jin jaatatyójtjej.

³⁰ A'íjna i tí tajapuá tyí'huiire' a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—Capáj tyí'tziinye'ej Maríia, muáaj paj huatá'tyamua've'sij pajta tyaatatyójtzi're'ej i Dios.

³¹ Ijíij paj huatajútze'sij, séej paj tyiyóoj puá'mej, a'yaa paj jaatámua'tyij tíjin JESÚS.

³² A'íi pu va'cán jin tyi'tyaváaj ja'mej, a'yaa mu jaatámua'sij tíjin Yójra' i Dios i tí néijmi'i jin antyúumua'reej, ajta i Dios tí tavástara' pué'een, a'íi pu tye'entyájrutye'ej tí'ij néijmi'i jin antyúumua'reeriaj, a'yájna tí'ij i tí jin tyi'tyávaaca'aj a'íjna i David,

³³ a'íi pu'ij jusén jin tyu'ta'íjtaj a'íjma jimi i maj Jacob jitze eeráma'can. Ajta quee a'náj antyipua'rij i tí jin tyu'ta'íjtaj.

³⁴ Maríia pu a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i tí tajapuá tyí'huiire' tíjin:

—¿Ji'nye tyí'rij tí a'yan tyú'rinyij, típua'aj nyeequee tyáataj jamuán hui'care'en?

³⁵ Ajta a'íjna i tí tajapuá tyí'huiire' a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—A'íjna i júuricama'ra' i Dios, a'íi pu a jitze huatyá'itzeere'ej, ajta a'íjna i tí Dios jin néijmi'i putyí'uurej a'íi pu ajta a'jimi séeria'aj ja'mej. A'íj pu jin a'íjna i pá'ri'ij tí nie'huan a'yaa mu jaatámua'sij tíjin i tí quee tyi'tíj jin á'itzeere' tí ajta Yójra' pué'een i Dios.

³⁶ Ajta a'íjna a'ihuáara' i Isabel a'íi pu ajta tyiyóoj ja'mej, tyij ajta arí ucaríj, a'íjna i maj a'yan tyá'xajtaca'aj tijin i tiquee yo'mua'tacaa, pu'rij aráasej máxcirie' á'tyeej ti jutza'.

³⁷ Capu tyi'tíj muárie'rij i Dios jimi.

³⁸ Aj pu'ij i Maríia a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyáaj nu néijmi'i jin jaatyáhuire'ej i nyavástara', che' i Dios a'yan tyú'uurej nye jimi je'ej paj períj tyinaaté'exaaj.

Aj pu'ij jó'raa a'íjna i ti tajapúa tyí'huire'.

Maríia pu júumuaarin a'íjci i Isabel

³⁹ A'ájna xicáara' jitze pu i Maríia jiye'tzín jo'mej a'ájna jo'tíj ja'chajta' jiríj jitze a'áa ti ja'ajtyáma'can a Judea,

⁴⁰ aj pu'ij a'áa ja'rá'aj jo'tíj ja'chej a'íjna i Zacarías, ti'quij jaatatyójtjej a'íjci i Isabel, ajta je'en utyájrurij u chi'táj.

⁴¹ Ti'ij a'íjna i Isabel jáanamujri' ti jaatatyójtjej i Maríia, a'íi pu i pá'ri'ij huatáhuaaxij i jucáatze', ajta a'íjna jimi i Isabel pu huatyá'itzee i júuricama'ra' i Dios.

⁴² Aj pu'ij Isabel ca'nyíin jin a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Maríia tijin:

—Dios pu jéetze' tyámua' tyimuaatyájtóo muéetzij quee séecan i úucaa, ajta tyámua' tyeetyájtóo i pá'ri'ij ti arájca mua' jucáa jitze.

⁴³ ¿A'tanyíj nyaj pué'een nyáaj, ti'ij mu jo've'mej nyéetzij jimi i náanajra' i nyavástara'?

⁴⁴ Ji'nye nyati'ij jáanamujri' i paj naatatyójtjej, a'íi pu i nyiyóoj ootáhuaaxij i nyajucáa jitze, a'íjci jime' ti huatóotyamua'vej.

45 Jéehua paj huatá'tyamua've'sij, ji'nye muáaj paj tyá'antzaahuaj ti a'yan tya'róo'astej je'ej ti i tavástara' tyimuaaté'exaaj.

46 Maríia pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

I nyaj jin ma'úumua'rej a'íj nu jin tyé'tyojtzi're' a'íjci i ti va'cán jin tyi'tyéjvee i nyavástara',

47 ajta i nyajúuricamej pu jutyamua've' i Dios jimi i ti nyaj japua huatanyúj.

48 Ji'nye i Dios pu nye jitze rányeeriacá', i nyaj quee je'ej tyéejviicue',

ajta ijíj ti yujo'que'tij ja'mej, néijmi'i mu a'yan tyinaataxájta ti i Dios tyámua' tyinaatyájtoo,

49 ji'nye a'íjna i ti néijmi'i jin antyúumua'reej, a'íi pu nye jimi jéehua huápu'i'ij tyámua' tyú'ruuj.

Capu tyi'táj jin á'itzeere' i ti jin ántyapuaj.

50 Dios pu a'náj ti na'aj hua'cu'vej, a'íjma i maj jimi jéehua tyá'tzaahuatye'.

51 A'íj pu jin tyu'muárij i ti néijmi'i jin putyí'uurej,

ajta tyihua'antyí'uunyi'ri' a'íjma i maj óotzaahuatye',

52 ajta tyihuáa'ri'ri' i maj jin tyityatatyá'ca'aj va'cán jime',

ajta va'cán jin tyihua'antyáaruajtjej a'íjma i maj quee je'ej tyéejviicue'.

53 Ajta jéehua tyihuo'tá' a'íimaj i maj tajcuca'aj, ajta huo'ta'ítýaca' maj jó'ciinyej mequee tyi'táj antyi'á'aj i maj chíjtyaanyi'ij pué'een.

54 A'íjma pu huatáhuüi i maj Israel jitze ajtyáma'can, i maj jimi tyí'huüire', ajta quee yo'huá'xij i ti jin tya'tóoratziiri' ti tyámua' tyihuo'tyéjeevej.

55 A'yaa pu aamí' tya'tóoratziiraca'aj a'íjma jimi i tahuásimua'ci'ij, a'íjci jimi i Abraham ajta i maj jitzán eerányesij.

56 Ajta a'íjna i María a'áa pu jo'tyá'itzee a'chu huéeicaj máxcirie' a'íjci jamuán i Isabel, aj pu'ij té'ej huariá'raa jo'tij ja'chej.

Ti'ij huanie'huaca' a'íjna i Juan

57 Ti'ij tya'rá'aj a'náj tij tyiyóoj já'ra'nyij i Isabel, tyáatacan pu tyiyóoj ja'raa.

58 Majta i tyeítyee i maj avéjri' huacháatima'caa, majta ihuáamua'mua', a'íi mu curiá'cixij mej mij jaatatyójtje'en mati'ij jáamua'reeri' ti i tavástara' jéehua ja'ancu'vaxij a'íjci i Isabel.

59 Ti'ij arahuéeicaj xicáj tyoomá'caj, aj mu mij ujó'ju' mej mij ja'antysisíjchej i navíira' i pá'ri'ij, a'yaa mu mij tyá'xie'va'ca'aj mej mij a'yan jaatámua'tyiiche'en tijin Zacarías a'yájna ti'ij ántyapuaj i táatajra'.

60 Ajta a'íjna i náanajra' a'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

—Capu a'yan antyapuáaj ja'mej. Sulu a'yaa pu ántyapuaj ja'mej tijin Juan.

61 A'yaa mu mij tyaaté'exaa tijin:

—Capu a'tij a'yan ántyapuaj ti ja'mua jitze ajtyáma'can.

62 Mati'ij mij jumuáca' jin jaata'íhuo'ri' i táatajra' i pá'ri'ij, mej mij jáamua'reej je'ej

ti a'ín tyá'xie'va'ca'aj ti'ij a'yan ántyapuj
já'ra'nyij.

63 Ajta a'íjna i táatajra' a'í pu táabla
huo'táhuaviiri' ti jitzán jo'tyéeyu'xaj, a'yaa pu'ij
tyo'tyéyu'xaca' tijin: "Juan pu ántyapuj ja'mej."
Aj mu mij néijmi'i je'ej tyo'taséj.

64 Aj pu'ij huatá'riitariaca' ti tyu'taxáj
a'íjna i Zacarías, ti'quij huatyóchej ti
tyaatatyójtzi're'en i Dios.

65 Néijmi'i mu je'ej tyo'taséj i maj avéjri'
huacháatima'caa, majta néijmi'que' a'yan
tyúu'ixaatya'ca'aj je'ej ti tyi'tij huaríj a'ájna
jo'tij jiríj jo'quéetimee a'áa ti ja'ajtyáma'can a
Judea.

66 Majta néijmi'i i maj a'yan tyi'namuajraca'aj,
a'yaa mu tyúu'ihuo'raca'aj tijin:

—¿Tyi'táquij jin tyi'tyaváaj ja'mej a'íjna i
pá'ri'ij?

Ji'nye ji're'can jime' pu séjria'ca'aj ti i
tavástara' jitzán séjria'ca'aj i pá'ri'ij.

Chuúicaria'ra' i Zacarías

67 Ajta a'íjna Zacarías, i ti táatajra' pu'éen i
pá'ri'ij, a'íj pu jimi huatyá'itzee i júuricama'ra'
i Dios, aj pu'ij a'yan tyu'taxájtaca' i Dios jitze
ma'can tijin:

68 Che' tyámua' eenye' i tavástara', i hua' Dios
a'íjma i maj Israel jitze ajtyáma'can,
ji'nye a'íj pu jin mujo've'mej ti'ij hua' japua
huatányuunyij i jutyéityeristyamua'.

69 A'í pu uyo'ta'ítýaca' i ti va'cán jin tyi'tyéjvee
ti'ij tajapúa huatányuunyij,
síj ti a'íj jitze eeráma'can i David, i ti jahuüre'.

70 A'íi pu a'ín pué'een i ti Dios ará'tyeej jitzán tya'tóoratziiri':

a'íjma jitze ma'can pu a'yan tyaataxájtaca' i maj jitzán ma'can tyí'xajtaca'aj,

71 a'íi pu tajapuá huatányuusij a'íjma jimi i maj tájcha'íire',

ajta néijmi'caa a'íjma jimi i maj taxana've',

72 a'íi pu hua'ancu'vajxi a'íjma i tahuásimua'ci'ij,

ajta quee yo'huá'xij i nyúucarij i ti jin tya'tóoratziiri'.

73 A'íi pu a'ín pué'een i nyúucarij i ti jin tya'táratziiri'

a'íjci i tataataj Abraham:

i ti taatá'sij

74 tyej tyij quee tyí'tziinye'ej yan tyesejria'aj,

tyajta quee hua'ajcha'íiria'aj i maj tájcha'íire'

sulu tyej tyij taxáahuaj jaatyáhuíire'en,

75 tyámua' tye'éenye'ej tyajta quee tyi'tíj jin á'itzeeria'aj,

ajta tyej tyij jimi huatyá'itzeere'en a'chu tyaj pua'an xicáj á'tyeeren.

76 Ajta muéetzij jime', mu paj nyiyóoj pué'een,

a'yaa mu muaatámua'sij tíjin a'íj ti jitze

ma'can tyí'xaj i Dios i ti néijmi'i jin an-

tyúumua'reej,

ji'nye muáaj paj anaquéej huama'aj puá'mej

a'íjci jimi i tavástara'

tyámua' petyi'uuriáj i tyeítyee jimi,

77 pajta huo'té'exaatye'ej i tyeítyeristyamua'me'en

ti i Dios tyihuo'tú'uunyi'raj i maj jin ootyá'itzee

ajta je'en hua' japua huatányuusij.

78 Ji'nye a'íjna i taj Dios, a'íi pu jéehua tá'cu'vej, a'íi pu jútye' imuáj tatatzavi'tye' i xicáj jime',

79 ti'ij huo'tyátatzavi'tye'en a'íijma i maj a'áa jo'cháatimee

jo'tij jéetze' huápu'i'ij jo'tíca'

ajta je'en a'íj jitze huo'cájuyetyej i maj jitzán juxáahuaj séjre'ej.

80 Ajta a'íjna i pá'ri'ij a'íi pu tyéve'sesima'aj, ajta a'íj jitze huatyóoca'an i júuricama'ra' i Dios, a'áa pu já'chajca'aj jo'tij quee já'tyi'tij, 'asta na'aj quee atyojo're'nyej a'ájna xicáara' ti jitzán huatóosejrata a'íijma jimi i maj Israel jitze ajtyáma'can.

2

Ti'ij huanie'huaca' a'íjna i Jesús

(Mt. 1:18-25)

1 A'ájna imuáj a'íi pu rey jime' tyi'tyávaaca'aj i Augusto, a'íi pu'ij tyu'ta'íjtaca' mej mij ahuóoyu'xaj néijmi'i i maj a'áa jo'cháatima'caa jo'tij a'íin tyejé'ijtaj.

2 A'yaa pu tyu'ríj mati'ij ahuóoyu'xaca' ti'ij ooj Quirinio tyi'tyávaacaj tajtúhuan jime' a'ájna a Siria.

3 A'yaa pu'ij tyu'tóoxie'vej mej mij néijmi'i i tyeítyee jo'cixij jo'maj já'ma'can mej mij ahuóoyu'xaj.

4 A'íj pu jin i José iirájraa a'ájna a Nazaret, i Galileea ti jitze ajtyáma'can, ti'quij a'áa jó'raa a Belén, a'áa ti ja'ajtyáma'can a Judea, a'ájna jo'tij jo'nié'huaca' i David i ti rey jime' tyi'tyávaaca'aj,

ji'nye a'íjna i José a'íj pu jitze eeráma'cantaca'aj i David.

⁵ A'áa pu jo'mej tí'ij ahuóoyu'xaj, jamuán a'íjci i María i tí jatyévi'tinya'aj, ajta a'íjna i María pu'ríj jutza'ca'aj.

⁶ A'áa mu mij jo'tyá'caj a'ájna a Belén tí'ij atyojo'ré'nye i xicáara' tí jitzán huanie'huaj i pá'rí'ij.

⁷ A'áa pu'ij jo'nié'huaca' i yójra' ta'nájcaj, tí'quij c'íxurij jin jaque'ijcataca' ajta je'en jatyéetyej i ciyéj jitze tí atyácun jo'maj ya'muáatyee tyajá'cua'caa, ji'nye camu che' ú'vejrica'aj chí'ij tzajta'.

I maj tajapuá tyí'huüre' majta cánya'xií maj siiria'ca'aj

⁸ Véjri' a'ájna a Belén a'áa mu séecan ja'ajtyá'ca'aj i maj cánya'xií siiria'ca'aj, a'áa mu ja'táxai'irihua'aj hua' jamuán i cánya'xií.

⁹ Aj pu'ij jiye'tzín síj huataséjre i tí tajapuá tyí'huüre' i tavástara' jimi, a'íi pu'ij huataséjre i tavástara' tí jin naa huasé'rin ajta je'en huanyéeri'ciriajraa jo'maj ja'ajtyá'ca'aj, aj mu mij jéehua tyu'tátziin.

¹⁰ Ajta a'íjna i tí tajapuá tyí'huüre' a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Caxu tyí'tziinye'ej, ji'nye a'íj nu i nyúucarij jamuaaté'exaaty'e'sij tí naa eenye' tyí'xaj, i maj jin jéehua huatóotyamua've'sij i tyeítyee.

¹¹ Ijij pu huanie'huaca' a'ájna chájta' David tí jitze ajtyáma'can a'íjna i tí ja'mua japua huatányuusij, a'íi pu a'íin pué'een i CIRÍSTU', i tí tavástara' pué'een.

12 A'yaa xu éenye'que' jamua'reeren, a'áa xu yé'tyoonyij i pá'ri'ij ca'íicatzi'huaj ajta a'áa ja'raque'tíj ja'mej ciyéj jitze ta'tyácun i ya'muáatyee maj jitzán tyá'cua'caa.

13 Aj mu mij jiye'tzín mue'tíj huataséjre i maj tajapuá tyí'huiire' a'íjci jimi i síij, i maj tyé'tyojtzi'ria'ca'aj i Dios, a'yaa mu tyí'xajtaca'aj tíjin

14 Tyiche' tyaatatyójtzi're'en i Dios i ti huápu'i'ij naa huasé'rin u tajapuá.

Miche' tyámua' tyí'tyesejre'ej i tyeítyee íiyan cháanacaj japua i ti Dios tyámua' tyi-huo'tyátoosij.

15 Matí'ij jo'cíj i maj tajapuá tyí'huiire', a'íimaj i maj cánya'xii tyiséjraca'aj a'yaa mu tyu'tóo'ixaaj tíjin:

—Tyiche' ujó'ju' a'ájna a Belén, tyata'aj yo'séj je'ej ti tyityaaté'exaa i tavástara'.

16 Aj mu mij jiye'tzín ujó'ju', matí'ij mij jáatyoy a'íjci i Maríia majta i José, majta a'íjci i unyáaque'ej, a'áa pu ciyéj jitze ja'raca'tyii ya'muáatyee maj jitzán tyá'cua'caa.

17 Matí'ij jaaséj, aj mu mij huo'té'exaa je'ej ti tyihuo'té'exaa i ti tajapuá tyí'huiire', a'íjci jitze ma'can i pá'ri'ij ti huanie'huaca',

18 majta néijmi'i i maj huó'namuajri' je'ej mu tyo'taséj a'íjci jime' je'ej maj tyí'xajtaca'aj i cánya'xii maj siiria'ca'aj.

19 Ajta a'íjna i Maríia néijmi'i pu ju'avaataca'aj i jutzájta', ajta a'náj ti na'aj jamua'reeriaca'aj.

20 Majta a'íimaj i maj cánya'xii siiria'ca'aj, a'íi mu huariá'cij jéehua metye'tyóotzi'ria'aj i Dios,

a'íjci jime' je'ej maj tyáanamujri' i nyúucarij ajta je'ej maj tyi'tíj tyu'séj, ji'nye néijmi'i pu a'yan atyojo're'nyej je'ej ti tyihuo'té'exaa'j i tajapuá tyí'huíire'.

Matí'ij uyo'taséjrataca' i Jesús i tyeyúuj tzajta'

²¹ Tí'ij arahuéecaj xicáj tyoomá'caj aj mu mij ja'antysisíjchaca' i naviíra' i pá'ri'ij, matí'ij mij a'yan jaatamua'aj tijin JESÚS, a'yájna tí'ij tyaaté'exaa a'íjna i ti tajapuá tyí'huíire' a'íjci i María tí'ij quee xu jútza'caj.

²² Tí'ijta atyojo're'nyej a'náj maj huá'íiracaa a'yájna tí'ij tyé'yu'si' i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', aj mu mij yo'ví'tíj a'íjci i pá'ri'ij a'ájna a Jerusalén mej mij uyo'taséjrataj i tavástara' jimi.

²³ A'yaa mu huaríj, ji'nye a'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin: “A'yaa pu tyúuxie've' maj jaataséjrataj i tavástara' jimi a'íjna i pá'ri'ij ti tyáati' ti anaquéej huanie'huaca'.”

²⁴ A'áa mu mij ujó'ju' mej mij tyu'támu'vejritaj a'yájna tí'ij tyé'íjta i nyúucaria'ra' i tavástara', ti a'yan tijin: “Miche' hua'puácaa huatámu'vejritaj i cúcui'see na'ríij hua'puácaa i jáamui'see.”

²⁵ A'ájna imuáj síj pu a'áa já'chajca'aj a Jerusalén ti a'yan ántyapuaaca'aj tijin Simeón. Tyámua' pu tyí'tyúucha'íica'aj i Dios jimi, ajta tyámua' tyí'tyevistaca'aj, a'yaa pu tye'ejchó'va'ca'aj a'íjci xicáara' ti jitzán i Dios hua'ancu'vajxi'ij a'íjma i maj Israel jitze ajtyáma'can. Ajta a'íjna i júuricama'ra' i Dios a'íi pu jimi séjria'ca'aj i Simeón,

26 a'yaa pu'ij i júuricama'ra' i Dios tyaaté'exaatya'ca'aj ti quee mui'nyij 'asta na'aj quee jaaséj a'íjci i Ciríistu', i Dios ti uyo'ta'ítuyij.

27 Aj pu'ij i júuricama'ra' i Dios a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Simeón ti tyeyúuj tzajta' ja'tanyéj, majta a'íimaj i pá'ri'ij huásimua', a'úu mu majta ja'rá'aj i tyeyúuj tzajta', mej mij a'yan tya'rá'astej je'ej ti tyúuxie've' i yu'xarij jitze,

28 Simeón pu'ij ja'ancuré'chuij a'íjci i pá'ri'ij, ti'quij tyaatatyójtzi'rej i Dios, a'yan tyi'xáataj tijn:

29 Nyavástara', ijíj pu'ríj tya'róo'astej je'ej paj tya'tá'ratziiri' nye jimi, pu'ríj paj jaatá'an ti juxáahuaj huámui'nyij a'íjna i ti muahuiire'.

30 Ji'nye nu'ríj jaaséj a'íjci i ti tajapuá huatányuusij,

31 a'íjci i paj yan jaatyájtóo ti'ij huo'tyáhuuiire'en, néijmi'caa i tyeítyee i maj a'yan huacháatimee,

32 a'íjna i ti huo'tyátatzavi'raj i maj yan séejre' i cháanacaj japua,

ajta i maj jin naa huasé'rihua'aj muá'ju'un a'íimaj i maj Israel jitze ajtyáma'can.

33 Ajta a'íjna táatajra' ajta i náanajra' i Jesús je'ej mu tyo'taséj mati'ij jáanamujri' je'ej ti i Simeón tyaataxájtaca' a'íjci i pá'ri'ij.

34 Aj pu'ij Simeón tyámua' tyihuo'tyájtóo, ajta a'yan tyaaté'exaa i Maríia, i náanajra' i pá'ri'ij tijn:

—Cási', a'yaa pu tyu'xá'pui'intari'huaca' a'íjci jimi i pá'ri'ij, mej mij mue'tíj va'cán jin tyi-tye'entyárutyixi'in i maj Israel jitze ajtyáma'can,

nusu maj mui'caa tyáa'ri'raj i maj jin tyityatyíj. A'íi pu a'íin pué'een i siaj jin jamua'reeren je'ej ti tye'mej, jí'nye mue'tíj mu quee jaxie'va'aj muá'ju'un,

³⁵ a'yaa pu'ij tye'mej ti huataséjre'sij je'ej maj tyí'mua'tzej i tyeítyee. Ajta néijmi'i a'íjna a'yaa pu muéetzij tyimuaatacu'nyij a tzajta' ti'ij a'tíj ti mua'antyéjtzetyij náhuaaj jime'.

³⁶ Síij pu ajta a'áa jo'tyávaaca'aj ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, íiti' pu pué'eenye'ej ti a'yan ántyapuaaca'aj tijin Ana, a'íi pu táatajra'ca'aj i Penuel, i ti Aser jitze eeráma'can. Pu'rij huápu'i'ij ucarístaca'aj. A'íi pu quee eexúj a'chu jajcha'íicaj ti'ij huatyéevichej, aráahua'puaj nyinyi'ra'aj pu'ij á'tyeej ti jamuán ajá'chajca'aj i jucíin ti'quij huamuí' i cína'ra'an,

³⁷ pu'rij ij muáacuatyey japuan muáacuaj nyinyi'ra'aj á'tyeevi'ca'aj ti jusíijtaca'aj. Ajta capu a'náj iiráyi'caa u tyeyúuj tzajta', sulu a'úu pu a'náj tina'aj tyí'huiiria'ca'aj i tavástara' jimi, ju'ítzi've'ej ajta jahuoo i Dios jimi.

³⁸ Aj pu'ij a'íjna i Aná ajo're'nyej a'íijma jimi, ti'quij huatyóochej ti tyaatatyójtzi're'en i Dios, ajta ti tyihuo'té'exaatyee'en a'íjci jitze ma'can i pá'ri'ij, a'íimaj i tyeítyee i maj jacho'va'ca'aj ti Dios hua' japua huatányuunyij a'íijma jimi i maj Jerusalén huacháatimee.

Matí'ij huariá'cij a Nazaret

³⁹ Matí'ij néijmi'i antyci'ij je'ej ti tyé'yu'si' i nyúucaria'ra' jitze i tavástara', aj mu mij huariá'cij a'ájna a Galileea, a'ájna a Nazaret jo'maj já'ma'can.

40 Ajta a'íjna i pá'ri'ij a'íi pu huave'sej ajta huatyóoca'an, jéehua pu tyámua' metyóomua'riaajca'aj, ajta i Dios pu tyámua' tya'tá'caria'aj.

A'íjci i pá'ri'ij Jesús ti ántyapuaj a'úu mu yó'tyoo u tyeyúuj tzajta'

41 Majta a'íimaj i huásimua'mua' i Jesús, tí'ij pu na'aj nyinyi'ra'aj jitze mu a'áa ja'tányinyiica'aj a'ájna a Jerusalén, mej mij tyu'yé'estej a'íjci xicáara' jitze ti jitzán i Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua' yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'.

42 A'yaa pu'ij tí'ij i Jesús arí tamuáamuata' japuan hua'puaj nyinyi'ra'aj jájcha'íica'aj, néijmi'i mu ujó'ju' mej mij tyu'yé'estej i juyi'ráj jime'.

43 Ajta tí'ij tye'entyipua'riaca' i maj tyu'yé'estej, aj mu mij jo'cáj jo'maj ja'chej, ajta a'íjna i Jesús a'áa pu jóovej a Jerusalén, majta i huásimua'mua' camu jamua'reeriaca'aj.

44 A'yaa mu tyí'mua'ajcaa tí i Jesús hua' jamuán huama'ca'aj, séej xicáj mu á'tyeej maj huaju', aj mu mij huatyóohuij maj jáahuoonyij hua' tzajta' i maj huá'muajtyej,

45 ajta camu jáatyoj. Aj mu mij huariá'cij a'ájna a Jerusalén mej mij a'áa yó'huoonyij.

46 Huéecaj xicáj mu á'tyeej maj jahuoo, matí'ij mij a'úu yo'tyoy i tyeyúuj tzajta', a'áa pu jo'tácatyii hua' jamuán i maj tyihua'mua'tyey i yu'xarij jitze i maj jin tyí'ijta, hua'namuáaraj ajta tyihua'íhuo'raj.

47 Majta néijmi'i i maj janamuajraca'aj je'ej mu tyojo'sejraca'aj a'íjci jime' ti tyámua' naa tyojó'iteeca'aj ajta je'ej ti a'ín tyihuá'ixaatyaca'aj.

48 Mati'ij i huásimua'mua' jaaséj, je'ej mu tyo'taséj, ajta i náanajra' a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Nyiyóoj, ¿ji'nye een jime' a'yan páta'uurej? Tu'ríj jéehua muáahuoj nyáaj ajta a' táataj, je'ej tu pua'aj tyá'tamuajtyaca'aj muéetzij jime'.

49 Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—¿Ji'nye siaj sij nyahuoca'aj? ¿Nyi se-
quéé jamua'reej ti a'yan tyúuxie've' nyaj a'úun
je'rájcatyij i nyavástara' chi'táj?

50 Majta a'íimaj camu yo'itéej muá'raa je'ej ti tyihuá'ixaatya'ca'aj.

51 Aj pu'ij hua' jamuán jó'raa a'ájna a Nazaret, jo'tij ij jo've'sej néijmi'i jin huá'tzaahuatya'aj i juhuásimua'. Ajta i náanajra', a'íi pu néijmi'i ju'avaataca'aj i jutzájta'.

52 Ajta i Jesús jéetze' pu tyéve'sesima'aj, ajta jéetze' arí tyo'mua'reeriaca'aj, ajta Dios pu tyámua' tyeetyájtoo, majta a'íimaj i tyeétyee.

3

*Ti'ij i Juan tyihuá'ixaatya'ca'aj a'ájna jo'tij
quee já'ty'i'tij*

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Pu'ríj tamuáamuata' japuan anxí nyinyi'ra'aj tyoomá'caj ti tyí'ijta'ca'aj a'ájna i Tiberio, ajta a'ájna i Poncio Piláato a'íi pu tajtúhuan jin tyi'tyávaaca'aj a'ájna a Judea, ajta i Herodes a'áa pu tyejé'ijta'ca'aj a Galilea, ajta i ihuáaria'ra'

a'íjci i Herodes Filipo ti ántyapuaj a'íi pu tajtúhuan jin tyi'tyávaaca'aj a'ájna a Iturea, ajta a'ájna a Traconíte, ajta a'ájna i Lisantias a'áa pu ja'tajtúhuanyica'aj a'ájna a Abilene.

² Ajta a'ájna i Anás ajta i Caifás, a'íi mu puaríij jin tyityetyú'uuca'aj i tyeyúuj tzajta'. A'ájna ímuáj pu i Dios jaatajé a'íjci i Juan i ti yójra' pué'een a'íjci i Zacarías a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij,

³ Juan pu'ij néijmi'que' huáaraa véjri' a'ájna i játya'naj jitze i Jordán, a'yaa pu tyihuá'ixaatya'ca'aj i tyeítýee ti a'yan tyúuxie've' maj tyá'antzaahuatye'en i Dios jimi majta je'en huái'huaj, tí'ij i Dios tyihuo'tú'uunyi' i maj jin ootyá'ítzee.

⁴ A'yaa pu tyu'ríj je'ej ti tyo'tyéyu'xaca' a'ájna i Isaías i ti Dios jitze ma'can, tyí'xajtaca'aj ti a'yan tíjin:

A'tíj pu aja'jijhua a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij, a'yaa pu tíjin:

“Tyámua' xu huóo'uurej siaj sij jajchó've'ej i tavástara',
siajta néijmi'i jin tyu'túu'uunyi' siaj sij tyámua' eenye'.

⁵ Miche' néijmi'que' tya'vá'jístya'xi'in a ti ja'tyacúcu'nyijmee,
ajta néijmi'que' oorióoje'yij jo'tij i jiríj jo'quéetímee,

ajta i juyéj ti tyuututájmee, a'íi pu huatóoje'yij,
Ajta jo'tij quee jo'pá'tzaa, miche' jo're'je'yitye'en.

⁶ Néijmi'i i maj a'yan séejre' i cháanacaj japua,
a'íi mu jaséjran a'íjci i ti Dios jin tajapúa huatányuusij.”

7 Matí'ij i tyeítýee ajo're'nyinyiica'aj ti'ij i Juan huó'íiraj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijn:

—Mua'aj mu siaj cú'cu'see jitze eeráma'can. ¿A'tanyíj mua'ajmaj jamuaaté'exaa yee tíquee já'muaci'tyij i puéjtzij ti yan huataséjre'sij?

8 Siata'aj tyámua' tyityetyúucha'íij, ta'aj ij huataséjre'en siaj seríj tyá'tzaahuatye' i tavástará' jimi, siajta quee a'yan tyí'xajtaj yee: “Ityáj tu Abraham jitze eeráma'can”, jí'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti i Dios jaayí'tin ti a'yan ja'uurej i tyetyéj ti'ij a'íin pué'eenye' i ti Abraham jitze eeráma'can.

9 Ajta i tyapuéj pu'ríj tyámua' een ti'ij je'ejveechixi'in i ciyéj néijmi'i i náana'ra'. Néijmi'i i ciyéj tíquee tyí'tajcaa a'íi pu tyu're'veechi'huaj ajta tyu'tyáteeri'huaj.

10 Aj mu mij i tyeítýee a'yan tyaata'íhuo'ri' tijn:

—¿Ji'nye tyana'aj tyij rinyij?

11 Juan pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tijn:

—A'íjna i ti hua'puácaa tyí'ij síicu'rij, che' séej jaatáchuiitye'en a'íjci tíquee tyísiicu', ajta a'íjna i ti tyí'ijcha'ij i ti tyí'cue'ri', che' tyaatá'an a'íjci i ti quee tyí'táj tyícha'ij.

12 A'íi mu majta aje're'nyej mej mij huái'huaj i maj huá'jijva'ca'aj i maj tyí'ti'ijci'caa, matí'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Juan tijn:

—Maestro, ¿ji'nye táarinyij ityáj?

13 Juan pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tijn:

—Caxu jéetze' huá'jijve'ej, sulu a'íj xu'uj an-curiáan a'chu ti xá'puí'.

14 Séecan mu majta i xantáaru' a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Arí ityáj, ¿ji'nye táarinyij?

A'yaa pu tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Caxu tyi'táj huá'nahue'raj i tyeítýee, caxu hua'nyeechej nusu siaj hue'tzij jin tyihuá'xajtzi'raj tyi'táj maj jin quee a'yan huaríj, siata'aj a'íjci jin tyámua' tyityóomuajtyaj a'chu maj tyaja'muanajchitye'ej.

15 Majta a'íimaj i tyeítýee je'ej mu tyojo'sejraca'aj, majta a'yan tyúu'ihuo'raca'aj tipua'aj i Juan a'íin pué'eenye' i Ciríistu',

16 ajta i Juan pu a'yan néijmi'caa tyu'té'exaa'j tijin:

—Nyáaj nu jí'récán jime' jájtyij jin já'mua'íiran, ajta síij pu maja've'mej ti i júuricama'ra' i Dios jin já'mua'íiran. A'íi pu jéetze' va'cán jin antyúumua'reej nyeequee nyáaj, capu nyéetzij nyetyévi'jtye' nyaj ja'ajta'í'pu'xi'in i ca'quéera'an.

17 A'íi pu jí'tyáa' i ti jitzán ja'náca'tzij i játza'ra'an i tyeríicuj, tí'ij jujíme' jájsi'rej i xiéerij. Ajta a'íjci i ímue'rij a'íj pu utyátoosij i chóorij tzajta', ajta i xiéerij a'íi pu jaatyáteeraj i tiéj jitze tiquee a'náj já'mui'nyij.

18 A'yaa pu'ij, ajtáhua'aj séecan i nyúucarij jime' pu i Juan a'yan tyihuá'ixaatya'ca'aj i tyeítýee.

19 A'íj pu ajta tyityá'xij a'íjci i Herodes ti tajtúhuan jin tyi'tyávaaca'aj, jí'nye a'íj pu tyévi'tinye'ej a'íjci i Herodías, i ti íira'ra'an

pué'eenye'ej i ihuáaria'ra' i Herodes, ajta a'íjci jime' i ti je'ej pua'aj tyi'tyúucha'iica'aj,

²⁰ ajta i Herodes jéetze' pu je'ej pua'aj huaríj tyi'tíj jime', a'íi pu je'tyáana'j a'íjci i Juan.

*Ti'ij Juan jáa'íiri' a'íjci i Jesús
(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)*

²¹ A'yaa pu tyu'ríj ti'ij ooj i Juan hua'íiracaj i tyeítýee, a'íj pu ajta huá'íiri' i Jesús, ajta ti'ij i Jesús tyenyúusima'caj, aj pu'ij antacúj i tajapuá,

²² ajta i júuricama'ra' i Dios, a'íi pu aje'cáanye'j a'yan huasé'rihua'aj ti'ij cúcui', ajta je'en nyúucarij uje'cánamuajrej i jútye', ti a'yan tyí'xajtaca'aj tijin:

—Muáaj paj nyiyóoj pué'een i nyaj jéehua jaxie've', muéetzij nu mua'antyíhuoo.

*A'íimaj i ti Jesús hua' jitze eeráma'can
(Mt. 1:1-17)*

²³ Ajta a'íjna i Jesús a'yaa pu tyéejcha'iica'aj a'chu seityéj japuan tamuáamuata' nyinyi'ra'aj ti'ij huatyóochej ti tyu'muárie'en. Majta a'yan tyí'mua'ajcaa ti yójra' pué'eenye'ej a'íjci i José. Ajta a'íjna i José, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Elí,

²⁴ ajta a'íjna i Elí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matat, ajta a'íjna i Matat, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Leví, ajta a'íjna i Leví, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Melquí, ajta a'íjna i Melquí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Janai, ajta a'íjna i Janai, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i José,

25 ajta a'íjna i José, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matatías, ajta a'íjna i Matatías, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Amós, ajta a'íjna i Amós, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Nahúm, ajta a'íjna i Nahúm, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Eslí, ajta a'íjna i Eslí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Nagai,

26 ajta a'íjna i Nagai, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Máhat, ajta a'íjna i Máhat, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matatías, Ajta a'íjna i Matatías, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Semei, ajta a'íjna i Semei, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i José, ajta a'íjna i José, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Judá,

27 ajta a'íjna i Judá, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Johanán, ajta a'íjna i Johanán a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Resá, ajta a'íjna i Resá a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Zorobabel, ajta a'íjna i Zorobabel, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Salatiel, ajta a'íjna i Salatiel, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Nerí,

28 ajta a'íjna i Nerí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Melquí, ajta a'íjna i Melquí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Adí, ajta a'íjna i Adí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Cosam, ajta a'íjna i Cosam, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Elmadam, ajta a'íjna i Elmadam, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Er,

29 ajta a'íjna i Er, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Josué, ajta a'íjna i Josué, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Eliézer, ajta a'íjna i Eliézer, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Jorim, ajta a'íjna

i Jorim, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matat, ajta a'íjna i Matat, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Leví,

³⁰ ajta a'íjna i Leví, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Simeón, ajta a'íjna i Simeón, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Judá, ajta a'íjna i Judá, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i José, ajta a'íjna i José, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Jonam, ajta a'íjna i Jonam, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Eliaquim,

³¹ ajta a'íjna i Eliaquim, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Meleá, ajta a'íjna i Meleá, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Mená, ajta Mená, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matatá, ajta a'íjna i Matatá, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Natán, ajta a'íjna i Natán, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i David,

³² ajta a'íjna i David, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Isaí, ajta a'íjna i Isaí, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Obed, ajta a'íjna i Obed, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Booz, ajta a'íjna i Booz, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Salmón, ajta a'íjna i Salmón, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Nahasón,

³³ ajta a'íjna i Nahasón, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Aminadab, ajta a'íjna i Aminadab, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Aram, ajta a'íjna i Aram, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Esrón, ajta a'íjna i Esrón, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Fares, ajta a'íjna i Fares, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Judá,

³⁴ ajta a'íjna i Judá, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej

a'íjci i Jacob, ajta a'íjna i Jacob, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Isaac, ajta a'íjna i Isaac, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Abraham, ajta a'íjna i Abraham, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Taré, ajta a'íjna i Taré, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Nahor,

³⁵ ajta a'íjna i Nahor, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Serug, ajta a'íjna i Serug, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Ragau, ajta a'íjna i Ragau, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Péleg, ajta a'íjna i Péleg, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Heber, ajta a'íjna i Heber, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Sala,

³⁶ ajta a'íjna i Sala, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Cainán, ajta a'íjna i Cainán, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Arfaxad, ajta a'íjna i Arfaxad, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Sem, ajta a'íjna i Sem, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Noé, ajta a'íjna i Noé, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Lámecc,

³⁷ ajta a'íjna i Lámecc, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Matusalén, ajta a'íjna i Matusalén, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Enoc, ajta a'íjna i Enoc, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Jared, ajta a'íjna i Jared, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Mahalaleel, ajta a'íjna i Mahalaleel, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Cainán,

³⁸ ajta a'íjna i Cainán, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Enós, ajta a'íjna i Enós, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Set, ajta a'íjna i Set, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej a'íjci i Adán. Ajta

a'íjna i Adán, a'íi pu yójra' pué'eenye'ej i Dios.

4

Ti'ij tyiyáaru' tyu'tatyésej ti jaamué'tin a'íjci i Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Ti'quij Jesús jimi huatyá'itzee i júuricama'ra' i Dios, aj pu'ij uja'rájraa i játya'naj jitze ti a'yan ántyapuaj tijin Jordán, ajta a'íjna i júuricama'ra' a'íi pu yo'ví'tij a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij.

² A'áa pu'ij huá'puatyej xicáj já'tyeej, ajta i tyiyáaru' pu tyúutyese'ria'ca'aj ti jaamué'tin ti'ij tyi'tij jin ootyá'itzeere'en i Dios jimi. Ajta i Jesús capu tyi'tij huácuaj ti'ij na'aj a'áa já'tyeej, aj pu'ij huataí'cuataca'.

³ Ti'quij i tyiyáaru' a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Típua'aj ji'réc'an jime' yójra' papué'eenye' i Dios, huata'íjtye' mu tyetyéj ti'ij páan huatyóotaahuaj.

⁴ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin: “Capu i páan na'aj jin júurij ja'mej i tyáati'.”

⁵ Aj pu'ij i tyiyáaru' yo'ví'tij jo'tij ja'ajtyee, ti'ij néijmi'i jaataséjratye'en i cháanacaj,

⁶ ti'quij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyáaj nu néijmi'i tyimuaatá'sij pej pij muáaj tyihuo'ta'íjtye'en i maj yan séejre' i cháanacaj japua. Ji'nye nyáaj nu a'íj ancuriáa', nyajta a'íj huata'sij a'tíj ti a'yan tyina'ráanajchi.

⁷ Típua'aj pajtunutaj nyéetzij jimi pajta naatyáanajche, néijmi'i pu muéetzij tyi'mua'a'rij ja'mej.

8 Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin:
“Siata'aj a'íj huatyáanajchej i tavástara' i Dios,
a'íj xu'uj huatyáhuire'en.”

9 Aj pu'ij i tyiyáaru' yo'ví'tij a'ájna a Jerusalén,
a'áan pu ja'antyivi'tij i tyeyúuj japua i ti jéetze'
ájtyeej, a'yaa pu'ij tyaaté'exaa tijin:

—Típua'aj jí'récán jime' yójra' paj pué'eenye'
i Dios, ancájvetzi a'yájna,

10 jí'nye a'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin:
Dios pu uhuojo'ta'ítij i maj jimi tyí'huire' mej
mij muáacha'ín.

11 A'íi mu mua'ajriásij i jumuáca' jime'
pej pij quee tyi'tíj jitze eejca'cata'an ajta ti'ij quee
tyi'tíj je'ej mua'uurej.

12 Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'yaa pu ajta tyé'yu'si' i yu'xarij jitze tijin:
“Capáj tyi'tíj je'ej tyé'ihuo'raj a Dios ti'ij a'ín
a'yan huárinyij je'ej paj muáaj tyá'xie've'.”

13 Ti'ij i tyiyáaru' quee che' je'ej tyéejtyoj
je'ej ti huárinyij, ti'ij ja'antyimué'tin a'íjci i
Jesús, aj pu'ij jimi ajtáaraa 'asta na'aj quee aty-
ojo'rén'yej a'náj ti a'yan tyu'xá'pui'intari'huaca'
ti ajtáhua'aj huatóotyese'en.

*Jesús pu huatyóochej ti tyu'muárie'en a'ájna
a Galileea*

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Aj pu'ij Jesús jó'raa a'ájna a Galileea,
ajta jéehua jitzán huatyá'itzee i júuricama'ra'
i Dios, majta néijmi'i i tyeítyee a'áa maj
jo'cháatima'caa, a'íi mu jáamua'reeri' je'ej ti
rijcaj a'íjna i Jesús.

15 A'íi pu tyihuá'mua'tyajca'aj i hua' tyeyúuj tzajta', majta néijmi'i i tyeítýee tyámua' mu tyeetyájtóo.

Ti'ij Jesús a'áa jo'tyávaaca'aj a'ájna a Nazaret (Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Jesús pu a'áa jo'mej a Nazaret jo'tij jo've'sej. Ti'ij atyojo're'nyej a'ájna xicáara' mati'ij pua'aj juso'pii, a'úu pu tyeyúuj tzajta' jo'tyájrurij ti'ij tyeyí'tihua'aj, aj pu'ij huatyéechaxij ti jo'jijve'en i yu'xarij.

17 Mati'ij mij jaatapíj i yu'xarij Isaías ti jo'yú'xaca', a'aj pu'ij jo'tyoo i ti a'yan tyé'yu'si'huaca'aj tijin:

18 I júuricama'ra' i Dios pu nye jimi séejre',
ji'nye a'íi pu na'antyíhuoj,
nyej nyij huo'té'exaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios
a'íjma i maj quee je'ej tyéejviicue',
a'íi pu unyojo'ta'ityaca' nyaj huo'té'exaatye'en
a'íjma i maj námi' nyaj nyeríj
hui'rátóosij,
ajta nyaj tyihuó'huaatye'en i maj
aracúcu'nyijmee,
nyajta hua' japua huatányuunyij a'íjma i maj
jajpuéjtzij,

19 nyej nyij huo'té'exaatye'en ti arí atyojo're'nyej
a'náj ti i tavástara' tyámua' huá'uurej.

20 Aj pu'ij té'ej jaatyéejirej i yu'xarij, ajta je'en
jaatapíj a'íjci i ti tyí'huire' i tyeyúuj tzajta', ti'quij
ooyíxij. Néijmi'i i maj a'úun je'rátýa'ca'aj mu
jaséjraca'aj.

21 Aj pu'ij huatyóochej ti a'yan
tyihuo'té'exaatye'en tijin:

—Ijij pu a'yan tya'róo'astej je'ej ti tyé'yu'si a'íjci jitze i yu'xarij i siaj seríj jáanamujri'.

²² Néijmi'i mu tyámua' tyá'xajtaca'aj a'íjci i Jesús, majta tyámua' naa tyojo'sejraca'aj a'íjci jime' i ti naa namujria'ca'aj i nyúucarij ti jaataxájtaca'. A'yaa mu tyúu'ihuo'raca'aj tijin:

—¿Nyiquee a'íin pué'een i yójra' i José?

²³ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Tyij sequée mua'aj a'yan tyinaaté'exaatye'sij a'íjci i nyúucarij i ti a'yan yee: “Muáaj mu paj tyí'hua'tacaa, asíj tyí'huá'huaatye'”; siajta a'yan tijin: “A'yájna tyati'ij tyáanamujri' je'ej paj tyú'ruuj a'ájna a Capernaúm, pata'aj pajta a'yan huárinyij iye'ej jo'paj já'ma'can.”

²⁴ A'yaa pu ajtáhua'aj tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime' maj quee tyámua' tyeetyéjeevij a'íjci i ti Dios jitze ma'can tyí'xaj a'íimaj i maj a'áa jo'cháatimee jo'tij a'íin já'ma'can.

²⁵ A'yaa pu tyi'ja'yájna, maj jéehua i úucaa séjria'ca'aj i maj jujiimua'astaca'aj ti'ij yan séjria'ca'aj i Elías, a'ájna ti'ij huéecaj nyinyi'ra'aj japuan jé'ta' á'tyeej maj quee che' viiyaca'aj, ajta jéehua huatújri'huaca'aj néijmi'que' ti'ij na'aj a'áa ti huataca'aj a Israel,

²⁶ Ajta a'íjna i Elías capu huata'ítyi'huaca' a'íjma jimi i úucaa i maj huóojimua'astariaca' i maj Israel jitze ajtyáma'can, sulu a'áa pu jó'me'en séej jimi i íiti' ti jusíjtaca'aj, a'áa ti já'chajca'aj a'ájna a Sarepta, véjri' a'ájna a chájta'naj jitze i Sidón.

27 Jéehua mu majta séjria'ca'aj i maj ca'atzájma'caa a'ájna a Israel, ti'ij ooj tyi'tyávaaca'aj a'ájna i Eliseo i ti Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, ajta capu a'tíj tyú'huaaj, sulu a'íj pu'uj a'íjci i Naamán Siria ti já'ma'can.

28 Mati'ij a'yan tyáanamujri' i tyeítyee i maj tyeyúuj tzajta' je'rátya'ca'aj, néijmi'i mu jéehua huatanyinyu'cacuca'.

29 Aj mu mij ájhuiixij, mati'ij mij yo'ví'tij ca'nyéjrij jime', mej mij ji'rátoonyij i chájta'naj jitze, a'áa mu yo're'nyijtyej jo'tíj ja'ancátyee i jiríj jitze, mej mij a'áan ja'ancáreenyij jo'tíj ja'ancátyee.

30 Ajta a'ájna i Jesús a'áa pu hua' jé'ta' hu- atyenyéej ti'ij jó'raa.

Jesús pu tyéviij tyú'huaaj tyiyáaru' ti tzajta' séjria'ca'aj

(Mr. 1:21-28)

31 Jesús pu a'áa jo'mej a'ájna a Capernaúm, chájta' a'áa ti ja'ajtyáma'can a Galílea, ajta a'ájna xicáara' jitze i maj jitzán juso'píhua'aj, a'íi pu tyihuá'mua'tyahua'aj i tyeítyee.

32 Majta i tyeítyee jéehua mu tyámua' yó'namuajraca'aj je'ej ti a'íin tyihuá'ixaatya'ca'aj, ji'nye a'yaa pu tyí'xajtaca'aj ti'ij i ti va'cán jin tyi'tyéjvee.

33 A'újna u tyeyúuj tzajta' a'úu pu síij tyáati' jo'tyávaaca'aj ti tyiyáaru' tzajta' séjria'ca'aj, a'íi pu'ij ca'nyíin jin jaatajé a'íjci i Jesús, a'yan tijin:

34 —Capáj je'ej ta'uurej. ¿Ji'nye pej pij tyita'antyiú'nyi' ityájma muáaj Jesús Nazaret paj já'ma'can? ¿Nyi a'ájna jin mupo've'mej pej pij

ta'antypuá'ritye'en? Nyáaj nu muamua'tyej, a'yaa nu tyá'mua'reej paj a'ín pué'een i ti naa een i Dios ti jimi jo've'mej.

³⁵ Jesús pu'ij jajtyá'xij i tyiyáaru' a'yan tijin:

—Capáj tyi'táj xajtaj, iirájra' mu tyévi'j tzajta'.

Aj pu'ij i tyiyáaru' aya'rájriee a chóota' i tyévi'j meeséeracaj i tyeítjee, ti'ij quee je'e'j jáaruuj a'íjci i tyévi'j aj pu'ij iirájraa.

³⁶ Néijmi'i mu tyámua' tyu'tátziin i tyeítjee, majta a'yan tyúu'ihuora'ca'aj tijin:

—¿Tyi'tanyí nyúucarira' pué'een i ti jin tyí'xaj? A'íi pu tyihuá'ijtye' i tyiyáaru'see, a'íj pu jin antyúumua'reej ti hui'rá'ityej i tyiyáaru'uj, majta je'en a'íimaj janamuaj.

³⁷ Majta néijmi'que' jaxajtaca'aj a'íjci i Jesús ti'ij na'aj jo'maj jo'cháatima'caa.

*Jesús pu tyáahuaj i mu'nyáara' a'íjci i Simón
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)*

³⁸ Aj pu'ij i Jesús iirájraa i tyeyúuj tzajta' ti'quij a'áa ja'rá'aj a Simón ti ja'chej. Ajta a'íjna i mu'nyáara' i Simón, a'íi pu tyí'cui'ca'aj, jéehua pu puístaca'aj, aj mu mij jaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti tyáahuaatye'en.

³⁹ Jesús pu'ij ecóotutaca' a'íjci jimi, ti'quij jajtyá'xij a'íjci i ti jin tyí'cui', aj pu'ij huatyápua'riaca' i cui'nyi'ra'aj. Ti'quij ájchej ajta je'en tyihuo'cue'ej.

*Ti'ij Jesús tyihuó'huaa jéehua i tyeítjee
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)*

⁴⁰ Ti'ij huaré'chumua'riaca', a'íimaj i tyeítjee mu hua'ré'vi'tixij i Jesús jimi néijmi'caa i maj

tyí'cucui', a'íi pu'ij hua'vá'muarie'xij séej ajta séej, ajta je'en tyihuó'huaa.

⁴¹ Majta i tyiyáaru' i tyeítyee maj tzajta' séjria'ca'aj, néijmi'i mu iirácij, a'yaa mu tyí'tyejijhuaca'aj tijin:

—Muáaj paj yójra' pué'een i Dios.

Ajta i Jesús pu hua'ajtyá'xij, capu ij hua'tá'caria'aj maj tyu'taxáj, ji'nye máamua'reeriaca'aj ti i Jesús a'íin pué'eenye' i Ciriistu'.

Jesús pu huá'ixaatye' i nyúucaria'ra' i Dios a'ájna jo'maj jóosi'rii

(Mr. 1:35-39)

⁴² Ti'ij huatapuá'riaca', Jesús pu eerájraa a'ájna a chájta', a'áa pu'ij ja'rá'aj jo'tij quee a a'tíj. Majta a'íimaj i tyeítyee a'íi mu uyó'huosij, mati'ij mij a'áa ja'rá'aj jo'tij je'ej jé'eenye'ej. A'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj jaatyá'itzen, ti'ij quee jó'yi'can,

⁴³ ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'yaa pu tyúuxie've' nyej nyajta huo'té'exaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios séecan i tyeítyee i maj séej chájta'naj jitze jo'cháatimee, ji'nye a'íj nu jin ujo'ta'ítyi'huaca'.

⁴⁴ A'yaa pu'ij i Jesús tyu'má'ca'aj hua'ixáatya'aj i nyúucaria'ra' i Dios hua' tyejúuj tzajta' a'íjma i maj Israel jitze ajtyáama'can.

5

Mati'ij huatámui'riaca' i hue'tyéé
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Jesús pu a'áa jo'tyaváacaj jo'tij jájtyij ja'va'ástimee a ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Genesaret, mati'ij jéehua i tyeítýee jimi aj-tyáxiiriaca', mej mij jáanamuaaj i nyúucaria'ra' i Dios.

² Jesús pu hua'puácaa huaséj i báarcuj maj a'áa jo'tyú'uuca'aj a ti joo'ástimee i jájtyij. Majta a'íimaj i maj hue'tyéé vivi'racaa a'íi mu tyí'jo'sica'aj i tápi'narij.

³ Aj pu'ij Jesús atyájraa séej jitze i báarcuj, a'íjna i Simón ti jacií, ajta je'en jaatáhuaviiri' ti a'tzúj a' imuáj huatyéchaxij a jáata'. Aj pu'ij a'áa a'ráyixij i báarcuj jitze, a'áa pu raquéé tyihuo'muá'tyej i tyeítýee.

⁴ Ti'ij ja'antýipua'rij i ti tyihuó'ixaaaj, a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i Simón tijin:

—Pata'aj a' imuáj uré'nyej jo'tij jéetze' ja'tyáati' i jájtyij, a'áa xu tye'tyáahua'xij i tápi'narij, i hue'tyéé siaj jin vivi'racaa.

⁵ Simón pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Maestro, tu'ríj huatáxa'íi tyaj tyí'muarie', catu tyi'tíj huatyéevi', ajta muáaj paj a'yan tyí'nye'ijtye', nyáaj nu ja'tyáhua'xij i tápi'narij.

⁶ Mati'ij ja'tyáahua'xij i tápi'narij, jéehua mu huápuí'ij hue'tajájpuaaj i hue'tyéé, tímua' pu tyu'tyasujtza'nyixij i tápi'narij.

⁷ Aj mu mij huo'tajé i maj hua' jamuán tyí'muarie'ca'aj i maj séej jitze aráatyij i báarcuj mej mij ajo'r'é'nyej majta huo'táhuire'en. A'íi mu mij ajo'r'é'nyej, mati'ij mij hua'vá'jistyaxij i hue'tyéé i báarcuj jitze, tímua' mu ajo'cárutyixij a'íjci jime' maj avá'jistyaca'aj i hue'tyéé.

8 Ti'ij a'yan tyeeséj a'íjna i Simón, a'í pu tyítunutaca' a'íjci jimi i Jesús, ajta a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Jó'ra' nye jimi nyavástara', ji'nye jéehua nu a jimi ootyá'itzee.

9 A'yaa pu tyu'taxájtaca' a'íjna Simón, ji'nye a'íjna majta i séecan tyámua' mu tyu'tátziin a'íjci jime' maj jéehua hue'tajájpuaaj i hue'tyéé.

10 A'yaa mu cha'taj tyí'tziinya'ca'aj a'íjna i Santiago ajta i Juan, i maj yójmua'mua' pué'een a'íjci i Zebedeo, a'í mu jamuán tyí'muarie'ca'aj i Simón. Ajta Jesús pu a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Simón tíjin:

—Capáj tyí'tziinye'ej, ijíij ti yujo'que'tij ja'mej, nye jimi paj tyeétyee tyísiire'ej.

11 Aj mu mij hue'tajájpuaaj i báarcuj jo'tij jo'huáchij, a'áa mu néijmi'i tyojoohuá'xij matí'ij mij jamuán jo'cáj a'íjci i Jesús.

*Jesús pu a'tíj tyú'huaaj ti atzáj jitzán tyinyáxij
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)*

12 Séej xicáj jitze, Jesús pu a'áa jo'tyaváacaj jo'tij ja'chajta', ti'ij síij tyáati' aje're'nyej ti tyí'cui', jéehua pu cá'atzaca'aj i juhué'ra' jitze, ti'ij jaaséj a'íjci i Jesús, aj pu'ij tyítunutaca' a'áa pu chóota' rá'aj junyéerin jime', a'yaa pu'ij tyaatáhuaviiri' tíjin:

—Nyavástara', tipua'aj mua'ránajchij paj tyináhuaatye' i nyaj jin tyí'cui'.

13 Jesús pu huataméjca'taca' ti'quij ja'ajtamuariej, a'yan tye'ixáatye'ej tíjin:

—A'yaa nu tyá'xie've' nyaj tyimuáhuaatye'en, pata'aj tyámua' huárinyij.

Ti'ij a'yan tyaaté'exaa aj pu'ij huarúj,

¹⁴ ajta i Jesús a'yaa pu tyaata'íj tijin:

—Capáj a'tíj ixaatye'ej, sulu a'úu paj jó'me'en i tyeyúuj tzajta' pej pij huatá'sejrataj a'íjci jimi i puaríj, pajta tyu'támu'vejritaj a'yájna ti'ij tyu'ta'íjtaca' i Moisés, mej mij a'ímaj jáamua'reej i puaríj tijin papu'ríj huarúj.

¹⁵ Majta a'ímaj i tyeítýee, a'íi mu jáamua'reeri' je'ej ti i Jesús huaríj, jéehua mu mij i tyeítýee jimi tyúusi'rihua'aj mej mij jáanamuaaj ajta ti'ij tyihuó'huaatye'en a'íjma i maj tyí'cucui'ca'aj.

¹⁶ Ajta i Jesús pu ajtáyi'caa hua' jimi ti'ij jusíj huatyényuunij jo'tíj quee a a'tíj.

Jesús pu tyihuo'tú'uunyi'ri' ajta séej tyú'huaaj i ti quee tyéchavaaj

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Séej xicáj jitze ti'ij i Jesús tyihua'mua'tyáacaj, séecan mu i fariseos a'áa ja'ajtyá'ca'aj majta i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'áa mu ja'ráciinyaca'aj a'ájna a Galíleea, majta séecan a'ájna a Judea, majta séecan a'ájna a Jerusalén. Ajta a'íjna i ti i Dios néijmi'i jin putyí'uurej a'íj pu jimi séjria'ca'aj i Jesús ti'ij tyihuó'huaatye'en i maj tyí'cucui'.

¹⁸ Aj mu mij séecan a'áa jo're'nyej, tyéviij mu huáchuisima'aj, itárij mu japuan ju'ujtyácaj, capu tyéchavaaj a'íjna i a'tíj. A'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj ju'tyátoonyij u chi'táj mej mij a'áa yo're'tyej i Jesús jimi,

¹⁹ ajta camu jatyoova'aj jo'maj jo'tyájrutyey, ji'nye jéehua mu tyeítýee eetyóosiiria'ca'aj ata'

puéertaj, aj mu mij antyicíj i chi'ij japua, mati'ij mij ja'náacuj, aj mu mij ju'cájtoo i itárij japuan mu'ujtyácaj, hua' tzajta' i tyeítýee jo'tij i Jesús jo'tyéjvee.

²⁰ Tí'ij i Jesús huo'séj maj tyá'tzaahuatya'ca'aj, a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i ti tyí'cui' tijn:

—Nya' amíincuj, nu'ríj tyimuaatú'uunyi'ri' i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi.

²¹ Aj mu mij i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze majta i fariseos, a'íi mu huatyóohuij maj a'yan tyú'mua'tyij tijn: “¿A'tanyíj pué'een a'mújna tí'ij óoca'nyej ti je'ej pua'aj tyu'taxáj i Dios jimi? A'íi pu'uj i Dios a'íin pué'een i ti tyihuo'tú'uunyi'raj i maj jin ootyá'itzee.”

²² Ajta a'íjna i Jesús a'íi pu jáamua'reeri' je'ej maj tyí'mua'ajcaa, a'yaa pu'ij tyihuo'ta'íhuo'ri' tijn:

—¿Ji'nye siaj sij a'yan tyí'mua'tzej?

²³ ¿Tyi'tanyí jéetze' tyési', nyi nyej a'yan tyu'taxáj yee: “Nu'ríj tyimuaatú'uunyi'ri' i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi”, na'ríj yee: “Ájchesij, pajta rájra'nyij”?

²⁴ A'yaa nu nyij tyajamuataséjratye'sij ti i yójra' i Dios a'íjna jin antyúumua'reej tí'ij tyihuo'tú'uunyi' i tyeítýee i maj jin ootyá'itzee i Dios jimi íyan i cháanacaj japua.

Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti quee tyéjchevej tijn:

—Muéetzij nu a'yan tyí'mua'ixaatye' tijn, ájchesij, pajta ja'antyipíj mua' itáaj, jó'ra' jo'paj ja'chej.

²⁵ Aj pu'ij ájchej a'íjna i ti quee tyéchavaaj néijmi'i metyi'séeracaj, ajta je'en jajpí i itárij ti japuan újca'tyii, ti'quij jó'raa i juchéj tye'tyóotzi're'ej i Dios.

²⁶ Néijmi'i mu tyámua' tyo'taséj majta tyaatatyójtzi'rej i Dios, jéehua mu tyi'tzínnye'ej a'yan metyu'taxájtaca' tijn:

—Íjij tu tyeríj a'íj huaséj i ti huápu'i'ij naa huasé'rin.

Ti'ij Jesús jaatajé a'íjci i Leví

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Aj pu'ij té'ej Jesús iirájraa ti'quij séej huaséj ti huá'jijve' a'íjma i maj tyí'ti'ijcicaa a'ájna pujmua' a Roma. A'yaa pu ántyapuaaca'aj tijn Leví, a'úu pu je'rácatyii u chi'táj jo'maj huaja'jijve'. Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijn:

—Pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

²⁸ Aj pu'ij Leví ájchej, néijmi'i pu atyo-joohua'xii ti'quij Jesús jamuán jó'raa.

²⁹ Ti'quij a'íjna i Leví tyu'yé'estej i juchéj a'íjci jime' ti arí Jesús jamuán jo'chá'canya'aj, majta a'íimaj i maj tyí'tyejijve', majta séecan i tyeítyee a'íi mu hua' jamuán tyú'cuaa.

³⁰ Majta a'íimaj i fariseos majta i maj tyi-huá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'íi mu huatyóohuij maj je'ej pua'aj tyihuo'xáj a'íjma i maj Jesús jamuán huacíj. A'yaa mu tyihuo'té'exaa jijn:

—¿Ji'nye siaj sij hua' jamuán tyí'cua'caa siajta ya'caa hua' jamuán i maj tyí'tyejijve', siajta hua' jamuán i maj jéehua je'ej pua'aj ricij?

³¹ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa jijn:

—A'íimaj i maj tyámua' een majta i maj quee tyí'cucui', capu hua' jitze juxie've' maj ajo're'nyej a'íjci jimi i ti tyí'hua'tacaa, sulu a'íimaj mu i maj tyí'cucui'.

³² Canu nyáaj a'íjna jin mujo've'mej nyej nyij a'íjma huatájeevej i maj tyámua' een, sulu a'íjma i maj jéehua á'itzeere', mej mij tyá'antzaahuatye'en i Dios jimi.

Mati'ij jaata'íhuo'ri' je'ej maj ty-ityahuóo'itzi've'en

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Mati'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Jesús tijin:

—A'íimaj i maj Juan jamuán huaci'ij majta i maj fariseos jitze ajtyáma'can jéehua mu ju'itzi'vee, majta jahuoo i Dios jimi, majta a'íimaj i maj a jamuán huaci'ij a'náj tina'aj mu tyí'cua'caa majta ya'caa.

³⁴ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaq tijin:

—¿Nyiquij múu'itzi've'en a'íimaj i maj huo'tá'inyej mej mij tyú'cua'nyij jo'tij a'tíj jo'tyényeichij, tipua'aj ooj hua' jamuán ajo'tyávaacaj a'íjna i ti huatyényeichij?

³⁵ Ajta a'yaa pu atyojo're'nyesij a'ájna xicáara' maj jitzán já'ví'tin a'íjci i ti huatyényeichij, tí'ij a'yan tyá'ra'nyij aj mu mij ju'itzi've'en.

³⁶ A'yaa pu ajta tyihuo'té'exaaq tijin:

—Capu a'tíj jacu'nyapuan i cáanarij ti mí'ma'can a'íjci jime' i cáanarij ti jájcuaj. Tipua'aj a'íjci jin jaacu'nyapuaq, a'íi pu huatyátzu'taj i cáanarij ti jájcuaj tí'ij huatyájo'sinyi'huaj, aj pu'ij anasúutza'nyij i

ti mí'ma'can ti'quij jéetze' va'tíj anasúutza'nyij ja'mej.

³⁷ Camu majta ju'cáto'sij i navíj limeetara' tzajta' ti pítie'nyi' i nahuáj maj moochán jáataahuaca', ji'nye a'íi pu i nahuáj ti jájcuaj jo'tasújtza'naj i navíj ti pítie'nyi', aj pu'ij jó'vesij i navíj ajta i nahuáj.

³⁸ A'íj pu jin a'yan tyúuxie've' maj ju'cájto'nyij i navíj limeetara' tzajta' ti jájcuaj a'íjci i nahuáj ti ajta jájcuaj.

³⁹ Ajta mati'ij ja'antyiye'en i nahuáj ti mí'ma'can, capu a'tíj jaxie've' ti ju'cáaye'en i ti jájcuaj, ji'nye a'yaa pu tyu'taxájtaj tijin: “Jéetze' pu ajmé'ra'aj i nahuáj ti mí'ma'can.”

6

I maj Jesús jamuán huacíj mu muéeya'aj újcuuxij a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pii
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ A'ájna xicáara' jitze maj jitzán juso'pii, Jesús pu a'áa jooma'ca'aj jo'tij tyajá'huasti'. Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'íi mu jí'ijtzaanaxij i muéeya'ra' i tyeríicuj, mati'ij mij jajcua'tíraa i játza'ra'an.

² Aj mu mij séecan i fariseos a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye siaj sij a'yan ricij je'ej ti quee tyí'rij siaj a'yan huárinyij a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pii?

³ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—¿Nyi sequée a'náj jo'j'jveij i yu'xarij jitze je'ej ti huaríj a'íjna i David ti'íj huataí'cuataca', majta i maj jamuán huací'ca'aj?

⁴ A'úu pu jo'tyájrurij i tyeyúuj tzajta', i ti chi'ra'an pué'een i Dios, ajta je'en a'íjna iirái'puj i páan i maj Dios huatámu'verij, ti'quij jáacuaj, ajta huo'ta' a'íjma i maj jamuán huací'ca'aj, ajta a'íjci i páan a'íi mu'uj jacua'caria'aj i puariij.

⁵ A'yaa pu ajta tyihuo'té'exaa tijin:

—A'íjna i yójra' i Dios a'íi pu ajta antyúumua'reej a'íjci xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii.

Jesús pu séej tyú'huaaj i ti tyí'cui' a'ájna xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Ajtáhua'aj séej xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii, Jesús pu a'úun jo'tyájrurij i tyeyúuj tzajta', ajta je'en huatyóochej ti tyihuó'ixaatye'en. Síij pu tyáati' a'úun jo'tyávaaca'aj tiquee támeeve'ej jumuáca'ta' pujmua',

⁷ majta a'íimaj i fariseos majta i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'íi mu ja'eeva'ca'aj mej mij jaaséj tipua'aj tyáhuatye'en a'íjci xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii, a'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj a'íj jin jitzán tyo'ojpuá'ritye'en.

⁸ Ajta i Jesús pu jamua'reeriaca'aj je'ej maj tyí'mua'ajcaa, a'íj pu jin a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti quee támeeve'ej tijin:

—Ájchesij maj jé'ta' huatyéjchaxij.

Aj pu'ij a'íjna i tyáati' ájchej, ti'quij huatyéechaxij,

9 ti'quij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaј tјjн:

—A'yaa nu tyajamuaata'íhuo'raj tјjн:
¿Tyi'tanyí i'rјj tyeј tyij a'yan huárinyij a'ájna
xicáara' maj jitzán јuso'pii, nyi a'јci јime' i
ti xá'pui' ca' a'јci јime' i ti je'eј pua'aj een?
¿Nyiquij tyaj séeј јapua huatányuunyij ca' tyaj
tyu'tá'an maj jaajé'caј?

10 Ajta je'en huo'séerajraa i maj a'áa
ja'taváatima'caa, ti'quij a'yan tyaaté'exaa a'јci i
ti quee támeeveј tјjн:

—Huatátzaaraj mua' muáca'.

Aј pu'ij i tyáati' jaatátzaaraca', ti'quij huarúj i
јumuáca' јitze.

11 Majta a'ímaj i fariseos јéehua mu hu-
atanyínyu'cacuca', mati'ij mij huatyóohuiј maj
tyi'huóo'ixaatye'en je'eј maj huárinyij a'јci јimi
i Jesús.

*Ti'ij Jesús hua'antyíhuoј a'јjma i maj
tamuáamuata' јapuan hua'puaj ará'aseј
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)*

12 A'ájna imuáj, Jesús pu a'áa јo'meј i јirіj
јitze ti'ij huatyényuunyij i Dios јimi, huatáxa'ii
ti tyényuusij.

13 Ti'ij huatapuá'riaca', aј pu'ij huo'tajé
i maj јamuán huacјj, ti'quij tamuáamuata'
јapuan hua'puácaa antyíhuo, aјta je'en a'yan
huo'tamua'aj tјjн apústuru'uj ti a'yan hu-
atóomua'aj tјjн sіjј ti tyu'ta'јtyi're'eј.

14 A'ii mu mij a'ín pué'een i ti hua'antyíhuoј:
A'јci i Simón, i ti a'yan jaatamua'aj tјjн Pedro,
aјta a'јci i Andrés, ihuáaria'ra' a'јci i Simón,

ajta a'íjci i Santiago, ajta a'íjci i Juan, ajta a'íjci i Felipe, ajta a'íjci i Bartolomé,

15 ajta a'íjci i Mateo, ajta a'íjci i Tomás, ajta a'íjci i Santiago i ti yójra' pué'een a'íjci i Alfeo, ajta a'íjci i Simón, i maj a'yan jatamuá'muaj tijin Celote,

16 ajta a'íjci i Judas i ti yójra' pué'een a'íjci i Santiago, ajta a'íjci i Judas i ti a'yan tye'entyímu'tacaa tijin Iscariote, a'íi pu a'íin pué'een i ti tyu'tátuii a'íjci i Jesús.

Jesús pu tyihuá'mua'tyej jéehua i tyeítjee
(Mt. 4:23-25)

17 Aj pu'ij i Jesús acájraa i jiríj japua hua' jamuán i ti hua'antyíhuoj, a'áa mu ja'rá'aj jo'tij jo'pá'tzaa. A'áa mu jéehua ja'tyúusiiria'ca'aj i maj majta jamuán huacíj, majta jéehua i tyeítjee ajtyáxiiriaca' i maj a'áa jo'cháatimee a Judea, majta i maj Jerusalén jo'cháatimee, majta a'áa maj jo'cháatimee a jájtyij ti ja'va'ástimee a ti a'yan tyaja'rájtyapuj tijin Tiro ajta a'ájna a Sidón.

18 A'íj mu jin aje're'nyej mej mij jáanamuj a'íjci i Jesús, ajta ti'ij tyihuó'huaatye'en i maj jin tyí'cucui'. Majta i maj jajpuéjtzij a'íjci jime' i tyiyáaru' ti hua' tzajta' séejre', Jesús pu néijmi'caa tyú'huaaj.

19 Néijmi'i mu i tyeítjee jaxie'va'ca'aj maj ja'ajtamuarie'en a'íjci i Jesús, ji'nye a'íi pu néijmi'caa tyí'huaatya'ca'aj a'íjci jime' i ti jin néijmi'i putyí'uurej i ti jitzán eerányinyiica'aj.

*I ti ji're'can jime' tyi'tyáhu'i'rii i Dios jimi
(Mt. 5:1-12)*

²⁰ Jesús pu huo'séerajraa a'íjma i maj jamuán huac'ij, ti'quij a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Siata'aj huatóotyamua've'en mu siaj quee je'e'j tyéejviicue', ji'nye mua'ajmaj pu tyajá'mua'a'rij a'áa ti tyejé'sejre' jo'tij i Dios tyejé'ijtaj.

²¹ 'Siata'aj huatóotyamua've'en mu siaj tajcuj, ji'nye Dios pu néijmi'i tyajamuaatá'sij.

'Siata'aj huatóotyamua've'en mu siaj juyiin, ji'nye mua'aj xu huatóotyamua've'sij i Dios jimi.

²² 'Siata'aj huatóotyamua've'en mati'ij i tyeítyee jamuájcha'íiria'aj, majta jamuatyítyej, mati'ij je'e'j pua'aj tyaja'muajeevaj nusu majamua'xaahuari'raj, a'íjci jime' siaj nyéetzij ná'tzaahuatye'.

²³ Jéehua xu huatóotyamua've'en ti'ij a'yan tyajá'mua'uuriaj, ji'nye mua'aj xu jéehua tya'ancuriáa'sij a'áa ti tyajá'ma'can jo'tij i Dios já'sejre', ji'nye i hua' huásimua'ci'ij a'íjma i tyeítyee, a'yaa mu majta je'e'j pua'aj huó'ruuj a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj.

²⁴ 'Siajta mua'aj mu siaj chíjtyaanyi'ij pué'een, siata'aj huatóoxaamujritye'en, ji'nye mua'aj xu serij néijmi'i tya'ancuriáa' i cháanacaj japua i siaj jin huóotyamua've'en.

²⁵ 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj juxáahuaj tyí'cua', ji'nye mua'aj xu huatatá'jcu'j.

'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mu siaj na'naj, ji'nye mua'aj xu juyiinyen siajta huatóoxaamujritye'sij.

26 'Siata'aj mua'aj huatóoxaamujritye'en mati'ij néijmi'i tyámua' tyaja'muaxajtaj, ji'nye a'yaa mu cha'taj huaríj i hua' huásimua'ci'ij a'íjma jimi i maj hue'tzij jin tyihuá'ixaatya'ca'aj i tyeítýee.

Tyaj huo'xié've'en a'íjma i maj je'ej pua'aj tá'mua'raj

(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 'Siajta mua'aj mu siaj nyanamuaj a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin: Siata'aj huo'xié've'en a'íjma i maj je'ej pua'aj jamua'mua'raj, tyámua' xu tyityetyúucha'íj a'íjma jimi i maj jamuájcha'íire'.

28 Siata'aj tyámua' tyihuo'tyátoonyij a'íjma i maj je'ej pua'aj tyaja'muaxaj, siajta hua' jime' huatyényuunyij a'íjma i maj je'ej pua'aj tyaja'muaxaj.

29 Tipua'aj a'tíj mui'tyéveenyij mua' apéesij jitze, pata'aj jaatá'an ti ajta síicita' pujmua' mui'tyéveenyij, tipua'aj a'tíj muá'chuiiraj mua' máancaj, pata'aj pajta mua' síicu' jaatá'chuiitye'en.

30 Tipua'aj a'tíj tyi'tíj muahuaviiraj, pata'aj jaatá'an, ajta tipua'aj a'tíj tyi'tíj muáa'ri' ti muéetzij mua' a'rij, capáj ca'nyéjrij jin jahuaviiraj ti'ij muaatátuiire'en.

31 Siata'aj a'yan cha'taj siana'aj hua' jimi huárinyij, je'ej siaj mua'aj tyá'xie've' mej mij a'yan jamuáa'uurej.

32 'Tipua'aj mua'aj a'íjma siana'aj xie've'ej i maj majta já'muaxie've', ¿tyi'tanyí jin tyámua' siaricij siaj sij tyu'tyámue'tin i Dios jimi? Caxu

tyi'táj, ji'nye i maj jéehua á'itzeere' i Dios jimi a'íi mu majta hua'xie've' a'íjma i maj hua'xie've'.

³³ Ajta tipua'aj tyámua' setyityetyúucha'íj a'íjma jimi i maj tyámua' tyityetyúucha'ij ja'mua jimi, ¿tyi'tanyí jin je'ej tyajamaatyáhuire'sij? A'íi mu majta a'yan tyityetyúucha'ij i maj jéehua á'itzeere' i Dios jimi.

³⁴ Ajta tipua'aj tyi'táj siahuo'tanyíjtye' a'íjma i siaj a'yan tyihuá'cho've' mej mij majta tyi'táj jamuaata'an, ¿tyi'tanyí jin tyámua' siaricij? A'íimaj i maj jéehua á'itzeere' i Dios jimi, a'íi mu majta tyúunyejtye' séecan jamuán a'yan metye'ejcho've'ej mej mij majta a'íimaj tyi'táj huo'tá'an.

³⁵ A'yaa pu tyúuxie've' siaj mua'aj huo'xié've'en a'íjma i maj jamuájcha'íire', siajta tyámua' hua' jimi tyityetyúucha'íj, ajta tipua'aj tyi'táj siahuo'tanyíjtye', caxu a'yan tye'ejchó've'ej mej mij majta a'íimaj tyi'táj jamuaata'an. A'yaa xu mua'aj jéehua ty'ancuriáa'sij, siajta yójmua'mua' pue'éenye'ej xá'ju'un i Dios tajapuá ti já'sejre', i ti ajta tyámua' huojomua'raj a'íjma i maj je'ej pua'aj ricij.

³⁶ Siata'aj hua'ancu'vajxi'in i tye'ítyee, a'yájna ti'ij ajta i ja'muavástara' tyihua'cu'vej.

Tyaj quee huá'xijtye'ej i séecan

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Caxu huá'xijtye'ej i séecan, ti'ij quee i Dios ajta mua'ajmaj jamo'xijtye'en. Caxu puéjtzij hua'tá'care'en i séecan, ti'ij quee Dios

ajta mua'ajmaj puéjtzij jamuaata'an. Setyihuo'tú'uunyi', aj pu'ij i Dios ajta mua'ajmaj tyajamuaatú'uunyi'raj.

³⁸ Siata'aj tyihuo'tá'an i séecan, aj pu'ij ajta i Dios mua'ajmaj tyajamuaatá'sij. A'yaa pu tyajamuaatá'sij ti'ij tyámua' jo'rio'uurej ajta jaatóoriaxi'ij ti'ij tyámua' naa tya'vá'jistixi'in. A'chu siaj mua'aj tyu'tapuéjve'sij, a'yaa pu cha'taj i Dios mua'ajmaj tyajamuaatapu'éjve'sij.

³⁹ Jesús pu ajtáhua'aj séej nyúucarij huo'té'exaa a'yaa pu tijin:

—¿Nyi je'ej tyí'rij ti síj ti arácun já'anvi'tij i séej ti ajta arácun? ¿Nyi mequee néijmi'i atyávatzij jo'tij ja'tyácun?

⁴⁰ Capu a'íjna jéetze' juxie've' i ti tyúumua'tyej quee a'íjna i ti tyá'mua'tyej, ajta ti'ij ja'antyíci'tyij i ti tyúumua'tyej, aj pu xaa a'yan éenye'ej ja'mej ti'ij a'íjna i ti tyá'mua'tyej.

⁴¹ '¿Ji'nye een jime' petya'ráasej a'íjci i a'ihuáara' i ti cíi na'aj tyo'tyá'itzee i Dios jimi, pajta muáaj pequee asíj aséej i paj jin jéehua á'itzeere' i Dios jimi?

⁴² Ajta tipua'aj pequee jaséjraj i paj jin jéehua á'itzeere' i Dios jimi, ¿ji'nye pej pij a'yan tyé'ixaatye' a'ihuáara' yee: Nye'ihuáara' nyiche' muaatáhuire'en i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi? Muáaj paj quee ma' úmua'rej, anaquéej paj asíj hua'séeran i paj jin ootyá'itzeerej i Dios jimi, aj pej pij tyámua' naa tyé'sejran pej pij jaatáhuire'en a'ihuáara' i ti cíi na'aj tyo'tyá'itzee i Dios jimi.

A'íjci i táque'ra' tu jin jamua'reeren tyi'tíj ti ciyáara' pué'een

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ 'Capu je'ej tyí'rij ti i ciyéj ti jí'ren je'ej pua'aj eenye' huatatáca'an, capu ajta i'ríj ti i ciyéj ti quee jí're'en naa eenye' huatatáca'an.

⁴⁴ A'íj tu jin i táque'ra' jamua'reeren tyi'tíj ti ciyáara' pué'een, catu xápua' táque' juuran i ciyéj jitze ti tyétzicare', catu tyajta úuvaj táque'ra' antájuuraj i tzíjque'rixa' jitze.

⁴⁵ A'íjna i a'tíj ti tyámua' tyi'tyevij, tyámua' pu ajta tyí'xaj, ji'nye tzajta' pu séejre' i ti naa een, ajta a'íjna i ti je'ej pua'aj tyi'tyevij, a'íj pu ajta je'ej pua'aj tyí'xaj, ji'nye a'íj pu tzajta' séejre' i ti je'ej pua'aj een. Ji'nye tyi'tíj ti tzajta' séejre' i tyévij a'íj pu huataxájta i tyénaya'ra'.

I chi'ij ti tyámua' tyá'ajtaavijhuaca' ajta i síj ti quee tyámua' tyá'ajtaavijhuaca'

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ 'Ji'nye siaj sij mua'aj a'yan tyi'nyejee tijin: "Tavástara', Tavástara'", siajta quee a'yan ricij je'ej nyaj tyajá'mua'ixaatye'?

⁴⁷ Nyáaj nu jamuaaté'exaatye'sij je'ej ti huasé'rin a'íjna i ti nyéetzij jimi mujo've'mej ti'ij náanamuj, ajta je'en a'yan huárinyij je'ej nyaj tyí'xaj.

⁴⁸ A'yaa pu huasé'rin ti'ij a'íjna i a'tíj ti chi'ij ájtaahuaca', anaquéej pu'ij tyétye' ímuáj ja'tacúunajraa, ti'quij ja'ajtaahuaca' i jáxu'uj a'íjci japua i ti atátaavijhuaca'. Matí'ij mij huatyéviiyaca', ajta huatámui'yaca' i játya'naj, jitzán pu'ij ajtyá'aj i játya'naj i chi'ij jitze, ajta

i chi'ij capu eetávej, ji'nye tyámua' pu naa tyá'ajtaavijhuaca'.

⁴⁹ Ajta a'íjna i ti nyanamuaj, ajta quee a'yan ricij je'ej nyaj tyí'xaj, a'yaa pu huasé'rin ti'ij i a'tíj ti ajta chi'ij ájtaahuaca', ajta quee ja'ta'íicha'ajra'aj, ajta mati'ij huatyéviyaca' ajta je'en huatámui'yaca' i játya'naj, Ti'ij jitzán ajtyá'aj, aj pu'ij je'táriej ti'quij néijmi'i jo'riej.

7

Ti'ij Jesús tyáahuaj a'íjci i ti jahuiire' i ti anxityej xantáaru'uj tyí'ijtye'

(Mt. 8:5-13)

¹ Ti'ij i Jesús ja'antypuá'rij i ti tyihuó'ixaa j tyeítýee, aj pu'ij jó'raa a'ájna a Capernaúm.

² A'áa pu s'íj já'chajca'aj i xantáaru' ti anxityej pua'mácan tyí'ijtya'ca'aj i xantáaru'uj, s'íj pu'ij tyí'cui'ca'aj i ti jimí tyí'huíire', pu'ríj á'me'riajca'aj, ajta a'íin pu'é'eenye'ej i ti jéehua jaxie've'.

³ Ti'ij a'íjna i ti anxityej pua'mácan i xantáaru'uj tyí'ijtye' jáamua'reeri' je'ej ti tyí'tíj uuriajca'aj i Jesús, a'íi pu a'íijma huata'ityaca' i huásij i maj Israel jitze ajtyáma'can mej mij uyo'tájeevej ti'ij tyáahuatye'en a'íjci i ti jimi tyí'huíire'.

⁴ A'íi mu mij ajo're'nyej i Jesús jimi, a'yaa mu mij tyaaté'exaa t'íjin:

—A'yaa pu tye'tyéviytye' paj jaatáhuíire'en a'íjci i ti anxityej xantáaru'uj tyí'ijtye',

⁵ ji'nye a'íi pu néijmi'caa tyámua' tojo'mua'raj, a'íi pu ajta ja'ajtaahuaca' i tatyeyúuj.

⁶ Jesús pu'ij hua' jamuán jo'mej, ajta mati'ij avéjri' joojú'caj, a'íi pu i ti anxityej pua'mácan i xantáaru'uj tyí'ijtye' séecan huata'ítyaca', mej mij a'yan tyaaté'exaatye'en tijin:

—Nyavástara', capu a'yan tye'tyévijtye' paj utyájrutyey jó'nyaj ja'chej,

⁷ a'íj nu jin quee nyáaj ahuányaca'an nyej nyij muáahuonyij. A'yaa papu'uj tyu'ta'íjtaj, aj pu a'íjna tyámua' rinyij i ti nye jimi tyí'huüre'.

⁸ Ji'nye séecan mu majta nyéetzij tyí'nye'ijtye', nyajta nyáaj séecan nu nyijta tyí'ijtye'. Típua'aj séej a'yan nyetyu'ta'íjtye'en yee áricuj, a'íi pu a'yan rinyij, na'rúij séej a'yan nyetyu'té'exaatye'en yee mujo'té'yi'ij, a'íi pu mu jo'va'ma'aj ja'mej, ajta tipua'aj tyi'táj nyaata'íjtye'en a'yaa pu ajta rinyij.

⁹ Ti'ij i Jesús a'yan tyáanamujari' tyámua' pu naa tyo'tóomua'aj a'íjci jimi, aj pu'ij huo'séerajra'aj i tyéityee i maj jamuán huajú'ca'aj, tí'quij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' nyaj quee a'ájna a Israel a'tíj huátyoj ti a'yan cha'tána'aj tyá'tzaahuatye' tí'ij a'íjna i xantáaru'.

¹⁰ Majta a'íimaj i maj huata'ítyi'huaca', mati'ij a'áa ja'rá'aj jo'tíj ja'chej a'íjna i xantáaru', aj mu mij jáatyoj a'íjci i ti jimi tyí'huüre' ajta arí tyámua' éenye'ej.

Jesús pu jaatájuurityej i yójra' a'íjci i útaj ti jusíjtaca'aj

¹¹ Aj pu'ij té'ej Jesús a'áa jo'mej chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapua'j tijin Naín. Majta mu ujó'ju'

a'íimaj i maj jamuán huacíj, majta jéehua séecan i tyeítvee hua' jamuán.

12 Mu'ríj avéjri' joojú'ca'aj i chájta'naj jitze, mati'ij séecan antyinájchaca' maj mui'chíj huáchuisima'aj, a'íjna i mui'chíj yójra' pu pué'eenye'ej i íitaj ti jusíjtaca'aj, ajta a'íj na'aj tyi'yójca'aj tyáatacan. Jéehua mu majta i tyeítvee jamuán huajú'ca'aj.

13 Ti'ij Jesús jaaséj, jéehua pu huatóoxaamujri i íitaj jimi, a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—Capáj ayiinyaj.

14 Aj pu'ij ajtyáxiiriaca', ti'quij ja'ajtamuariej i ciyéj ti japuan áan jo'ojca'tyíj a'íjna i ti huamuí', majta a'íimaj i maj jáachuisima'aj a'íi mu óohuixij. Jesús pu'ij a'yan tyaaté'exaa i mui'chij tíjin:

—Muáaj tyamuéej, muéetzij nu a'yan tyí'mua'ixaatye' tíjin ájchesij.

15 Aj pu'ij a'íjna i ti arí huámuí'ijcaa ooyíxij ajta huatyóochej ti tyu'taxáj, Jesús pu'ij jaatátuiirej i náanajra'.

16 Mati'ij a'yan tyeeséj, néijmi'i mu tyu'tátziin majta huatyóohuij maj tyaatatyójtzi're'en i Dios, a'yaa mu tyí'xajtaca'aj tíjin:

—Síj ti va'cán jin tyi'tyéjvee pu arí huataséjre ityájma jimi.

A'yaa mu majta tyí'xajtaca'aj tíjin:

—Dios pu arí mujo've'mej ti'ij huo'tyáhuire'en i jutyétyeristyamua'.

17 Néijmi'que' mu jáamua'reeri' je'ej ti tyi'tíj huáruuj a'íjna i Jesús, ti'ij na'aj a'áa ti huataca'aj a Judea.

*Ti'ij Juan séecan huata'ítyaca' i Jesús jimi
(Mt. 11:2-19)*

18 Ajta i Juan néijmi'i pu a'íjna tyú'namuajri', ji'nye a'íimaj mu a'yan tyaaté'exaa i maj jamuán huacíj. Aj pu'ij hua'puácaa huatajé i maj jamuán huacíj,

19 ti'quij huo'ta'ítyaca' i tavástará' jimi, mej mij jaata'íhuo' tipua'aj a'íin pué'eenye' i ti a'yan uvé'nyesij nusu juxie've' maj séej huacho've'en.

20 Aj mu mij a'íimaj a'áa je're'nyej i Juan ti huojota'ítyaca' a'íjci jimi i Jesús, mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'íjna i Juan i ti tyí'tyai'raaa, a'íi pu tojota'ítyaca' tyej tyij muaata'íhuo' tipua'aj muáaj a'íin papué'eenye' i ti maja've'mej, na'riij juxie've' tyaj séej huacho've'en.

21 Ajta a'íjna i Jesús, a'íi pu mui'caa tyú'huaaj i maj tyí'cucui'ca'aj, ajta i maj juxaamuijritya'ca'aj, ajta a'íijma i maj tyiyáaru' hua' tzajta' séjria'ca'aj, mui'caa pu ajta tyú'huaaj i maj aracúcu'nyijmee mej mij majtáhua'aj atanyéjnye'rej.

22 Jesús pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—Séricuj siata'aj a'yan tyaaté'exaatye'en i Juan je'ej siaj seríj tyu'séj ajta je'ej siaj seríj tyú'namuajri'. A'yaa xu tyaaté'exaatye'en maj meríj atanyéjnye' i maj aracúcu'nyijma'caa, majta meríj huaci'ij i maj quee ráci'ijci'nyive'ej, majta i maj tyí'cucui' i atzáj jime', mu'riij majta huarúj, majta meríj iityanamuaárajmee i maj nácuxie'ejma'caa, mu'riij majta huatájuuriaca' i maj meríj huácui'ijcaa, majta meríj jáanamuajri'

i nyúucaria'ra' i Dios a'íimaj i maj quee je'ej tyéejviicue'.

23 Che' huatóotyamua've'en a'íjna i tíquee a'náj jaatáxaahuataca' ti nye jimi tyá'tzaahuatyé'.

24 Mati'ij jo'cáj a'íimaj i Juan ti huojota'ít'yaca', Jesús pu huatyóochej ti tyihuó'mua'tyej i tyeít'ye a'íjci jitze ma'can i Juan, a'yan tyihua'ixáatyé'ej tíjin:

—¿Tyi'tanyí usio'tyéesej a'ájna jo'tij quee já'tyi'tij? ¿Nyiquij huínyij xamue' usio'tyéesej ti áacaj jato'rej?

25 Na'ríj sequée, ¿tyi'tanyí siana'aj ujo'tyéesej? ¿Nyiquij a'tíj usio'tyéesej ti naa eenye' tyi'tyéechan? Mua'aj xu jamua'reej tíjin a'íimaj i maj jì'ré'nye' tyí'chaan, ti ajta tyihua'ránajchi néijmi'i i ti tyá'najchij, a'áa mu ja'chej jo'maj i maj va'cán jin tyityatatyíj ja'chej.

26 Arí típua'aj sequée a'yan huaríj, ¿tyi'tanyí siana'aj ujo'tyéesej? ¿Nyiquij séej i ti Dios jitze ma'can tyí'xaxa'aj? A'yaa pu xaa nyu'uj tyi'ja'yájna, ajta síj a'íin pué'een ti jéetze' va'cán jin tyi'tyéjvee quee síj ti Dios jitze ma'can tyí'xaj.

27 Juan pu a'íin pué'een i ti ja'xaj i yu'xarij jitze i ti a'yan tíjin:

Nyáaj nu séej anaquéej huata'ít'yij ti huataséjre'sij pequee muáaj, a'íi pu tyámua' huá'uurej i tyeít'ye mej mij muéetzij muáanamuj.

28 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatyé' tíjin hua' tzajta' i tyeít'ye, capu a'tíj a'náj tye'entyájrapij tyi'tíj jime' ti jéetze' ve'éj quee i ti jin tyi'tyéjvee i Juan,

ajta a'íjna i ti jéetze' ciléenye' jin tyi'tyéjvee i Dios jimi, jéetze' pu va'cán jin tyi'tyéjvee quee a'íjna i Juan.

29 Néijmi'i i maj jáanamujri' i Juan, majta a'íimaj i maj tyí'tyejijve', a'íi mu huái'huaca' i Juan jimi, a'íj mu jin ja'rá'astej je'ej ti i Dios tyá'xie've',

30 majta a'íimaj i fariseos majta i maj tyi-huá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', camu huái'huaca' i Juan jimi.

31 A'íj mu jin jaatyáxaahuataca' je'ej ti i Dios tyá'xie'va'ca'aj hua' jimi:

—¿Ji'nye nyetyihuo'taxaj i tyeítvee ijíj maj yan séejre'? ¿Ji'nye muaasé'rin?

32 A'yaa mu huasé'rin mati'ij i ti'ríj maj a'áa ja'ajtyíj jo'maj tyajá'toj, a'íi mu mij a'yan tyihua'tají'vii i séecan tijin: “Tyetyu'táci'sityej, siajta mua'aj caxu tyu'tyéenyej, tyajta tu tax-amúuritye'ej tyu'táchuiicaca', siajta mua'aj caxu huóoyiinyaca'.”

33 Ji'nye ti'ij a'íjna i Juan yan uvé'nyej, i tiqee tyí'cua'caria'aj ajta quee nahuáj ya'caa, mua'aj xu a'yan tyaataxájtaca' ti tyiyáaru' tzajta' séejre'.

34 Ajta je'en a'íin uvé'nyej i yójra' i Dios i ti tyí'cua'caa ajta jaya'caa i nahuáj, a'yaa xu sij tyaataxájtaca' tijin ti huápu'i'ij tyí'cua'caa ajta jui'ive', ajta huá'jaahuatye' a'íimaj i maj tyí'tyejijve', ajta a'íjma i maj je'ej pu'a'aj tyí'tyetyeityee.

35 Ajta i Dios ti néijmi'i jin tyí'mua'reej a'íj pu jin séejre' je'ej ti tyí'muarie'.

Tì'ij i Jesús a'áa jo'tyávaaca'aj jo'tij ja'chej i Simón fariseo ti pué'een

³⁶ Síij pu i fariseo jaatá'inyej a'íjci i Jesús ti jamuán tyú'cua'nyij, aj pu'ij Jesús jamuán jo'mej. Tì'ij i Jesús huatyequéecaj i méesaj jitze,

³⁷ aj pu'ij íiti' ti a'áa jo'tyávaaca'aj, ti jéehua je'ej pua'aj tyi'tyúucha'íica'aj i Dios jimi, a'íi pu jáamua'reeri' ti i Jesús a'áa tyajá'cua'ajcaa jo'tij i fariseo ja'chej, a'áa pu ja'rá'aj tyetyéj limeetara' huajáasima'aj ti tyi'tíj uhuámuaaca'aj ti naa tyaarie'ej.

³⁸ Tyoyíinyisime'ej pu a véjri' huatyéechaxij jo'tij Jesús jo'tyájcay i méesaj jitze, aj pu'ij jujá'ra' jin ja'nájo'sixij a'íjci i Jesús. Ajta je'en jucipuáj jin ja'náhuatzi'raxij, ajta ja'náapui'tzej, ti'quij ja'náxiri'ri' a'íjci i ti naa tyaarie'ej.

³⁹ Ajta a'íjna i fariseo i ti Jesús huatá'inyej, ti'ij jaaséej je'ej ti rijcay a'íjna i íiti', a'yaa pu tyi'riá'mua'aj tíjin: “Típua'aj a'múu jí'ré'can jime' a'íin pué'eenye' síij ti Dios jitze ma'can tyi'xaxa'aj, a'múu pu jamua'rériacajche' tyi'tíj ti tyévira' pué'een a'mújna mu íiti', jí'nye íiti' pu pué'een ti je'ej pua'aj tyi'tyúucha'ij i Dios jimi.”

⁴⁰ Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa a'íjci i fariseo tíjin:

—Simón, tyi'tíj nu muaaté'exaatye'sij.

A'yaa pu tyu'tanyúj a'íjna i fariseo tíjin:

—Naaté'exaatye', Maestro.

⁴¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Hua'puaj mu i tyétyacaa tyé'cha'íiria'ca'aj a'íjci i a'tíj ti túmii huo'tanyéjtye. Síij pu anxí

anxityej tyé'cha'íiria'ca'aj, ajta i síij huá'puatyej japuan tamuáamuata' pu tyé'cha'íiria'ca'aj,

42 ajta camu pújooriajva'aj mej mij tyaanáchitye'en, a'íjna i ti huo'tanyéjtye i túmii, a'íi pu tyihuo'tú'uunyi'ri' a'íjma i maj hua'puaj. Íjij naaté'exaatye', ¿a'tanyíj jéetze' jaxie'va'aj ja'mej a'íimaj i maj hua'puaj?

43 Ajta a'íjna i Simón a'yaa pu tyu'tanyúj tijin:

—A'yaa pu tyiná'miteeraste' tijin a'íjna i ti jéetze' tyé'cha'íiria'ca'aj, ji'nye jéetze' pu a'íj tyu'tú'uunyi'ri'.

Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Xá'pui' paj tyu'taxájtaca'.

44 Aj pu'ij ja'raséeraj a'íjci i íitaj tí'ij ij Jesús a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Simón tijin:

—¿Nyi péesej a'íjci i íitaj? Nyáaj nu utyájrurij íiyu'uj a'chi'táj, capáj jájtyij naatá' nyej nyij anányajo'sixi'in, ajta a'mújna mu íiti', a'múu pu na'nájo'sixij jujá'ra' jime', ajta jucipuáj jin na'náhuatzi'raxij.

45 Capáj nii'tyapui'tzej panaatatyójtyej, ajta a'mújna mu íiti', tí'ij na'aj tyi'tyájrurij a'chi'táj, capu eexúj jaatapuá'citaca' ti na'náapui'tzii i nya' íicaj jitze.

46 Capáj tyinavá'huaaj i nyamu'uutze', ajta a'mújna mu íiti' a'múu pu na'náxiri'ri' i nya' íicaj jitze a'íjci i ti naa tyaarie'ej.

47 A'íj nu jin a'yan tyí'mua'ixaatye' ti Dios arí néijmi'i jin tyaatú'uunyi'ri' i ti jin ootyá'itzee jimi, ji'nye jéehua pu naataxié'vej, ajta a'íjci i maj cíi mana'aj tyaatú'uunyi'ri' cíi pu'uj ajta tyihua'xié've'ej ja'mej a'íimaj i maj tyaatú'uunyi'ri'.

48 Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa a'íjci i íitaj tijin:

—Nu'ríj tyimuaatú'uunyi'ri' i paj jin ootyá'itzee i Dios jimi.

49 Majta a'íimaj i séecan i maj majta hu-atá'inyiihuaca', a'íi mu huatyóohuij maj a'yan tyi'huóo'ihuo' tijin:

—¿A'tanyíj pué'een a'mújna tí'ij a'íjna jin antyúumua'reej tí'ij tyihuo'tú'uunyi' i maj jin ootyá'itzee i Dios jimi?

50 Ajta i Jesús a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i íitaj tijin:

—A'íj pu jin muáhuui i paj jin tyá'antzaahuaj, áricuj axáahuaj jó'ra'.

8

A'íimaj i úucaa i maj jahuiiria'ca'aj a'íjci i Jesús

1 Tí'ij a'yan tyu'ríj, Jesús pu a'áa jo'chá'canya'aj mui'caquéj i chájta'naj jitze, hua'ixáatya'aj i nyúucaria'ra' i Dios. A'íi mu majta jamuán huajú'ca'aj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej,

2 séecan mu majta úucaa jamuán huajú'ca'aj i Jesús ti tyihuó'huaa i maj tyiyáaru'uj hua' tzajta' séjria'ca'aj. A'íi pu síj a'íin pué'een a'íjna i Maríia, i maj a'yan jatamuá'muaj tijin Magdala ti já'ma'can, i maj jitzán iiráacij i tyiyáaru'uj i maj aráahua'puaj ará'asej,

3 a'íi pu ajta hua' jamuán huama'ca'aj a'íjna i Juana, i ti íra'ra' pué'een a'íjci i Cuza, i ti tyi'tyéjvee i Herodes jimi, ajta a'íjna i Susana,

majtáhua'aj séecan maj majta huá'huüiria'ca'aj
tyi'tíj maj tyí'cha'üica'aj jime'.

A'íjna i a'tíj ti tyí'huastyaa

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Mue'tíj mu i tyeítýee ja'ráacij i séej chájta'naj
jitze majta séej, mej mij jaaséj a'íjci i Jesús,
aj mu mij jéehua tyúusiij i tyeítýee. Aj pu'ij
Jesús a'yan tyihua'ajmuá'tyej séej nyúucarij
jime' a'yan tíjin:

⁵ —A'tíj ti tyí'huastee pu a'áa jo'mej jo'tíj
tyajá'huaste'. Ajta tí'ij tyi'huástya'caj, séecan pu
i ímue'rij juyéj jitze huavatzíjraa, matí'ij mij i
tyeítýee japuan huahuístiraa, majta i pína'see
mu jaaré'je'puj.

⁶ Ajta séecan i ímue'rij a'áa pu jo'vatzíjraa i
tyetyéj tzajta', ajta tí'ij ajnyáxi aj pu'ij huariá'taj
i xicáj jime', jí'nye capu huaréenajyi'caa.

⁷ Ajta séecan i ímue'rij tzícare'ej pu tzajta'
huavatzíjraa, aj pu'ij i tzícare'ej huahuásej
jamuán i ímue'rij, capu jaatá' tí'ij ajnyáxi'in i
ímue'rij.

⁸ Ajta séecan i ímue'rij, a'áa pu jo'vatzíjraa
jo'tíj jo'jí're'en i chuéj, néijmi'i pu ajnyéj, tí'quij
huáciiriaca', a'yaa pu jéetze' tye'rájraa quee i tí
jaahuástej.

A'yaa pu tyihuó'ixaaj i Jesús, aj pu'ij ajta a'yan
tyihuo'té'exaaj ca'nyíin jime' tíjin:

—Mu siaj iityanamuaárajmee, tyámua' xu naa
tyáanamuj.

Ji'nye tí'ij séej nyúucarij jin tyihuá'mua'tyej

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' je'ej ti huatóomua'aj a'íjna i nyúucarij ti jaataxájtaca'.

10 A'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Dios pu mua'ajmaj jamuaatá' siaj sij yo'itéej xá'ra'nyij i ti ju'avaaj a'ájna jo'tij a'íin tyejé'ijtaj, nyajta a'íjma i séecan a'yaa nu séej nyúucarij jin tyihuo'té'exaatye'sij, mata'aj mij quee tyi'tíj huaséj tyij majta atanyéjnye'rij, ajta mej mij quee yo'itéej muá'ra'nyij i maj janamuaaj.

Jesús pu huá'ixaatye' je'ej ti huatóomua'aj i nyúucarij

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 'A'íjna i nyúucarij i nyaj jaataxájtaca' a'yaa pu huatóomua'aj tijin: A'íjna i ímue'rij, a'íi pu a'íin pué'een i nyúucaria'ra' i Dios,

12 ajta a'íjna i ti huavatzíjraa i juyéj jitze, a'yaa pu een mati'ij a'íimaj i maj janamuaaj i nyúucaria'ra' i Dios, ajta je'en i tyiyáaru' mujo'va'ma'aj ja'mej a'íi pu'ij huári'raj i nyúucarij ti arí hua'tzajta' huatyá'itzee, mej mij quee tyá'antzaahuatye'en, ajta ti'ij quee Dios hua' japua huatányuunyij.

13 Ajta a'íjna i ti tyetyéj tzajta' huavatzíjraa, a'yaa pu een mati'ij a'íimaj i maj jutya-mua've'ej ja'ancuriáa' i nyúucaria'ra' i Dios, ajta camu jéehua tyé'viicue', a'tzúj mu á'tyeeren maj tyá'tzaahuatye', ajta ti'ijta atyojo're'nyej a'ájna xicáara' maj jitzán jajpuéjtzij, camu tyo'táviicue'raj sulu jiye'tzín mu yo'huá'xij.

14 Ajta i ímue'rij ti tzícare'ej tzajta' huavatzíjraa, a'yaa pu een mati'ij i maj janamuaaj

ì nyúucarij, ajta a'íi pu huá'mue'tij íiyan ti tyí'sejre' ì cháanacaj japua, a'íjna ì maj jéehua tyí'ijcha'íj, nusu ì ti naa tyu'sé'rin, a'íj mu jin quee aróo'astee maj tyámua' eenye' ì Dios jimi.

¹⁵ Ajta a'íjna ì ímue'rij ti a'áa jo'vatziijraa ì chuéj japua jo'tij jo'jí're'en, a'íi mu a'ín pué'een ì maj tyámua' een ì jutzájta', majta juxié'vi'ra' jin janamuaj majta a'yan ricij je'ej ti tyé'ijta ì nyúucaria'ra' ì Dios, a'yaa mu mij jéehua tyu'tyáhuire'sij ì Dios jimi.

I nyúucarij ti jaxajta a'íjci ì tiéj

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Capu a'tíj ja'antyítieeraj ì tiéj ta'aj ij tyi'tíj jin ja'vá'naj, nusu ti'ij utáatzij jityej ye'rájchetyij, sulu áan pu ímuáj yo'ojchesij, mej mij atanyéjnye'rij ì maj utyáru'píj.

¹⁷ A'yaa pu cha'tána'aj quee tyi'tíj tyí'sejre' ti jusén jin avíitzi'huaj ja'mej, capu ajta jusén jin avíitzi'huaj ja'mej je'ej maj tyi'tíj tyí'mua'reej ì tyeítjee.

¹⁸ 'A'yaa pu'ij, tyámua' xu tyu'namuaj, ji'nye a'íjna ì ti tyi'tíj tyícha'ij, Dios pu jéetze' tyaata'sij, ajta a'íjna ì ti quee tyi'tíj tyícha'ij, Dios pu jáari'raj a'íjci ì ti a'yan tyé'miteeraste' ti jájcha'ij.

I náanajra' majta ì ihuáamua'mua' ì Jesús

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ 'A'íjna ì náanajra' ì Jesús majta ihuáamua'mua', a'íi mu aje're'nyej jo'tij a'ín jo'tyávaaca'aj, ajta capu huatáí'riitariaca' maj ajtyáxiirej a'íjci jimi, ji'nye jéehua mu ì tyeítjee aja'tyúusiiria'ca'aj.

20 A'tíj pu a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tíjin:
 —Mapua'quéj mu jo'tyú'uu a' náanaj, majta a'ihuáamua', a'yaa mu tyá'xie've' maj muaaséj.

21 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyihuo'té'exaa jíjin:
 —A'íimaj i maj janamuj i nyúucaria'ra' i Dios majta a'yan ricíj je'ej tí i nyúucarij tyí'ijta, a'íi mu a'íin pué'een i nyij náanaj majta i nye'ihuáamua'.

*Tí'ij Jesús jaatyápua'rij i áacaj
 (Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)*

22 Séej xicáara' jíitze, Jesús pu atyájraa i báarcuj jíitze majta a'íimaj jamuán i tí hua'antyíhuoj, a'yaa pu'ij tyihuo'té'exaa jíjin:

—Tyiche' antáçiinyej után jíitze pujmua' i tí arájmuaa japua.

Aj mu mij jo'cáj,

23 móoche' mu jájtyij japua huaju'caj, tí'ij i Jesús huatácuj. Aj pu'ij ca'nyíin jin huatá'aacariaca', ajta jéehua atyáxijrihua'aj i jájtyij i báarcuj jíitze, mu'ríj tin ajo'cárutyisima'aj.

24 Aj mu mij i maj jamuán huacáj jaajístej a'íjci i Jesús, a'yaa mu tyaaté'exaa jíjin:

—Maeestro, maeestro, tu'ríj tin ajo'cárutyij.

Aj pu'ij i Jesús ájchej, tí'quij jaatá'ijmujri' i áacaj ajta i japúutzarij tí tyúuta'hua'aj, tí'quij huatyápua'riaca', ajta naa hua'éenya'aj ja'raa.

25 Aj pu'ij té'ej a'yan tyihuo'té'exaa a'íjma i maj jamuán huacáj jíjin:

—¿Ji'nye siaj sij quee tyá'tzaahuatye'?

Majta a'íimaj, jéehua mu tyí'tziinya'ca'aj majta je'ej tyityóomuajtyajca'aj, a'yaa mu tyúu'ihuo'raca'aj jíjin:

—¿A'tanyíj pu'éen a'mújna ti'ij tyihua'ijtye' a'íjci i áacaj ajta i jájtyij, majta je'en ja'tzaahuatye'?

I a'tíj Gadara ti já'ma'can ti tyiyáaru' tzajta' séejre'

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Mati'ij antacíj a'áa mu ja'rá'aj a'áa ti hu- ataca'aj a Gadara, után jitze pujmua' ti já'sejre' a'ájna a Galileea.

²⁷ Ti'ij i Jesús eetáraj i báarcuj jitze, aj pu'ij síij ja'antynájchaca' i tyéviij ti tyiyáaru' tza- jta' séjria'ca'aj, a'íi pu'ij ajtyáxiiriaca'. Pu'ríj á'tyeevi'ca'aj tiquee tyí'chajca'aj a'ájna i a'tíj, capu ajta chi'ij tzajta' chajca'aj, sulu a'áa pu já'chajca'aj jo'maj mu'chítyee já'ava'tacaa.

²⁸ Ti'ij jaaséj a'íjci i Jesús, a'áa pu véjri' jimi tyítunutaca', a'yan tyi'jíhuaj tíjin:

—Capáj tyina'antyiú'nyi'ra'an nyéetzij, Jesús i paj yójra' pu'éen i Dios tajapuá ti já'sejre'. A'yaa nu tyí'muahuavíj, paj quee puéjtzij ny- atá'care'en.

²⁹ A'yaa pu tyu'taxájtaca', jí'nye Jesús pu jaata'íj i tyiyáaru' ti iirájra'nyij i tyéviij jitze. Mue'tíj mu tzajta' séjria'ca'aj i tyiyáaru'uj a'íjci i a'tíj, majta i tyeítyee i maj a'áa já'chajca'aj, a'íi mu ja'náji'quihua'aj muáca'ra'an jitze, majta icájra'an jitze cadéenaj jíme', majta jaatyá'avaataj, ajta a'ájna i tyéviij, a'íi pu jajtzá'na'aj i cadéenaj, ajta ma'úrutyij jo'tíj quee ja' tyi'tíj.

³⁰ Jesús pu'ij a'yan tyaata'íhuo'ri' tíjin:

—¿Ji'nye pua'antypuaj?

A'yaa pu tyu'tanyúj a'íjna i a'tíj tijin:

—I tyaj séej ví'ra'aj ará'asej.

A'yaa pu tyu'taxájtaca', ji'nye jéehua mu i tyiyáaru'uj tzajta' séjria'ca'aj,

³¹ a'íi mu mij i tyiyáaru'uj a'yan tyaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús tiqee huo'ta'ítvej jo'maj já'nami' i tyiyáaru'uj.

³² Majta a véjri' jéehua i tuíxuj jo'tyú'uuca'aj, a'áa mu tyojóohuiraca'aj i jiríj jitze, a'íi mu mij i tyiyáaru'uj a'yan tyaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti huo'tá'an mej mij tuíxuj tzajta' utyájrutyey, aj pu'ij Jesús huo'ta'.

³³ Mati'ij mij iirácij i tyéviy tzajta', majta je'en i tuíxuj tzajta' utyájrurij, majta a'íimaj i tuíxuj mu jo'huáchajraa, mati'ij mij ancáavatzij jo'tíj ja'ancátyee, aj mu mij jáata' atyáavatzij a'áa mu atyájcuii.

³⁴ Majta a'íimaj i maj hua'cha'iica'aj i tuíxuj, mati'ij jaaséj je'ej ti tyi'tíj huaríj, a'íi mu jo'huáchajraa, mati'ij mij chájta' tyojo'taxájtaca', majta néijmi'que' jo'maj jo'cháatimee.

³⁵ Mati'ij mij i tyeítvee aje'ré'nyey mej mij jaaséj je'ej ti tyi'tíj huaríj. Mati'ij a'áa jo'ré'nyey jo'tíj i Jesús jo'tyávaaca'aj, a'áa mu yó'tyoo a'íjci i a'tíj i maj jitzán iirácij i tyiyáaru'uj, a'áa pu jo'tácatyíi ajta arí tyí'chajca'aj, capu che' jutimue'raca'aj, aj mu mij tyu'tátziin.

³⁶ Majta a'íimaj i maj jaaséj, a'íi mu huo'té'exaa i tyeítvee je'ej ti i Jesús tyáahuaj a'íjci i a'tíj tyiyáaru'uj maj tzajta' séjria'ca'aj.

37 Mati'ij mij néijmi'i i tyeítyee i maj a'áa jo'cháatima'caa a'ájna a Gadara, a'íi mu jaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti jó'ra'nyij, ji'nye jéehua mu tyu'tátziin. A'íj pu jin Jesús atyájraa i báarcuj jitze, ti'quij jó'raa.

38 Ajta a'íjna i a'tíj i maj tyiyáaru'uj tzajta' iirácij, jéehua pu jaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti jaatá'an ti jamuán jó'ra'nyij, ajta i Jesús a'yaa pu tyaata'íj ti a'áa jo'tyá'itzeere'en, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

39 —Huariá'ra' jo'paj ja'chej, pej pij néijmi'i huo'té'exaatye'en je'ej ti i Dios tyú'ruuj a jimi.

Aj pu'ij jó'raa a'íjna i a'tíj, ti'quij néijmi'que' i chájta' huo'té'exaa je'ej ti tyi'tíj huáruuj jimi a'íjna i Jesús.

*A'íjna i úiti' ti tyí'cui' ajta i yójra' a'íjci i Jairo
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)*

40 Ti'ij i Jesús huariá'raa után jitze pujmua', tyámua' mu naa i tyeítyee tyetyéejej muu-tyámua'va'aj, ji'nye néijmi'i mu jacho'va'ca'aj.

41 Aj pu'ij sáij aje'ré'nyej ti a'yan ántyapuaaj tijin Jairo, a'íi pu a'íin pué'een i ti tyí'ijtaca'aj u tyeyúuj tzajta'. A'íi pu'ij Jesús jimi tyítunutaca', ajta a'yan tyaatáhuaviiri' a'íjci i Jesús ti a'áa jo'ré'nyej jo'tíj ja'chej,

42 ji'nye séej pu'uj tyiyójca'aj íitacan, ti a'yan tyéejcha'íica'aj a'chu tamuáamuata' japuan hua'puaj nyinyi'ra'aj, ajta arí á'me'riajca'aj.

Ti'ij ooj i Jesús ajooma'caj, jéehua mu i tyeítyee jimi ajtyáxiiriaca', tyámua' mu tyi-tyóotajchaca'aj.

43 Ajta hua' tzajta' i tyeítýee íiti' pu a'áa jo'tyávaaca'aj ti arí tamuáamuata' japuan hua'puaj nyinyi'ra'aj á'tyeej ti tyí'cui' a'íjci jime' ti anányinyica'aj i xúure'ej, ajta arí néijmi'i jin tyaja'huóorieeca'aj a'íjci jime' ti huóo'ijtaca' a'íjma jimi i maj tyí'hua'tacaa, ajta capu a'tíj jaayí'tihua'aj ti tyáahuaaty'e'en.

44 Ti'quij a'íjna i íiti' huárita' ajo'ré'nyej a'íjci i Jesús, aj pu'ij ja'ajtamuariej i máancajra'an jitze, ti'ij a'yan huaríj aj pu'ij huatyápua'riaca' i ti anányinyica'aj i xúure'ej.

45 Ti'quij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyij na'ajtamuariej?

Ajta capu a'tíj jaxajtaca'aj ti ja'ajtamuariej, Pedro pu'ij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Maestro, jéehua mu i tyeítýee a jitze aj-tyáxiiriaca' majta óotajche.

46 Ajta i Jesús a'yaa pu tyu'taxájtaca' tijin:

—A'tíj pu na'ajtamuariej, ji'nye nyáaj nu jáamua'reeri' ti'ij nyamuárie'ri'ra' iirájraa.

47 Ajta a'íjna i íiti', a'íi pu jáamua'reeri' ti quee i'riitaca'aj ti huatyóo'avaaj, aj pu'ij aje'ré'nyej juviváaj, ti'quij tyítunutaca' jimi i Jesús. A'yaa pu'ij néijmi'i tyu'taxájtaca' je'ej ti een jime' tya'ajtamuariej, ajta je'ej ti'ij tyu'rúj.

48 Jesús pu'ij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyyiúoj, papu'rúj huarúj a'íjci jime' paj tyá'antzaahuaj. Áricuj jó'ra' axáahuaj.

49 Óoche' pu tyi'xáatacaj a'íjna i Jesús, ti'ij sáij aje'ré'nyej ti hua' jitze ajtyáama'can i maj a'áa ja'chej i Jairo jamuán, a'íjna i ti tyí'ijta i tyejúuj tzajta', a'yaa pu'ij tyaaté'exaa tijin:

—Pu'ríj huamuí' a'yóoj, capáj che' tye'entyiú'nyi'ra'an mu maeestro.

50 Ajta i Jesús ti'ij a'yan tyáanamujri' a'yaa pu tyaaté'exaa a'íjci i Jairo tijin:

—Capáj tyí'tziinye'ej, petyá'antzaahuatye'en papu'uj, tyámua' pu rinyij a'yóoj.

51 Mati'ij a'áa ja'rá'aj jo'tij i Jairo ja'chej, capu huo'ta' i tyeítyee maj a'úun jo'tyájrutyey u chi'táj, a'íjma pu'uj huatá' i Pedro, ajta i Juan, ajta a'íjci i Santiago, ajta a'íjma i huásimua'mua' i ti huamuí'.

52 Néijmi'i mu i tyeítyee juyiinyaca'aj majta juxaamuijritya'ca'aj, ajta a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

—Caxu juyiinyaj, capu mui'chij, sulu tyácusij pu'uj.

53 Néijmi'i mu jaatya'atzájraa, ji'nye máamua'reeriaca'aj tijin huamuí'.

54 Aj pu'ij i Jesús jajví' i muáca'ra'an jitze, ajta ca'nyiin jin a'yan tyaatajé tijin:

—Nyyióoj ájchesij.

55 Ti'quij a'ín huatájuuriaca', ajta je'en ájchej, ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'ta'íj i huásimua'mua' mej mij tyáacue'tyej.

56 Jéehua mu je'ej tyityo'tóomuajtyaca' i huásimua'mua', ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'tá'ijmujri' maj quee a'tíj ixaatye'ej je'ej ti tyi'tíj huaríj.

9

*Ti'ij Jesús hua're'ityixij i maj jamuán huacíj
mej mij huo're'ixaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)*

¹ Jesús pu hua'ajsii a'íjma i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, ajta a'yan tyihuo'tá' mej mij huo'tamuáaritye'en i tyiyáaru'uj i maj tyeítyee tzajta' séejre', ajta maj tyihuo'huaatye'en i maj jin tyí'cucui' i tyeítyee.

² A'yaa pu tyihuo'ta'ityaca' mej mij huo're'ixaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios ajta mej mij tyihuo'huaatye'en i maj tyí'cucui'.

³ A'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Caxu tyi'tíj a'aj i siaj jin huatyóohuüre'en i juyéj jitze, ti'ij tyi'tíj tyáxu'uj, nusu áto'rij, na'riij páan, ca' túmii, caxu siajta hua'puácaa tyí'choocaj i tyúusiicu'.

⁴ Jo'siaj ja'rá'iixaj a'tyán maj ja'chej a'áa xu jo'tyá'itzeere'en 'asta siana'aj quee jó'ciinyej a'ájna a chájta'.

⁵ Ajta tipua'aj a'chájta' mequee já'muanamuajracuj, siata'aj iiráciinyej siajta jaatáca'tzij i juca'quéj ti'ij cáaxij i chuéj, a'íj mu jin jamua'reeren maj ootyá'itzee i Dios jimi.

⁶ Mati'ij mij a'íimaj jo'cíj néijmi'que' a'áa ti huataca'aj, mahua'ixáatye'ej i nyúucaria'ra' i Dios majta tyihua'huáatye'ej i maj tyí'cucui'.

*Ti'ij huamu' a'ájna i Juan i ti huá'íiraca'aj i
tyeítyee
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)*

7 Ajta a'íjna i Herodes i ti tajtúhuan jin tyi'tyávaaca'aj, a'íi pu néijmi'i tyú'namuajri' je'ej ti tyi'tíj rijcaa, capu ij jamua'reeriaca'aj je'ej ti tyú'mua'tyij, ji'nye séecan mu a'yan tyí'xajtaca'aj ti i Juan huatájuuriaca',

8 majta séecan a'yan tyí'xajtaca'aj ti a'íin hu-ataséjre i Elías, majta séecan a'yan tyí'xajtaca'aj ti síij a'íin pu'éeenye'ej i ti ará'tyeej Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj.

9 Ajta a'íjna i Herodes a'yaa pu tyu'taxájtaca' tijin:

—Nyáaj nu tyu'ta'íjtaca' maj ji'ijvéjchej i mu'úura' i Juan. ¿A'tanyíj na'aj pu'éeen a'íjna i nyaj jéehua jin a'yan tyí'namuaj?

A'íj pu jin i Herodes tyi'tyasa'ca'aj ti'ij jaaséej a'íjci i Jesús.

Ti'ij Jesús tyihuo'cue'ej a'íjma i tyeítyee i maj anxí ví'ra'aj ará'asej

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Mati'ij a'íimaj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej uvé'nyej, aj mu mij jaaté'exaa a'íjci i Jesús je'ej maj tyi'tíj huáruuj. Ti'quij jujíme' huojó'ví'tij a'ájna chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Betsaida.

11 Ajta mati'ij i tyeítyee jáamua'reeri', a'áa mu jo'ré'nyej, aj pu'ij i Jesús huo'ta' maj ajo'ré'nyej, ajta huó'ixaa'aj je'ej ti tyí'een a'ájna jo'tij i Dios tyejé'íjtaj ajta tyihuó'huaa i maj tyí'cucui'ca'aj.

12 Ti'ij huare'chúmua'risima'caj, a'íimaj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej mu aje'ré'nyej i Jesús jimi, a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj hua're'ityixi'in i tyeítýee, mej mij jo'cáxi'in jo'maj jo'cháatimee mej mij huóoso'pe'en majta tyi'tíj huáhuoonyij i maj jáacua'nyij, ji'nye capu yajá'tyi'tij a'yájna.

¹³ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Siata'aj mua'aj tyihuo'cue'tyej.

Mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'ij tu'uj tyí'cha'íij anxívicaa i páan, tyajta hua'puácaa i hue'tyéé, na'ríij utyó'ju'un tyej tyij utyojo'vá'nanan cue'ráj mej mij néijmi'i tyú'cua'nyij i tyeítýee.

¹⁴ Ji'nye a'yaa mu i tyétyacaa ará'axcaa a'chu anxí ví'ra'aj. Ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj a'íjma i maj jamuán huacíj tijin:

—Miche' huara'sej i tyeítýee huá'puatyej japuan tamuáamuata' mua'ra'ástima'aj méyee majta méyee.

¹⁵ Mati'ij mij a'yan huaríj je'ej ti tyihuo'té'exaaaj majta i tyeítýee néijmi'i mu huará'saca'.

¹⁶ Aj pu'ij Jesús ja'ancurái'puj i páan ajta i hue'tyéé, ti'quij jútye' jó'nyeeriaca', ajta tyaatatyójtzi'rej i Dios, aj pu'ij ja'antyítaaraxij i páan, ti'quij huo'ríipuj a'íjma i maj jamuán huacíj, mej mij a'íimaj huo'ríipui'tye'en i tyeítýee.

¹⁷ Néijmi'i mu tyú'cuaa i tyeítýee majta tyámua' naa tyityaatajú'xaj, majta a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj, a'íi mu jaariás'íi i páan ti avá'ítzee, tamuáamuata' japuan hua'puaj mu tya'vá'jistyaxij sicírij jitze a'íjci jime' i ti avá'ítzee.

Ti'ij i Pedro jaataxájtaca' ti i Jesús a'íin pué'een i Ciríistu'

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ A'náj pu i Jesús jusíij tyényuusime'ej, a'íi mu'uj jaséjraca'aj i maj jamuán huacáj, a'yaa pu'ij tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye metyí'xaj i tyeítjee a'tanyíj nyaj pué'een nyáaj?

¹⁹ A'yaa mu a'íimaj tyaaté'exaa tijin:

—Séecan mu a'yan tyí'xaj paj muáaj a'íin pué'een i Juan i ti huá'íiraca'aj, majta séecan a'yan tijin paj muáaj a'íin pué'een i Elías, majta séecan a'yan tijin sáij pu huatájuuriaca' i maj ará'tyeej i Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj.

²⁰ Aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—Arí mua'aj, ¿ji'nye setyi'xaj a'tanyíj nyaj pué'een?

Aj pu'ij i Pedro a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Muáaj paj a'íin pué'een i Ciríistu' i Dios ti ja'antyíhuoj.

Jesús pu jaataxájtaca' ti arí mui'nyij

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30—9:1)

²¹ Ajta i Jesús a'yaa pu jéehua tyihuo'íjcaj maj quee a'tíj ixaatye'ej a'tíj ti pué'een.

²² Ajta a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—A'íjna i yójra' i Dios jéehua pu jajpuéetzij ja'mej, majta a'íimaj i huásij, majta i maj tyi-huá'íjtye' i puaaríj, majta i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', néijmi'i mu a'íimaj jaatyáxaahuataj. A'íi mu mij jaje'catan, ajta ti'ij huéecaj xicáj tyoomá'caj aj pu'ij hu-atájuuritaj.

23 Aj pu'ij néijmi'caa a'yan tyu'té'exaa*j* t*ij*in:

—T*ip*ua'aj a't*ij* jaxie'va'aj ti nyaj jamuán jo'cha'canye'en, a'yaa pu tyúuxie've' ti anaqueé*j* majúurieeny*ij* je'ej ti jusí*ij* tyá'xie've', ajta je'en a'yan cha'taj na'aj tya'ajxié'vi'ra'aj t*ij* i*j* a'yan ajta tya'ajpuéet*ij* já'ra'ny*ij* nyati'i*j* nyáa*j*.

24 Ji'nye a'íjna i ti jaxie've' tiquee tyi't*ij* je'ej joo-riaj a'í*ij* pu mui'ny*ij*, ajta t*ip*ua'aj a't*ij* yó'rieeny*ij* i ju júuricame*j* a'í*ij*ci jime' ti nyéet*ij* ná'astijre', a'í*ij* pu jusén jin júur*ij* ja'me*j*.

25 ¿Ji'nye tyi't*ij* tye'tyáhu*i*'rii i a't*ij* t*ip*ua'aj néijmi'i tyu'mué'tin i ti íyan tyí'se*j*re' i cháanacaj japua t*ip*ua'aj yó'rieeny*ij* i ju júuricame*j*?

26 T*ip*ua'aj a't*ij* jutyevi'ra'aj nyéet*ij* jimi, nusu jatyévi'ra'aj i nyenyúuca*a*, nyáa*j* nu nyajta huatányetyevi'ra'astaj a'í*ij*ci jimí a'ájna xicáara' jitze nyaj jitzán yava'cányes*ij*, néijmi'i jin na'antinyamua'r*é*eria*j* majta nyaj jamuán huaju'uj muá'ju'un i maj tajapuá tyí'hu*i*re'.

27 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', séecan i maj ya huatyu'uj camu jaxie'va'aj muá'ju'un maj huácu*i*'ny*ij* 'asta mana'aj quee jaaséeran t*ij* i Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj.

*T*ij* i Jesús seequé*j* huóoru*uj**

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 A'chu arahuéicaj xicá*j* tyoomá'ca*j* ti i Jesús a'yan tyu'xájtaca', aj pu'ij jirí*j* japua antyíra*j* t*ij* i huatyényuuny*ij*, ajta a'í*ij* jo'ví't*ij* i Pedro, ajta i Juan, ajta a'í*ij*ci i Santiago.

29 T*ij* i o*oj* tyényuusime'ej, aj pu'ij seequé*j* huóoru*uj* i junyéerim*ij* jitze, ajta i

tyí'caanaria'ra' naa pu tyu'tyácueenariaca' ajta naa tya'tátaave'ej,

³⁰ majta hua'puaj huataséjre i Jesús jamuán. A'íi mu a'íin pu'éeenye'ej i Moisés ajta a'íjna i Elías,

³¹ huápu'i'ij mu naa huasé'rihua'aj, a'íj mu mij tyáxajtasime'ej je'ej ti tye'mej a'íjci jimi i Jesús a'ájna a Jerusalén.

³² Tyij ajta a'íjna i Pedro, majta i maj hua'puaj i maj a'áa jo'tyú'uuca'aj jéehua macu'tzicuca'aj, a'íi mu atanyéjnye'rica'aj, majta je'en jaaséej a'íjci i ti jin i Jesús naa huasé'rin, majta hua'puácaa huaséj i tyétyacaa maj jamuán ajo'tyú'uuca'aj i Jesús.

³³ Mati'ij meríj jo'cáinyisima'caj a'íimaj i maj Jesús jamuán tyí'xajtaca'aj, Pedro pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Maestro, tyámua' pu naa tyaj a'yan hu-
atyú'uucáj. Tyiche' huéicacaa tyú'taahuaj i
ináamuaj, síj ti muéetzij mua' a'rij ja'mej, ajta
síj Moisés ti ja'a'rij ja'mej, ajta síj Elías ti ja'a'rij
ja'mej.

Ajta i Pedro capu je'ej já'miteerastya'ca'aj je'ej
ti tyí'xajtaca'aj.

³⁴ Ti'ij ooj tyí'xáatacaj, aj pu'ij jéetirij hua'
japua huataséjre, ajta ti'ij i jéetirij hue'cáanaaj aj
mu mij tyu'tátziin.

³⁵ Aj pu'ij i jéetirij tzajta' nyúucarij hu-
atánamuajre ti a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'íi pu a'íin pu'éeen i nyiyóoj i nyaj
ja'antyíhuoj. Siata'aj jáanamuaj.

³⁶ Tì'ij i nyúucarij a'yan tyu'tánamuajrej, aj pu'ij jusíj ajo'tyaváaj ja'raa i Jesús. Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'íi mu ju'huatyá'itzee i jutzájta', camu a'tíj huaté'exaa je'ej maj tyi'tíj tyu'séj.

Jesús pu tyamuéej tyú'huaaj tyiyáaru' ti tzajta' séjria'ca'aj

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Yaa ariá'pua'aj, mati'ij acáacij i jiríj japua, jéehua mu i tyeítyee ja'antynájchaca' i Jesús.

³⁸ Ajta síj pu hua' tzajta' i tyeítyee ca'nyiin jin a'yan tyaatajé tijin:

—Maeestro, jéehua nu a'yan tyí'muahuaviij paj jaaséj i nyiyóoj, ji'nye a'íj nu'uj caa tyi'ijyóoj,

³⁹ júuricamej ti je'ej pua'aj een pu jájviivi', a'íj pu jin iijri'huaj ajta jéehua huá'rurij jatá'caa, ajta je'en éejcueemuxa'rij i jutyényij jitze. Jéehua pu je'ej pua'aj joorej capu jatá'caa ti juxáahuaj majo'cha'canye'en.

⁴⁰ Nyahuo'táhuaviiri' i maj a jamuán huaci'ij maj jaatamuáritye'en i ti tzajta' séejre', ajta camu pu jáaruuj.

⁴¹ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Mua'aj mu siaj quee tyá'tzaahuatye' siajta je'ej pua'aj tyí'tyetyeítyee. ¿A'chunyéj juxie've' nyaj ja'mua jamuán yahuatyávaacaj nyej nyij ja'mua jime' óoviicue're'en? Maja've'vi'tij a'yóoj.

⁴² Tì'ij ooj i tyamuéej ajooma'caj, aj pu'ij i tyiyáaru' je'táriej a chóota', ajta huá'rurij jaatá', ajta i Jesús pu jajtyá'xij a'íjci i tyiyáaru', aj pu'ij

tyáahuaj a'íjci i tyamuéej, ajta je'en jaatátuii i yo'puáara'an.

⁴³ Néijmi'i mu tyámua' naa tyo'taséj a'íjci jime' ti i Dios jéehua tyámua' tyí'uuriajca'aj.

Jesús pu ajtáhua'aj jaataxájtaca' ti mui'nyij
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Matí'ij móoj néijmi'i je'ej tyojo'séeracaj a'íjci jime' je'ej ti Jesús huaríj, a'íi pu a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íjma i maj jamuán huacíj tíjin.

⁴⁴ —Tyámua' xu naa tyáanamuaaj siajta quee yó'hua'nan, a'íjna i yójra' i Dios pu huatátuiiri'huaj hua' jimi i tyeítýee.

⁴⁵ Ajta a'íimaj i maj jamuán huacíj, camu yo'itéej muá'raa je'ej ti tyihua'íxaatya'ca'aj, jí'nye capu eexúj huái'riitya'ca'aj mej mij néijmi'i jo'itéej muá'ra'nyij, majta mu tyí'tziinya'ca'aj maj jaata'íhuo' a'íjci i Jesús tí'ij tyámua' tyihuo'té'exaatye'en.

¿A'tanyíj jéetze' juxie've'?
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Aj mu mij a'íimaj i maj jamuán huacíj i Jesús huatyóohuij maj a'yan tyityahuóojeevej a'íjci jime' a'tíj ti jéetze' juxié'va'aj ja'mej.

⁴⁷ Tí'ij i Jesús jáamua'reeri' je'ej maj tyí'mua'ajcaa, aj pu'ij pá'ri'íj aja've'vi'tíj, tí'quij avéjri' yo'tyéjchej,

⁴⁸ aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—A'tíj tina'aj ti tyámua' tyeetyéjeevej a'íjci i pá'ri'íj nye jitze ma'can, a'íi pu ajta nyéetzij naataxié've'ej, ajta a'íjna i ti nyéetzij naataxié'vej, a'íj pu ajta huataxié'vej i ti

unyojo'ta'ít'yaca'. A'yaa pu tyí'een, a'íjna i ti jéetze' ciléenye' jin tyi'tyéjvee ja'mua jimi, a'íi pu a'íin pué'een i ti jéetze' juxie've'.

A'íjna i ti quee je'ej tojo'mua'raj a'íi pu tahuüre'

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Juan pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Maestro, séej tu a'tíj ajo'séej ti a'nyúucaritze' hue'rámuarityahua'aj i tyiyáaru'uj i maj hua' tzajta' séejre' i tyeítyee, aj tu tyij jaatá'ijmuejri' tiquee a'yan riicaj, ji'nye capu ityájma jitze ajtyáma'can.

⁵⁰ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Caxu ja'ijmuejraj, ji'nye a'íjna i tiquee je'ej já'mua'uurej, a'íi pu já'muahüüre'.

Ti'ij Jesús hua'ajtyá'xij a'íjci i Santiago ajta a'íjci i Juan

⁵¹ Ti'ij arí tyi'véjri'tacaj a'ájna xicáara' ti jitzán i Jesús jo'méj u tajapuá, Jesús pu ca'nyíjra'aj huatóoa' ti'ij a'áa jó'me'en a Jerusalén.

⁵² Séecan pu huata'ít'yaca' mej mij anaquéej jó'ciinyej a'ájna a chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Samaaria, mej mij a'áa tyámua' tyojó'uurej jo'tij ja'rá'iixaj,

⁵³ majta a'íimaj i maj Samaaria já'chajca'aj, camu jaataxié'vej, ji'nye máamua'reeriaca'aj tijin Jerusalén pu jó'yí'caaj.

⁵⁴ Ti'ij a'íjna i Santiago ajta i Juan, mati'ij a'íimaj jáamua'reeri', a'yaa mu tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—Tavástara', ¿nyí páaxie've' tyaj a'yan tyu'ta'íjtaj tí'ij jútye' je'cáxire'en i tiéj tí'ij huó'cui'nyij néijmi'caa a'íjma?

⁵⁵ Aj pu'ij i Jesús pu ooré'nyeeriaca' ajta je'en hua'ajtyá'xij, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tíjin:

—Caxu mua'aj jamua'reej tyi'tíj tí júuricama'ra' ca'nyíjra'aj jamuaatá' siaj sij a'yan tyu'taxáj.

⁵⁶ Ji'nye canu nyáaj a'íj jin mujo've'mej nyej nyij hua'antyipúa'ritye'en i tyeítyee, sulu nyej nyij hua' japua huatányuunyij.

Aj mu mij jo'cáj, matí'ij mij séej chájta'naj jitze ja'rá'aj.

I maj jaxie'va'ca'aj maj Jesús jamuán huací'ca'an

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Matí'ij móoj huaju'caj i juyéj jitze, síj pu a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tíjin:

—Nyavástara', a'yaa nu tyá'xie've' nyaj a jamuán jo'cha'canye'en jo'tíj na'aj paj jooma'aj puá'mej.

⁵⁸ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—A'íimaj i arachuíjse, a'áa mu ja'chej jo'tíj ja'tyásta'najmee, majta i pína'see a'íi mu tyúu'ito'rityee i tí tyu'uj jitze, ajta a'íjna i yójra' i Dios capu tyichí' jo'tíj ja'huóoso'pe'en.

⁵⁹ Jesús pu séej a'yan tyu'té'exaaj tíjin:

—Pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

Ajta a'íjna i a'tíj a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin:

—Nyavástara', naatá' nyaj yahuácatyij 'asta na'aj quee huámui'nyij i táataj, nyej nyij

ja'vá'naj, aj nu nyij ajamuán jo'chá'canya'aj na'mej.

⁶⁰ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Miche' a'íimaj i mui'chítyee hua'vá'naj i juxa'aj mui'chítyee, pajta muáaj áricuj pata'aj huo'ré'ixaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios.

⁶¹ Ajtáhua'aj pu síij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara', nyáaj nu jaxie've' nyaj ajamuán jo'cha'canye'en, ajta naatá' nyej nyij anaquéj uja'tanyéj jó'nyej ja'chej nyej nyij huo'tatyójtje'en i nyetyeítyeristyamua'.

⁶² Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'íjna i a'tíj ti huatyóochej tí'ij tyu'muárie'en, típua'aj arí jé'ta' umá'caj ajta jaatáxaahuataj, capu tyi'tíj huiire' a'ájna jo'tíj i Dios tyejé'ijtaj.

10

Tí'ij Jesús hua'ré'ityixij a'íjma i maj huéicatyey japuan tamuáamuata' ará'asej

¹ Tí'ij a'yan mutyojo'ma'aj, tavástara' pu séecan ava'jajpuaxij huéicatyey japuan tamuáamuata' japuan hua'puaj mu ará'axcaa, a'íjma pu'ij huata'ítyaca' tyahua'puaj ma'can, mej mij anáatya'aj huaju'un, a'ájna jo'tíj ja'chájta'najmee jo'tíj a'íin jo'ré'nyesij.

² A'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

—Jéehua mu i ti huá'itziitje' mej mij ujo'tyájrutyej jo'tíj i Dios tyejé'ijtaj, ajta camu mui'ij i maj a'íjna jin tyí'huiire' maj huo'ré'ixaatye'en i nyúucaria'ra' i Dios. A'íj xu jin a'yan tyaatáhuavii i tavástara' tí'ij

jéetze' huojo'ta'ítvej i maj tyá'tzaahuatye', mej mij néijmi'que' huo're'ixaatye'en i tyeítvee i nyúucaria'ra' i Dios.

³ Séricuj mua'aj, a'yaa nu tyajamuaata'ítvij hua' tzajta' i tyeítvee, a'yaa xu sij huasé'rihua'aj xá'ju'un mati'ij cánya'xii hua' tzajta' i íra'vetyee.

⁴ Caxu túmii a'aj, caxu tyi'tíj a'aj i sij jin huatyóohuüre'en caxu siajta áto'rij tyi'píij nusu tyúuca'quej, siajta quee a'tíj tyí'ixaatye'ej i juyéj jitze.

⁵ Siatí'ij hua'chej ja'rá'astij, néijmi'caa xu anaquéecan huatatyójtve'en a'yan tíjin: “Che' tyámua' tyí'eenye' yajá'muachej.”

⁶ Ajta tipua'aj tyámua' naa metyí'tyechej, hua' jimi pu huatyá'itzeere'ej i sij jin huo'tatyójtvej, na'ríj mequee, caxu mua'aj tyi'tíj jo'riésij.

⁷ A'áa xu jo'tyá'itzeere'en jo'siaj ja'rá'iixaj, siajta tyú'cua'nyij siajta huaye'en tyi'tíj maj jamuaatá'sij, ji'nye a'yaa pu tye'tyévijtve' maj tyaanájchitye'en a'íjci i ti tyí'muijhuacaa. Caxu ajó'juhua'nye' áyee siajta áyee i maj hua'chej jitze.

⁸ Siatí'ij séej chájta'naj jitze jo'tyájrutvej, majta je'en tyámua' tyajamuaatyéjeevej, a'íj xu huácua'nyij tyi'tíj maj já'muacue'tvej,

⁹ setyihuó'huaatye' i maj tyí'cucui', siajta a'yan tyihuo'té'exaatye'en tíjin: “Pu'ríj ja'mua jimi atyojo're'nyesij a'ájna xicáara' jitze tíj Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj.”

¹⁰ Ajta tipua'aj séej chájta'naj jitze sia'rá'astij jo'maj quee tyámua' tyajamojo'tyéjeevej, a'áa xu cáayej jitze a'yan tyihuo'té'exaatye'en tíjin:

11 "A'íjna i chuéj ti muíinyíj ti ajtávi'taxij i taca'quéj jitze, a'yaa ti ma'can i chájta', a'íj tu huatáca'tzij siaj sij jáamua'reej siaj jéehua ootyá'itzeerej i Dios jimi. Ajta a'yaa xu tyá'mua'reeriaj ti arí tya'rá'iixaj ja'mua jimi a'náj ti i Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj."

12 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyí'ra'aj jime', a'ájna xicáara' jitze ti'íj i Dios yará'iixaj jéetze' mu a'íimaj i tyeítyee jajpuéetzij muá'ju'un mequee i maj Sodoma já'chajca'aj.

I tyeítyee maj quee tyá'tzaahuatye'
(Mt. 11:20-24)

13 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mua'aj mu siaj Corazín ja'chej, siata'aj mua'aj mu siaj Betsaida ja'chej. Ji'nye títua'aj a'yan náarinyijche' hua' jimi i maj Tiro jo'cháatimee na'riij hua'tzajta' i maj Sidón jo'cháatimee, a'íi mu aamí' tya'antzáahuatye'nyijche' i Dios jimi, majta cha'mana'aj tyu'tyoochéetya'xi'nyijche' majta nasíj japua huara'sejche' mej mij i tyeítyee jáamua'reej maj meríj tyá'antzaahuaj.

14 Ajta a'ájna xicáara' jitze mati'íj néijmi'i á'xijtyi'huan, jéetze' xu mua'aj jajpuéetzij xá'ju'un mequee a'íimaj i maj Tiro majta i maj Sidón ja'chej.

15 Siajta mua'aj mu siaj Capernaúm ja'chej, ¿nyi a'yan setyityóotzaahuatye' ti i Dios ja-mua'vi'tin i jútye'? Capu xaa nyu'uj, sulu Dios pu a'áa jamojóohua'xij jo'tij jéetze' ja'puejtzij.

16 'A'íjna i a'tíj ti já'muanamuaaj, a'íi pu ajta nyéetzij nyanamuaaj, ajta a'íjna i tiquee jamua'tzaahuatye', capu ajta nyéetzij

ná'tzaahuatye', ajta a'íjna i ti quee nyéetzi
 ná'tzaahuatye', a'íj pu ajta quee á'tzaahuatye' i
 ti nyojo'ta'ityaca'.

*Mati'ijta uvé'nyej i maj huéicatyey japuan
 tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej*

¹⁷ I maj huéicatyey japuan tamuáamuata'
 japuan hua'puaj ará'asej, jéehua mu jutyama-
 mua've'ej uvé'nyej, a'yaa mu tyu'xájtasime'ej
 tijin:

—Tavástara', majta mu i tyiyáaru'uj ta'rá'astej
 tyati'ij a'nyúucaritze' huo'tamuárij.

¹⁸ Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—Nyáaj nu jaaséej a'íjci i tyiyáaru' ti'ij
 uje'cájvej i jútye', a'yaa pu huasé'rihua'aj ti'ij
 maj tyóona'axcava'ra'an.

¹⁹ Nyáaj nu jamuaatá' mej mij quee je'ej
 já'mua'uurej i cú'cu'see, majta i tyaxcáj. Nyajta
 jamuaatá' siaj sij huo'tyámue'tin néijmi'caa i maj
 jamuájcha'íire', mej mij quee je'ej jamuáa'uurej.

²⁰ Siajta caxu a'íjci jin jutyamua've'ej i maj
 jamua'rá'astej i tyiyáaru'uj, sulu a'íj xu jin hu-
 atóotyamua've'en ti arí á'yu'si'ij u tajapuá je'ej
 siaj ántya'ruj.

*A'íi pu'uj i yójra' jamua'reej a'tíj ti táatajra'
 pué'een*

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ A'ájna pu'ij i Jesús jéehua hu-
 atóotyamua'vej, ti'quij a'yan tyu'taxájtaca' i
 júuricama'ra' i Dios jitze ma'can tijin:

—Jéehua nu tyí'muatyojtzi're', nyavástara',
 muáaj paj nyavástara', i paj tyí'ijta u tajapuá

pajta íiyan i cháanacaj japua, ji'nye muáaj paj huo'taséjratyej a'nyúuca a'íjma i maj quee je'ej tyéejviicue', pajta jaatyá'avaataca' a'íjma jimi i maj jéehua tyu'yí'tin, majta i maj jéehua tyúumua'tyej. Jee xaa nyu'uj nyavástara', ji'nye a'yaa pu tyimua'ránajchaca'.

²² 'Néijmi'i pu i nyavástara' tyinaatá'. Capu a'tíj jamua'reej a'tíj ti yójra' pu'éen, sulu a'íi pu'uj jamua'reej i vástaria'ra', capu ajta a'tíj jamua'reej a'tíj ti vástaria'ra' pu'éen, sulu a'íi pu'uj jamua'reej i ti yójra' pu'éen, majta je'en a'íimaj i ti i yójra' huo'taséjratye'sij juxié'vi'ra' jime'.

²³ Tí'quij huo'séerajraa a'íjma i maj jamuán huacíj, a'íjma pu'ij a'yan tyu'té'exaaj tíjin:

—Miche' huatóotyamua've'en a'íimaj i maj jaséj je'ej siaj mua'aj tyí'tíj seríj tyí'sej,

²⁴ ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' maj a'íimaj i maj tyí'xaxa'ta'aj i Dios jitze ma'can, majta i maj tyityatatyá'ca'aj rey jime', a'íi mu a'yan tyá'xie'va'ca'aj maj jaaséj je'ej siaj mua'aj tyí'sej, ajta camu a'yan tyeeséj, a'yaa mu majta tyá'xie'va'ca'aj maj jáanamuaaj je'ej siaj mua'aj tyí'namuaaj, ajta camu a'yan tyáanamuaajri'.

I a'tíj Samaaria ti já'ma'can ti tyámua' tyí'tyevij

²⁵ A'náj pu síj i ti tyí'mua'taj i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'íi pu aje're'nyej tí'ij Jesús jamuán tyu'xáj, a'yaa pu tyí'tyesa'ca'aj tí'ij ja'antymué'tin, a'íj pu jin a'yan tyaata'íhuo'ri' tíjin:

—Maestro, ¿tyi'tanyí juxie've' nyaj a'yan huárinyij tí'ij náaci'tyij nyej nyij júurij ná'ra'nyij jusén jime'?

²⁶ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—¿Ji'nye tyé'yu'si' i yu'xarij jitze? ¿Tyi'tanyí puá'jijve' i yu'xarij jitze?

²⁷ Aj pu'ij a'íjna i tí tyí'mua'taj i yu'xarij jitze a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Huaxie've' a' vástara' i tí Dios pué'een néijmi'i jime' a'xiéjnyu'caa, pajta néijmi'i jime' a'júuricamej, pajta néijmi'i jime' i paj jin uhuájca'nyej pajta i paj jin ma'úumua'rej, ajtáhua'aj pu síj séejre' tí a'yan tijin pata'aj a'yan cha'taj pana'aj tyá'xie've' i axa'aj tyéviij a'yájna pati'ij asíj tyíaxie've'.

²⁸ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Xá'puí' paj tyaataxájtaca'. Típua'aj néijmi'i pua'rá'astej, aj paj júurij puá'mej jusén jime'.

²⁹ Ajta a'íjna i tí tyí'mua'taj, a'íi pu jaxie'va'ca'aj mej mij jáamua'reej i tyeítjee tí quee a'náj ootyá'itzee i Dios jimi, a'íj pu jin a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Jesús tijin:

—¿A'tanyíj a'íin pué'een i nyaxa'aj tyéviij?

³⁰ Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—A'tíj pu Jerusalén ja'rájraa, a'áa pu joomá'caj a Jericó, mati'ij mij náhua'rij ja'antynájchaca', néijmi'i mu tyaanáhue'ri', majta tya'cáa'ri'ri' i tyí'caanaria'ra', majta jaatyáavaxij, mati'ij mij jo'cáj, a'áa mu mij yo're'tyécaj a juyéj jitze ajta arí á'me'riaajca'aj.

³¹ Aj pu'ij síj ajta a'áa jooma'ca'aj i juyéj jitze, puariij pu pué'eenye'ej a'íjna, tí'ij jaaséej tí

á'me'riajca'aj aa pu imuáj ja'tanyáaj i juyéj jitze ajta mu jo'mej.

³² Ajtáhua'aj pu síj a'áa jooma'ca'aj a'íi pu pué'eenye'ej síj ti Leví jitze ajtyáama'can, ti ajta tyí'huiiria'ca'aj i hua' tyeyúuj tzajta', ti'ij a'áa jo'ré'nyej jo'tij jo'riá'ca'aj i ti á'me'riajca'aj, a'íi pu ajta jaaséej, a'yaa pu cha'taj na'aj huaríj a'áa pu imuáj ja'tanyáaj ajta mu jo'mej.

³³ Ajtáhua'aj pu síj a'áa jooma'ca'aj i juyéj jitze a'íi pu pué'eenye' síj ti séej chuéj japua já'ma'can ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Samaaria, ti'ij jaaséej, a'íi pu'ij ja'ancu'vaxij.

³⁴ Ti'quij jimi ajtyáxiiriaca', aj pu'ij jacáajo'sij jo'tij tyajá'puejtyi'huaca'aj i aséityij jime' ajta i nahuáj, ajta jacá'ijcataca' jo'tij tyajá'puejtyi'huaca'aj, aj pu'ij ja'vá'raj ju púuru' japua, ti'ij ij yo'tij a'ájna jo'maj já'asacaa i maj puasaaruve', a'áa pu'ij tyámua' tyéecha'ij.

³⁵ Yaa ariá'pua'aj, a'íjna i ti Samaaria já'ma'can, a'íi pu hua'puácaa iita'í'puj i túmii, ajta jaata'í'pu'uj a'íjci i ti antyúumua'reej a'íjci jime' i chi'ij, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Pata'aj tyámua' tyéecha'íin, nyajta nyáaj nyati'ij uvé'nyej, aj nu muaatá'sij néijmi'i a'chu paj jaaxijtye i paj jáacha'ij.”

³⁶ A'yaa pu'ij, ¿a'tanyíj a'íimaj i maj huéecaj a'íin pué'een i ti tyámua' tyi'tyévistaj ja'raa a'íjci jimi i juxa'aj tyéviij i maj tyaanáhue'ri' i náhua'rij?

³⁷ Ajta a'íjna i ti tyí'mua'taj i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca' a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—A'íjna i ti ja'ancu'vaxij.

Jesús pu'ij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Áricuj pata'aj a'yan cha'taj pana'aj huárinyij.

Ti'ij Jesús a'áa jo're'nyej jo'tij ja'chej i Marta ajta i María

³⁸ Ajta a'ijna i Jesús, a'íi pu ooj huama'ca'aj, ti'quij a'áa ja'rá'aj jo'tij ja'chajta', a'áa pu íiti' ti a'yan ántyapuj tijin Marta huo'tyéeje i juchi'táj.

³⁹ Séej pu a'ijna tyí'ihuaara'ca'aj íitacan, ti a'yan ántyapuaaca'aj tijin María, a'íi pu'ij i María a'áa véjri' jo'tayíxij i Jesús jimi ti'ij janamuj je'ej ti tyí'xajtaca'aj.

⁴⁰ Ajta a'ijna i Marta, capu je'ej jájtyoove'ej je'ej ti huárinyij, ji'nye jéehua pu tyí'muarie'ca'aj ti'ij tyihuó'cue'tyej, aj pu'ij ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi, ti'quij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Nyavástara', ¿nyiquee a jitze juxie've' ti nye'ihuáara' quee nyahuirria'aj nyej nyij nyasíj nyana'aj tyí'muarie'? Pata'aj jaaté'exaatye'en ti'ij naatáhuire'.

⁴¹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Marta, Marta, jéehua paj tyí'mua'tzej, pajta jéehua je'ej tyá'mua'tzej,

⁴² ajta síj pu'uj juxie've' paj a'yan huárinyij. María pu a'ij ava'huoj i ti jéetze' jí're'en, capu ij a'tíj jáa'ri'raj.

11

Ti'ij Jesús huo'mua'aj je'ej maj ye'ej tyity-eetyényuunyij

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Séej pu a'yan tyu'ríj, a'áa pu i Jesús ja'tyényuusima'aj i Dios jimi, ti'ij ja'antyipuaá'rij ti tyényuusij, sñij pu i maj jamuán huacíj a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Tavástara', táamua'tyej tyaj huatyényuunyij i Dios jimi, a'yájna ti'ij i Juan tyihuo'mua'tyej a'íjma i maj jamuán huací'ca'aj.

² Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—Siatiti'ij huatyényuunyij, a'yaa xu tyu'taxáj tijin:

Tavástara', che' tyámua' eenye' i paj jin ántyapuaj.

Che' mujo've'me'en i paj jin néijmi'que' tyu'ta'íjtaj.

³ Tyitaatá' i ti tyí'cue'ri' i ti a'náj tina'aj tajitzé tyúuxie've'.

⁴ Tyitaatú'uunyi' i tyaj jin ootyá'itzee a'jimi, ji'nye ityáj tu tyajta tyihuo'tú'uunyi'ri' néijmi'caa a'íjma i maj ityájma jimi ootyá'itzee.

Capáj tyi'tá'care'en ti i tyiyáaru' ca'nyíjra'aj tatá'care'en tyej tyij je'ej pua'aj huárinyij.

⁵ Aj pu'ij ajta a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—Tyiche' a'yan tyaataxáj yee mua'aj xu séej tyi' amíincuj, ajta je'en a'tzáaj jé'ta' tíca' a'áa jo'ré'nye' jo'tij ja'chej i amíincura' ti'ij ij a'yan tyaaté'exaa tijin: “Nya' amíincuj, huééicacaa naatanyíjtye' i páan,

6 Ji'nye oochán pu uvé'nyej síij i nya' amíincuj ti mu' ja'tamá'ca'aj, nyajta nyáaj, canu tyi'táj tyícha'ij i nyaj jáacue'tyej.”

7 Ti'quij a'íjna i ti iirájcaj capu a'yan tyu'tányuusij yee: “Capáj nya'itziitya'aj, pu'ríj eetyánami' i puéertaj, majta i ti'ríj mu'ríj huaje'ej, nyajta nyáaj nu'ríj nyajta huaca'aj, capu che' i'ríj nyaj ájchenyij nyej nyij tyi'táj muaatá'an.”

8 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', capu a'íjna jin ájchesij ti'ij tyi'táj jaatá' a'íjci jime' ti amíincura' pué'een, sulu a'íj jin pu ájchesij ti'ij quee ja'itziitya'aj i amíincura', aj pu'ij jaatá'sij, a'chu ti tyi'táj jaatáhuaviiraj.

9 A'íj nu jin a'yan tyajá'mua'ixaatye' tijin: Tyi'táj siaj huatáhuosij, Dios pu jamuaatá'sij, ajta tyi'táj siaj huoo a'íj xu jimi jatyoonyij, se-tye'ejtyáto'sixi' jo'tij ja'pueertaj, aj pu'ij i Dios tyajamua'antácuunye'sij.

10 Ji'nye tìpua'aj a'táj tyi'táj jahuaviiraj, a'íi pu ja'ancuriáa'sij, ajta i ti tyi'táj huoo, a'íi pu jatyoonyij, ajta i ti tye'ejtyáto'sixi'in jo'tij ja'pueertaj, Dios pu tya'antácuunye'sij.

11 '¿Nyiquij mua'aj a'yan xáarinyij mu siaj huayóojmua', tìpua'aj a'yóoj hue'ej muahuaviiraj, nyiquij cú'cu'uj paatapíjtye'sij,

12 nusu tyáxcáj paatáchuiitye'sij tìpua'aj to'oj muahuaviiraj?

13 A'yaa xu mua'aj tyij siajta je'ej pua'aj een i jutzájta', siáamua'reej siaj tyi'táj huo'tá'an i juyójmua' ti jí're'en, ajta a'íjna i ja'muavástara' i ti tajapúa' já'sejre', a'íi pu jéetze' jaayí'tin ti'ij

huo'tá'an i júuricama'ra' i Dios a'íjma i maj jaatáhuaviiraj.

Mati'ij i Jesús tyi'tíj jitzán ujpuá'rij

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴ Jesús pu tyiyáaru'uj huatamuárij ti tyévi j tzajta' séjria'ca'aj, ajta a'íjna i tyiyáaru' capu jatá'caria'aj ti i tyévi j tyu'taxáj, tí'ij Jesús jaatamuárij, aj pu'ij huatá'riitariaca' ti tyu'taxáj i tyévi j. Majta a'íjma j i tyeítjee a'íj mu jin je'ej tyo'taséj,

¹⁵ majta séecan a'yaa mu tyu'taxájtaca' tíjin:

—A'íjna i Beelzebú i ti tyihuá'ijtye' i tyiyáaru'uj, a'íj pu ca'nyíjra'aj jatá'caa a'mújcij mu Jesús tí'ij huo'tamuáritye'en i tyiyáaru'uj.

¹⁶ Majta séecan a'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj tyi'tíj jin ja'antymué'tin i Jesús, a'íj mu jin jaatáhuaviiri' ti tyi'tíj huo'taséjratye'en mej mij a'íjci jin jáamua'reej ti tajapuá já'ma'can.

¹⁷ Ajta i Jesús pu jamua'reeriaca'aj je'ej maj tyí'mua'ajcaa, a'yaa pu'ij tyihuo'té'exaa j tíjin:

—Mati'ij mana'aj i maj séej i chuéj japua tyí'ijta, típu'a'aj jé'ta' muáaciinyej, aj mu mij huatónyo'si'tye'ej, mati'ij mij jujíimua'aj antyúupua'ritye'sij, ajta je'en a'yan cha'taj i tyihuá'chi'ij tyu'tyú'uunyi'huaj.

¹⁸ A'yaa pu'ij ajta tyí'een i tyiyáaru' jimi, típu'a'aj jé'ta' muáaciinyej, ¿ji'nye tyí'rij tí'ij á'tyeevi'in i maj jin antyúumua'reej? A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' a'íjci jime' siaj mua'aj a'yan tyí'nyaxaj yee nyaj Beelzebú jitze arányaca'nyej nyej nyij huo'tamuáritye'en i tyiyáaru'uj,

19 ajta tipua'aj a'yan tyí'eenye', ¿a'tanyíj jitze mua'róoca'nyej mej mij huo'tamuáaritye'en i tyiyáaru'uj a'íimaj i maj ja'mua jamuán huaci'ij? A'íi mu mij a'yan tyajamuaataxájta siaj mua'aj siajta ootyá'ítzee.

20 Ji'nye tipua'aj i júuricama'ra' i Dios jitze na'rányaca'nyej nyej nyij huo'tamuáaritye'en i tyiyáaru'uj, a'yaa pu huatóomua'aj ti arí a'ájna atyojo'r'ényej ja'mua jimi a'náj ti i Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj.

21 'A'tíj tu'huájca'nyej ti ajta tyámua' tyé'cha'ij i juchi'ij, néijmi'i i ti tyi'ráa' tyámua' pu naa tyí'cha'íiri'huaj.

22 Ajta tipua'aj síj mujo've'me'en ti jéetze' uhuájca'nyej quee a'ájna, a'íi pu'ij jaatyámue'tij, ti'quij néijmi'i tyá'nahue'ran i ti tyí'ijcha'ij.

23 'A'ájna i ti quee nyahuíire', a'íi pu nyéjcha'íire', ajta i tiquee tyeítýee tyísiire'ej nye jimi, a'íi pu huojó'cuí'naj.

I júuricamej ti je'ej pua'aj een ajtáhua'aj pu huariá'raa

(Mt. 12:43-45)

24 'Ajta a'yan tijin:

—A'yaa pu ricij i xiéjnyu'carij ti je'ej pua'aj een, ti'ij iirájra'nyij séej tzajta' i tyéviij, a'íi pu ajo'chá'canya'aj ja'mej ti'ij jáahuoonij jo'tij ja'huóoso'pe'en, jo'tij jo'huáchij. Ajta ti'ij quee jatyoove'en, a'yaa pu tyí'mua'tyij tijin: “Nyiche' huaria'ra'nyij i nyichéj jó'nyaj ja'rájraa.”

25 Ti'ij uvé'nyen, a'yaa pu een a'ájna i a'tíj, naa pu een i jutzájta', cuxáa maj moochán uhuaré'icho'taca', néijmi'i pu tyámua' tyí'een.

26 Aj pu'ij a'íjna i xiéjnyu'carij séecan uja'rávi'tij i maj aráahua'puaj ará'asej, i maj majta jéetze' je'ej pua'aj een quee i síij. Mati'ij mij néijmi'i utyárutyij i tyéviij tzajta' mej mij a'úu ja'cháaj muá'ra'nyij. Ajta je'en jéetze' je'ej pua'aj éenye'ej ja'mej a'íjna i tyéviij quee tí'ij aamí' éenye'ej.

I ti jì'rè'can jìme' tyámua'vi'ra'aj

27 Tí'ij Jesús ooj tyi'xáatacaj, síij pu íiti' a'áa jo'tyávaaca'aj hua' tzajta' i tyeítyee. Aj pu'ij a'yan tyu'taxájtaca' ca'nyíin jìme' tíjin:

—Tyámua' pu tyaatá' a'íjci i íitaj i paj jitzán huanie'huaca', ajta muaaxá'pueeri'.

28 Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'tanyúj tíjin:

—Jéetze' pu tyámua' tyihua'tá'caa a'íjma i maj janamuj i Dios nyuucacaj, majta ja'tzaahuatye'.

Tyeítyee mu jaxie'va'ca'aj maj tyi'tíj huaséj ti huápu'i'ij juxie've'

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 Jéehua mu i tyeítyee móoche' ajtyáxiirisima'aj i Jesús jimi, ajta a'íjna, a'yaa pu tyu'taxájtaca' tíjin:

—Jéehua mu je'ej pua'aj tyityetyúucha'ij i tyeítyee íjij maj yan séejre', a'yaa mu tyá'xie've' nyaj tyi'tíj huo'taséjratye'en ti huápu'i'ij juxie've'. Ajta canu tyi'tíj huo'taséjratye'sij, a'íj nu'uj huo'té'exaatye'ej je'ej ti tyáaruj i Jonás.

30 'Ji'nye a'íi pu i Jonás a'íin pué'eenye'ej i ti huápu'i'ij juxie've' i maj jaaséej i maj Nínive já'chajca'aj, a'yaa nu cha'taj nyana'aj nyáaj a'íin

tyi'pué'een i ti huápu'i'ij juxie've' mej mij jaaséj ijíj maj huátyeityee.

³¹ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', a'ájna xicáara' jítze ti jitzán Dios huá'xijtye'en i tyeítyee, a'íjna i ti aamí' tyi'tyávaaca'aj reíñaj jime' yúutyey pujmua', a'í pu a'áa jo'tyéechaxij ja'mua jamuán. A'í pu ajta hua' jítze tyo'ojpuá'ritye'sij tyi'tíj jime', ji'nye a'í pu imuáj mujo've'mej tí'ij jáanamuj a'íjci i Salomón ti tyámua' metyóomua'riajca'aj. Nyajta nyáaj, i nyaj yaa huatyéjve i tyeítyee tzajta', jéetze' nu va'cán jin tyi'tyéjvee quee a'íjna i Salomón.

³² Majta i maj Nínive já'chajca'aj, a'yaa mu rinyij a'ájna xicáara' jítze i Dios ti jitzán huá'xijtye'en i tyeítyee. A'í mu huatyáhuiixi'ij ja'mua jamuán ijíj sij huátyeityee, mati'ij mij ja'mua jítze tyo'ojpuá'ritye'sij tyi'tíj jime'. A'ímaj mu seequéj tyu'muá'aj mati'ij jáanamujri' je'ej ti tyihuo'té'exaaj i Jonás. Nyajta nyáaj jéetze' nu va'cán jin tyi'tyéjvee quee a'íjna i Jonás.

I ti jatatzavi'tye' i tyévi

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'A'íjna i tiéj i maj ja'antyítieeraj, capu a'tíj me'yo'tyá'avaataj. Capu ajta xá'rij tzajta' ju'cáchesij. Capu xaa nyu'uj, sulu áan pu imuáj yo'ojchesij tí'ij huo'tyátatzavi'tye'en i maj a'úun jo'tyárutyij.

³⁴ A'yaa pu tyí'huiire' ají'sij tí'ij tiéj ti á'taa a jítze, a'í pu jin, tipua'aj jí'reenye' ají'sij, a'yaa pu éenye'ej ja'mej, cuxáa ti huányeeri'cij

néijmi'que' ajitze. Na'ríij quee jí'reenye' ají'sij, a'yaa pu een cuxáa ti huatíca' ajitze.

³⁵ Tyámua' xu'uj mua'aj ti'ij quee óomui'nyij i tiéj ti arí ja'mua jitze séejre'.

³⁶ Tipua'aj a'náj tina'aj á'taacaj mua' jitze, ajta quee a'mui'ijca, néijmi'que' pu huanyéeri'cij ja'mej. A'yaa pu tye'mej, ti'ij i tiéj ti ajitze séjre'ej.

Ti'ij Jesús hua' jitze tyo'ojpuá'rij a'íjma i fariseos

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Ti'ij ja'antypuá'rij ti tyihuó'ixaa, aj pu'ij síij fariseo jaatajé ti tyojo'vá'cua'nyij jo'tij ja'chej, a'áa pu'ij i Jesús jo'mej ti'quij utyájrurij ajta je'en ajtyéeyixij jo'tij méesaj jo'tyéjvee.

³⁸ Ajta a'íjna i fariseo, je'ej pu'ij pua'aj tyo'tóomua'aj, ti'ij jaaséej i Jesús ti'quee anomuéetya'aj tyu'cuaj je'ej maj tyee'yí'tihua'aj.

³⁹ Aj pu'ij tavástara' a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—Mua'aj mu siaj fariseos pué'een, a'yaa xu tyí'tyetyij siaj anóomuejtye mu jumuáca' jitze, ajta quee je'ej jamuá'miteeraste' siaj tyámua' huó'uurej mu jutzájta'. A'yaa xu een ti'ij a'tíj ti jacáajo'sij jéjre' i váasuj ajta i puláatuj. Maj siajta mua'aj, je'ej xu pua'aj een mu jutzájta', siajta je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee a'íjci jime' siaj tyihuá'nahue', siajta je'ej pua'aj huá'uurej.

⁴⁰ 'Siajta quee tyi'tíj mua'reej, a'íjna i ti jaatyátaahuaca' i já'muahue'ra', ¿Nyiquee a'íin ajta jaatyátaahuaca' i ti já'muatzajta' séejre'?

⁴¹ Siata'aj tyihuo'tá'an i maj quee je'ej tyéejviicue' a'íjci i siaj tyí'ijcha'ij. A'yaa xu a'íjci

jìn huárinyij, ti'ij tyámua' tye'rájra'nyij ja'mua jimi.

42 'Je'ej pu pua'aj atyojo're'nyesij ja'mua jimi i fariseos siaj pué'een. A'yaa xu tyi'tá'caa i séej tamuáamuata' anxityej ti jitze ma'can a'íjci i tu'píj, tyi'tíj meentaj, siajta a'íjci i tu'píj ti a'yan huatóomua'aj tijin ruda, siajta néijmi'i ti'ij na'aj pua'máj tyí'xoo i tu'píj. Siajta seríj yo'huá'xij i ti jéetze' juxie've' i Dios jimi, siaj tyámua' huó'uurej i juxa'aj tyeítýee je'ej ti tya'ránajchi, siajta tyámua' tyéejcha'íj i Dios. Tyámua' pu atyojo're'nyéenyijche' tipua'aj se-quéé yo'hua'naacajche' siaj ja'rá'astee a'íjci i ti jéetze' juxie've'. Ajta a'yan tyúuxie've' siaj tyu'tá'an a'íjci i séej tamuáamuata' anxityej ti jitze ma'can.

43 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en mua'aj, mu siaj fariseos pué'een, jéehua xu jaxie've' ti tyi'tíj jamuáaci'tyij siaj sij oorá'sej ipuárij japua jo'maj já'ra'sacaa i huásij i tyeyúuj tza-jta'. Ajta jamua'ránajchij maj i tyeítýee jamuaatatyójtýe'en tzáahuatyira'aj jime' jo'maj tyaja'tóotimej.

44 'Siata'aj huatóoxaamujritye'en, ji'nye a'yaa xu een ti'ij jo'maj huaja'vá'naamua i mui'chítýee. Majta i tyeítýee i maj japan huahuíistici'ij, camu jamua'reej yee a'tyán mu ava'námi'huajmee.

45 Ti'ij ij síij ti tyí'mua'taj i yu'xarij jitze, Moisés ti jo'yú'xaca', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Maestro, je'ej pua'aj paj tyihuá'xaj a'íjma i fariseos, a'íj paj jìn pajta je'ej pua'aj tyí'tajee

ityájma.

⁴⁶ Jesús pu a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Siajta mua'aj, mu siaj tyí'mua'taj i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', je'ej pu pua'aj tye'mej ja'mua jimi. A'yaa xu tyihuá'ijtye' i tyeítyee a'íjci i ti huápuí'ij tyési', siajta huá'ijtye' mej mij i tyeítyee a'íjci jin a'yan huárinyij, siajta mua'aj caxu tyí'tij jin a'yan ricij.

⁴⁷ 'Je'ej pu pua'aj tye'mej ja'mua jimi, ji'nye mua'aj xu ja'ajtá'huaj i maj tzajta' huo'tyátoosij a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj, a'íimaj maj huo'cuij i já'muahuasimua'ci'ij.

⁴⁸ A'íj pu jin a'yan tyé'miteere' tijin jamua'ránajchaca' je'ej maj huó'ruuj i já'muahuasimua'ci'ij, ji'nye a'íi mu huo'cuij a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj, siajta mua'aj ja'ajtá'huaj jo'maj huaja'vá'naj.

⁴⁹ 'A'íj pu jin i Dios jumua'tzíira'aj jin a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “Nyahuo'ta'ítij hua' jimi i tyeítyee séecan maj nye jitze ma'can tyí'xaj, nyajta séecan i nyaj hua'antíhuoj mej mij nyahuiiria'aj. Je'cácaa mu cui'nyij a'íimaj i tyeítyee, majta séecan je'ej pua'aj uurej.”

⁵⁰ A'íj pu jin i Dios a'íjma jitze tyí'pua'ritye'en ijíj maj huátyeityee a'íjci jime', mati'ij mana'aj pua'máj huácuij i maj Dios jitze ma'can tyí'xajtaca'aj, mati'ij pua'máj huácuij tí'ij na'aj tyu'séjrej i cháanacaj,

⁵¹ tí'ij na'aj i Abel ti huamuí' ajta a'íjna i Zacarías, i maj jaajé'caj jé'ta' jo'tij jo'tyéjvee a'íjna i maj japuan tyí'mu'vejritacaa, ajta i

tyeyúuj ti ja've'nyee. A'íj pu jin i Dios a'íjma jitze tyí'pua'ritye'en ijíj maj huátýeityee.

⁵² 'Je'ej pu pua'aj tye'mej ja'mua jimi mu siaj tyí'mua'taj i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca'. Ji'nye mua'aj xu jujíimua'aj jamua'reeriaca'aj je'ej ti tyá'xie've' i Dios, siajta quee a'yan huaríj je'ej ti i Dios tyá'xie've'. Caxu siajta hua'tá'caa mej mij séecan jáamua'tyij je'ej ti tyí'een i Dios jimi.

⁵³ Ti'íj Jesús iirájraa, a'íimaj i fariseos, majta i maj tyí'mua'taj i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'íi mu jéehua huatanyínyu'cacuca', majta je'en huatyóohuij maj jáa'itziitye'en jéehua metye'íhuo'raj,

⁵⁴ mej mij jájtyoonyij i ti jin eerá'itzen, a'íjci jime' je'ej ti a'íin tyu'taxájtaj.

12

Típua'aj a'tíj hue'tzij jin jusejrataj

¹ Majta a'íimaj i tyeítyee, jéehua mu aj-tyáxiiriaca', a'yaa mu ará'axcaa a'chu hua'puaj ví'ra'aj nusu huéecaj ví'ra'aj, a'íj mu jin huápu'íj á'cataca'aj. Ajta a'íjna i Jesús, a'íi pu anaquéj tyihua'tyixáatya'ajraa a'íjma i maj jamuán huacíj a'yan tijin:

—Tyámua' xu'uj mua'aj a'íjma jimi i fariseos i maj ja'najchitye' i páan jitze, a'íimaj mu huá'cuanamuaj i tyeítyee.

² Ji'nye tyi'tíj maj mua'reej i tyeítyee avíitzij jime' a'íi pu mua'reeri'huan, ajta tyi'tíj maj avaataca'aj a'íi pu huataséjre'sij.

³ A'yaa pu'ij a'íjci i paj jaataxájtaca' tíca'riste', a'íi pu huatánamuajre'ej tújca'rij tzajta', ajta a'íjna i paj jaataxájtaca' xájtari' u chi'táj, Dios pu jaataxájtaj ca'nyíin jime' a'ájna i chi'ij japua.

A'tanyíj a'yan tyúuxie've' tyaj jatzíinya'aj
(Mt. 10:28-31)

⁴ 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' mu siaj nya' amíincustyamua' pué'een, caxu huá'tziinye'ej a'íjma i maj jaayí'tin maj jaajé'caj i siaj jatyáhue'ra', jí'nye camu jaayí'tin maj jo'puá'ritye'en i ja'mua júuricamej.

⁵ Nyajta nyáaj nu jamuaaté'exaatye'ej a'tíj siaj tziinye'ej, a'íj xu tziinye'ej a'íjci i tí jaayí'tin tí jaajé'caj i siaj jatyáhue'ra', tí ajta jaayí'tin tí a'áa yóorieenyij i ja'mua júuricamej i tiéj jitze tíquee a'náj já'mui'nyij. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjin: siata'aj a'íj huátziinye'en.

⁶ 'Caxu je'ej tyityóomua'ajcaj. ¿Nyi mequee a'yan tyí'najchitaj a'chu hua'puaj meeru' anxívicaa jime' i pína'see? Camu jéehua tyá'najchij i pína'see, ajta i Dios capu huojo'hua'naj.

⁷ Ajta ja'mua jime', Dios pu jamua'reej a'chu tí síij ajta síij ava'cipuaj, a'íi pu arí jaatyé'itej. A'íj xu jin quee tyí'tziinye'ej, jí'nye mua'aj xu jéetze' jíjzán júxie've' mequee i pína'see.

I maj ja'xaj a'íjci i Jesús i tyeítyee tzajta'
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', a'tíj tina'aj tí a'yan tyu'taxáj i tyeítyee tzajta' tí nyéetzij ná'tzaahuatye', nyáaj i nyaj nyajta tyévíj jitze

huanie'huaca', a'yaa nu nyajta tyaataxájta a'íjma jimi i maj tajapúa tyí'huiire' i Dios jimi,

⁹ ajta a'íjna i ti naatyáhue'taj a'íjma jimi i tyeítjee, a'yaa nu cha'taj tyaataxájta a'íjma jimi i maj tyí'huiire' i Dios jimi tijin canu jamua'tyej.

¹⁰ 'Dios pu tyihuo'tú'uunyi'raj a'íjma i maj je'ej pua'aj tyí'nyaxaj nyéetzij i nyaj nya-jta tyévíj jitze huanie'huaca', ajta capu a'náj tyihuo'tú'uunyi'raj a'ímaj i maj je'ej pua'aj tyaataxáj i júuricama'ra' i Dios.

¹¹ 'Matí'ij jamuá'anvi'tij a'íjma jimi i maj tyeyúuj tzajta' tyí'ijta, nusu a'íjma jimi i maj tyi'tíj jin antyúumua'reej, caxu je'ej tyi-tyóomua'ajcaj je'ej siaj tyityeetyóonaj nusu je'ej siaj tyu'taxájtaj,

¹² jí'nye tí'ij jamuáaci'tyij siaj tyu'taxáj, a'íi pu i júuricama'ra' i Dios tyaja'muamua'tyen je'ej siaj ye'ej tyu'taxájtaj.

A'íjci jime' i ti tyí'ijcha'ij a'íjna i chíjtyaanyi'

¹³ Síj ti hua' tzajta' ajo'tyávaaca'aj, a'yaa pu tyaaté'exaa i Jesús tijin:

—Maestro, pata'aj jaaté'exaatye'en i nye'ihuáara' ti tyinaatá'an a'íjci i ti nyéetzij tyí'nyaci'puaj.

¹⁴ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—¿A'tanyíj tyina'antyáarujtyej juées jime' nyej nyij nyáaj tyu'xá'puí'intare'en ja'mua jimi?

¹⁵ Ajta a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Tyámua' xu'uj mua'aj, siaj sij quee huápuí'ij tyí'nyacua'tzaj siaj jéehua tyu'cha'ítime'nyij, jí'nye tipua'aj a'tíj jéehua tyi'tíj tyí'icha'íj, capu

tyi'tíj je'ej tyeetyáhuüre'ej ti'ij quee che' tyi'tíj je'ej ja'uurej.

16 Ti'ij ij séej nyúucarij jin tyihuo'té'exaa a'yan tíjin:

—A'áa pu ja'hua' chítjaanyi' já'chajca'aj, chuéj pu tyícha'iica'aj ti japuan tyí'huastyaa, tyámua' pu jéehua tyú'ciitej.

17 Ti'ij ij a'yan tyi'riá'mua'aj tíjin: “¿Ji'nye náarinyij? Capu che' ma' jáai'rij jó'nyaj je'ej yó'uurej i ti huáciiriaca'.”

18 Aj pu'ij a'yan tyu'taxájtaca' tíjin: “Nu'ríj jamua'reej je'ej nyaj huárinyij. Nyetyu'tyú'uuna i tyí'nyechoorij matij tyu'váatimee, nyajta je'en séecan ájtaahuaxi'sij ti jéetze' viváajma'aj já'ra'nyij, nyati'ij nyij a'úun ju'tyá'toosij i ti tyú'ciiriaca', nyajta néijmi'i i nyaj tyí'ijcha'ij.

19 Nyajta je'en a'yan tyu'taxájtaj i nyatzájta' tíjin: Nu'ríj néijmi'i tyí'ijcha'ij, tyámua' pu tyé'tyeeren ti tyámua' tyinaatyáhuüre'sij, nu'ríj nyaj huányaso'pe'en, nyiche' tyí'cua'ajcaj, nyajta ya'caj, nyajta huányetyamua've'en.”

20 Ajta i Dios pu a'yan tyaaté'exaa tíjin: “Muáaj mu paj quee ma'úumua'rej, ijíj tíca' paj muí'nyij, ¿a'tanyíj tyí'ci'tyij a'íjna i paj tyámua' tyú'ruuj?”

21 A'yaa pu tye'mej a'íjma jimi i maj jaxie've' maj jéehua tyí'ijcha'íj, ajta camu tyi'tíj tyí'cha'ij i Dios jimi.

Dios pu huá'cha'ij i juyójmua'

(Mt. 6:25-34)

22 Ti'quij i Jesús a'yan tyihuo'té'exaa a'íjma i maj jamuán huacíj tíjin:

—Caxu a'íjci jin tyí'mua'ajcaj je'ej siaj tyí'cua'nyij, nusu je'ej siaj tyí'tyeye'en, na'ríij tyí'tíj siaj cáanarij tyu'tyóochejtye'sij.

²³ Jéetze' pu i ja'mua júuricamej juxie've' quee i cue'ráj, ajta jéetze' juxie've' i ja'muatyévij quee i siaj tyí'tyóoche'tyee.

²⁴ Cási' siahuo'séj mu cua'tzáaj, camu tyí'huastyaa, camu majta tyí'tza'nacaa, camu tyichí' i maj tzajta' tyámua' yó'uurej i maj meríj jájsii, capu je'ej óoche' pu i Dios tyihuá'cue'tyej. Sijta mua'aj jéetze' xu jimi juxie've' i Dios mequee i cua'tzáaj.

²⁵ ¿A'tanyíj jaayí'tin ti jéetze' á'tyeevi'in ti júurij já'ra'nyij a'íjci jime' ti jéehua tyúumua'tziitye'?

²⁶ Típua'aj sequée jaayí'tihua'an siaj a'yan huárinyij, ¿ji'nye een jime' sij tyí'mua'tzej a'íjci jime' i ti tyá'itzeere'?

²⁷ 'Cási' setyu'séj mu xúuxu'uj je'ej ti tyí'huase', capu tyí'muijhuacaa capu ajta tyí'itzacaa. Ajta jéetze' pu naa huasé'rin quee i Salomón i ti tyi'tyávaaca'aj rey jime', capu a'náj a'yan tyu'yóochejtyej tyí'tíj jime' ti naa huasé'rin ti'ij mu xúuxu'uj.

²⁸ Típua'aj i Dios tyámua' tyé'cha'ij i xúuxu'uj ti a'áa já'huase' a'ítzitáj, ajta yaa ariá'pua'aj mu jaaré'vejchi, mati'ij mij jaatyáteeraj, jéetze' pu'ij mua'ajmaj tyajamuaatá'sij i siaj tyu'tyóochejtye'en, mua'aj mu siaj quee tyá'tzaahuatyé'.

²⁹ A'íj pu jin caxu je'ej tyityóomuajtyej a'íjci jime' tyí'tíj siaj cua'nyij, nusu je'ej siaj

tyí'tyeye'en.

³⁰ Ji'nye néijmi'i mati'ij mana'aj pua'máj yan huacháatimee i cháanacaj japua, a'yaa mu a'íjci jin tyí'mua'tzej, siajta mua'aj xu tyivástara' tajapuá ti já'sejre', a'íi pu arí jamua'reej tyí'tíj ti jamuá'itziitye'.

³¹ Jéetze' xu jáahuoonyij i Dios ti jin tyí'ijta, aj xu sij néijmi'i tya'ancuriáa'sij i ti tyajamuá'itziitye'.

Ti jéehua tyejé'sejre' i tajapuá ti huápu'i'ij tyí'huüre'

(Mt. 6:19-21)

³² 'Nyetye'ítyeristyamua', caxu tyí'ziinye'ej tyij siajta c'í siana'aj ará'asej, a'íjna i siaj jajvástara' a'íi pu jamuaatá'sij siaj utyájrutyey jo'tij a'íin tyejé'ijtaj.

³³ Siata'aj tyú'toonyij i siaj tyí'ijcha'ij siajta tyihuo'riáan i maj quee je'ej tyéejviicue', aj xu sij tajapuá jéehua tyajá'ajsiire'sij i ti tyajamuaatyáhuüre'sij, a'yaa pu éenye'ej ja'mej tí'ij áto'rij tíquee a'náj huatyápa'naj, ajta jo'maj quee a'náj jo'tyárutyij i náhua'rij, majta quee a'náj yo'riésij i cirimiísee.

³⁴ Ji'nye jo'tij tyí'tíj jamuaja'ajcha'íire' a'áa pu ajta ja'séeria'aj ja'mej i ja'muaxiéjnyu'caa.

Tyiche' tyámua' eenye' tyajta tyámua' metyityoonyéjnye'rij

³⁵ 'Tyámua' xu huóo'uurej siaj sij tyu'tyáhuüre'en, síooche' atanyéjnye'rij tí'ij a'tíj ti antyitátzave'.

³⁶ A'yaa xu éenye'ej xá'ju'un mati'ij i maj tyí'huüre' a'tíj jimi ti a'áa jo'mej jo'maj tyeje'ye'estej a'íjci jime' i ti síj huatyényeiichij, majta a'ímaj i maj tyí'huüre' móoche' mu tyi'chó've'ej muá'ju'un a'tzáaj ti uvé'nyesij a'íjna i ti tyihuá'ijtye', mej mij jiye'tzín tya'antácuunye' ti'ij a'ín tye'ejtyáto'sixi'in i puéertaj jitze.

³⁷ Tyámua' pu tyihuo'tyáhuüre'sij a'íjma i maj tyí'huüre' ti'ij huo'séj i maj jacho've' a'tzáaj ti uvé'nyesij a'íjna i ti tyihuá'ijtye'. A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyira'aj jime', a'íjna i ti tyihuá'ijtye', a'íi pu tyámua' ju'uurej ti'ij huo'tyáhuüre'en, ajta huo'ta'íjtye'sij maj ajtyáara'asej i méesaj jitze, ti'ij tyihuó'cue'tyej.

³⁸ Tyámua' pu tyihuo'tyáhuüre'sij a'íjma i maj tyí'huüre' tipua'aj móoj jacho'va'aj, a'tzáaj ti uvé'nyesij a'íjna i ti tyihuá'ijtye', tipua'aj jé'ta'tíca' uvé'nyej nusu tapuá'risima'caj.

³⁹ A'yaa xu mua'aj tyá'mua'reeriaj tíjin, a'íjna i ti tyichí', tipua'aj jamua'reeriaj a'tzáaj ti ará'iixaj i náhua'rij, capu jaatá'sij ti aná'astij ti'ij tyu'náhua'an.

⁴⁰ Siajta mua'aj, tyámua' xu sij siajta huó'uurej, ji'nye nyáaj, i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', aj nu uvé'nyesij siati'ij pua'aj quee pu tyámuamua're'.

I maj tyí'huüre' a'ímaj i maj hua'puaj

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Pedro pu a'yan tyaata'íhuo'ri' tíjin:

—Tavástara', ¿nyij ityájma pana'aj putyí'tajee a'íjci jime' i nyúucarij ca' néijmi'caa paj putyí'jee?

42 Tavástará' pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—¿A'tanyíj pué'een a'íjna i ti tyí'huiire', ti ajta tyámua' metyóomua'rej, ti ajta quee a'náj tyí'tíj jin ootyá'itzee? Ajta a'íjna i ti tyé'ijtye', a'íi pu tyé'cha'íiraste'en ti'ij a'íjci jin antyúumua'reeriaj a'íjma i séecan i maj majta tyí'huiire', a'íi pu tyihuá'cue'tyej a'tzáaj maj pua'aj tyí'cua'caa.

43 Tyámua' pu tye'mej a'íjci jimi i ti tyí'huiire' ti'ij uvé'nyej a'íjna i ti tyé'ijtye', ajta je'en jáatyoonyij a'yan rijcaj je'ej ti tyaata'íj.

44 Je'can jime' nu a'yan tyajá'mua'ixaatye', néijmi'i pu tyé'cha'íiraste'en a'chu ti tyí'tíj tyícha'íij a'íjna i ti tyé'ijtye'.

45 Ajta tipua'aj a'íjna i ti tyí'huiire' a'yan tyí'mua'ajcaj yee mu pu ja' jé'tyeeren a'íjna i ti tyináacha'íiraj, ajta quee íiya'taj uvé'nyesij, aj pu'ij huatyóochesij ti huo'tyávoxí'in a'íjma i maj tyí'huiire', i maj tyétyacaa ajta i maj úucaa, ajta pu huatyóochesij ti tyú'cua'nyij, ajta ti nahuáj ucáaye'en ti'ij ij huatyátahueesij,

46 ajta a'íjna i ti tyé'ijtye', a'íi pu uvé'nyesij a'náj tipua'aj quee jacho've', ajta a'tzáaj tipua'aj quee putyamua'riáacaj, aj pu'ij jéehua puéjtzij jaatá'sij, a'yaa pu cha'taj na'aj tyá'ci'tyij ti'ij a'íjma i maj ootyá'itzeerej i Dios jimi.

47 'A'íjna i ti tyí'huiire' ti jamua'reej je'ej ti tyá'xie've' a'íjna i ti tyé'ijtye', ajta quee tyámua' eenye'en, nusu quee a'yan rijcaj je'ej ti tyá'xie've' i ti tyé'ijtye', jéehua pu'ij javeenyij a'íjna i ti tyé'ijtye'.

48 Ajta a'íjna i ti tyí'huiire' tiquee jamua'reej je'ej ti tyá'xie've' i ti tyé'ijtye', cái pu'uj

tye're'vesij tipua'aj je'ej pua'aj huárinyij. A'tíj maj jéehua tyu'tá', jéehua mu majta tyaatáhuaviiraj, ajta a'tíj maj jéetze' jitzán tyí'ca'nyej jéehua mu majta tyaatáhuaviiraj.

*Maj jé'ta' huacíj a'íjci jime' i Jesús
(Mt. 10:34-36)*

⁴⁹ 'A'íj nu jin mu jo've'mej nyej nyij puéjtzij huo'tá'an a'íjma i maj je'ej pua'aj ricij íyan i cháanacaj japua. Ajta a'yaa pu tyina'ráanajchi ti arí huatyóochenyij.

⁵⁰ A'yaa pu nyéetzij tyí'nyaci'tyij nyaj jéehua jajpuéetzij na'mej, jéehua pu je'ej pua'aj nya'aj ja'mej 'asta na'aj quee néijmi'i tye'entyipua'rej.

⁵¹ ¿Nyij a'yan tyajamuá'miteeraste' nyaj a'íjci jin mujo've'mej mej mij tyámua' tyí'tyechajcaj íyan i cháanacaj japua? A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tíjin canu, sulu mej mij jé'ta' huáciinyej.

⁵² Ajta ijíj ti yujo'que'tij ja'mej, i maj anxívi i tyeítjee i maj sequée mana'aj aja'chej, a'íi mu jé'ta' ootajú', a'íimaj i maj huéeicaj, a'íi mu hua'aj jaaxiejvi'raj i maj hua'puaj, majta i maj hua'puaj, a'yaa mu cha'taj tyihua'aj jaaxiejvi'raj i maj huéeicaj.

⁵³ A'íi pu i yo'puáara'an jajaaxiéevi'raj ja'mej i juyój, ajta i yójra' a'yaa pu cha'taj na'aj tya'jaaxiéevi'raj ja'mej i jutáataj, ajta i náanajra', a'yaa pu cha'taj tya'jaaxiéevi'raj ja'mej i juyój ti íitaj, ajta a'íjna i yójra' ti íiti', a'íi pu ajta jajaxiéevi'raj ja'mej i junáanaj. Ajta i mu'nyáara' i ti íiti' i ti ucaríj, a'íi pu ajta jajaaxiéevi'raj ja'mej i jumu' ti íiti', ajta

a'íjna i mu'nyáara' ti íjmue'esti', a'íi pu ajta jajaaxiéevi'raj ja'mej i jumu' ti ucaríj.

I maj jin jáamua'reej tyi'tíj ti xicáara' jitze puty'ricij

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Jesús pu ajta a'yan tyihuo'té'exaa*j* i tyeítyee tíjin:

—Siatí'íj i jéetirij huaséj ti eejnyéj yancij pujmua', a'yaa xu tyí'xaxa'aj tíjin mu'ríj hu-
atyéviiyij, ajta a'yan tye'mej.

⁵⁵ Na'ríj típua'aj huatá'aacarej ti yúutyej puj-
mua' je'tanyéj, a'yaa xu tyí'xaxa'aj tíjin huáxicaj
pu ja'mej, ajta a'yan tye'mej.

⁵⁶ Mua'aj mu siaj quee ma'umuámua're',
mua'aj xu jaayí'tin je'ej siaj ye'ej tyu'taxáj je'ej ti
tyi'tíj rinyij i jútye', nusu íiyan i cháanacaj japua,
¿ji'nye siaj sij quee jaayí'tin siaj jaataxáj je'ej ti
tyi'tíj rinyij ja'mua jimi a'íjci xicáara' jitze?

*Siaj tyámua' huárinyij a'íjma jimi i maj ja-
muájcha'íire'*

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ '¿Ji'nye pequee asíj a'jimi já'xa'pui'intare'
je'ej ti tyi'tíj tyi'tyéevijtij?

⁵⁸ Típua'aj a'tíj tyi'tíj ajitze huapúa'ritye'en,
pata'aj jaatáhuavij siaj jaaxá'pui'intare'en,
na'ríj quee a'íi pu muá'vi'tin i juéesij jimi,
tí'quij i juées muéetzij tyu'tátuiire'sij a'íjci
jimi i arósee, majta a'íimaj i arósee, a'íi mu
mue'tyánasij.

59 A'yaa nu tyí'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', camu mui'rátoosij 'asta pana'aj quee tyu'nájchij néijmi'i a'chu maj muajijve'.

13

Ti jéehua juxie've' ti a'tíj seequéj tyú'mua'tyij

¹ A'ájna séecan mu aje'r'é'nyej i Jesús jimi, mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa a'íjci jime' i maj i Galilea já'chajca'aj, Piláato ti huo'cuij mati'ij móoj cánya'xii mu'veeritacaj.

² Jesús pu a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi a'yan setyi'mua'tzej mua'aj yee a'íj mu jin huo'cuij i tyétyacaa maj jéetze' je'ej pua'aj tyí'tyetyeítyeristaca'aj mequee i séecan i maj majta a'áa jo'cháatima'caa a Galilea?

³ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tiquee a'yan tyi'ja'yájna, ajta tipua'aj mua'aj sequée ja'antzaahuatye'en i Dios, mua'aj xu siajta antyipua'rij.

⁴ Arí a'íimaj i maj tamuáamuata' japuan aráhueeicaj ará'asej, i ti hua' japua rájve tyi'tíj ti ájtyeej a'áa ti jo'tyávaaca'aj a'ájna a Siloé, ¿nyij a'yan setyi'mua'tzej mua'aj a'íjma jimi maj jéetze' je'ej pua'aj tyí'tyetyeítyeristaca'aj mequee i séecan i maj Jerusalén huacháatimee?

⁵ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin: capu a'yan tyi'ja'yájna, ajta tipua'aj mua'aj sequée seequéj tyú'mua'tyij i Dios jimi, mua'aj xu siajta antyipua'rij.

I xápua' ti quee a'náj taca'

⁶ Ti'quij séej nyúucarij jin tyihuo'ta'ítiiiri' a'yan tijin:

—A'tíj pu xápua' ta'ityei'ca'aj, a'áa pu ye'tyáhuui jo'tíj úuvaj jo'váatimee, ti'quij uyo'tyéesej tipua'aj arí taca'aj, ajta capu taca'ca'aj.

⁷ Ti'quij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti a'áa tyí'cha'iica'aj tijin: “Nu'ríj huéicaj nyinyi'ra'aj á'tyeej nyaj jatyésise' tipua'aj arí taca'aj, ajta capu taca'. Pata'aj je'ejvéjchej, ji'nye a'múu metyi'távaacaj, ti quee tyi'tíj huiire'.”

⁸ Ajta a'íjna i ti tyí'cha'iica'aj, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Nyavástara', che' ooj matávaacaj séej nyinyi'ra'aj. Nyáaj nu ja'ta'íjche'sij, nyajta tyi'tíj ataráastira'aj chuéj jamuán.

⁹ Tipua'aj ju'síj huatatáca'an, che' a'yan metyi'távaacaj, na'ríj quee huatáca'an, aj pej pij jaata'íjta maj je'ejvéjchej.”

Jesús pu íitaj tyú'huaaj a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pii

¹⁰ Ti'íj a'ájna putyí'rijcaj i xicáara' maj jitzán juso'pii, Jesús pu tyihúa'mua'tyajca'aj u tyeyúuj tzajta',

¹¹ síj pu íiti' a'úun jo'tyávaaca'aj, pu'ríj tamuáamuata' japuan arahuéicaj nyinyi'ra'aj tyoomá'ca'aj ti tyí'cui' a'íjci jime' tyiyáaru' ti tzajta' séejre', antyúutipusitye' a'íjna i íiti', capu i'riitaca'aj ti huatyóoje'yey.

¹² Ti'íj Jesús jaaséej, aj pu'ij jaatajé ti jimí ave're'nyej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Íiti', nu'ríj tyimuacáa'ri'ri' i paj jin tyí'cui'.

¹³ Ti'íj ij ja'ajtamuariej, aj pu'ij a'ájna i íiti' huatyóoje'yaca', ajta tyaatatyójtzi'rej i Dios.

14 Ajta a'íjna i ti tyí'ijta i tyeyúuj tzajta', a'íi pu huatanyú'caca', ji'nye Jesús pu tyáahuaj a'ájna xicáara' jitze mati'ij pua'aj juso'pii, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj a'íjma i tyeítjee tijin:

—Arájseej xicáj pu ará'asej i maj jitzán tyí'muijhuacaa, siata'aj mujo'vá'ju'un siata'aj a'ájna tyi'huóohuaatye'en, caxu mujo'vá'ci'ca'an a'ájna xicáara' i maj jitzán juso'pii.

15 Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Mu siaj quee tyámua' tyí'huiire' i Dios jimi, ¿nyij sequée hue'ejxiixij i juya'muáj, tipua'aj púuyej, na'ríj púuru' siaj sij uhuojo'vei'tye'en a'ájna xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii?

16 Arí a'mújna mu íiti', a'múu pu jitzán eeráanyej a'íjci i Abraham, ajta pu'ríj tamuáamuata' japuan aráhueeicaj nyinyi'ra'aj tyooméj ti i tyiyáaru' jaatyáaji'quej cui'nyi'ra'aj jime'. ¿Nyij quee a'yan tyi'tyéevijtij nyaj tyáahuatye'en a'íjci jime' i ti tyi'cui'?

17 Ti'ij a'yan tyu'taxájtaca', a'íimaj i maj jájcha'íiria'ca'aj a'íjci i Jesús, tyámua' mu tyityaatóotyevi'ri' jimí, ajta séecan i tyeítjee, tyámua' pu huo'tá'aj je'ej ti tyi'tíj huaríj ti huápuí'ij juxie've'.

A'íjci jime' i mostáasaj ti atyájatze'

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Tyi'tanyí jin i'ríj nyaj jaataxáj je'ej ti een jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, ajta tyi'tanyí a'yan huasé'rin?

19 A'yaa pu huasé'rin ti'ij tyi'tíj mostáasaj jatze', ti a'tíj jaahuástej jo'tij tyajá'huastee, ti'quij ajnyéj a'íjna i jatzíj, ajta je'en huahuásej, ti'ij ij a'yan uhuatí'ti'ij ja'raa ti'ij ciyéj. Majta i pína'see mu aje're'nyej, mej mij a'áan jo'tyáara'sej i ciyáara' jitze.

A'íjci jime' i levaduuraj i maj jajnájchi i aríinaj (Mt. 13:33)

20 A'yaa pu ajta tyu'taxájtaca' i Jesús tijin:

—¿Ji'nye huasé'rin i ti jin i Dios tyí'ijta?

21 A'yaa pu een ti'ij a'íjna i levaduuraj íiti' ti jajnájchi i aríinaj huéeicaj mediidaj ti ará'asej, ajta a'íjna i levaduuraj, a'íi pu néijmi'i tyináxcáj i cuéjtzij.

A'íjci jime' i puéertaj ti cii antayóhuaj (Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Ti'ij Jesús a'áa joomá'caj i juyéj jitze Jerusalén ti jó'nyaa, jo'tij na'aj ti jo're'nyinyiica'aj, ti huachájta'tajmee, na'ríij a' imuáj maj huacháatimee, a'íjma pu tyí'mua'tyahua'aj.

23 Síij pu a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Tavástara', ¿nyij cii mana'aj ará'asej i Dios ti hua' japua huatányuusij?

Ajta a'íjna i Jesús a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

24 —Siata'aj huatyóoca'nyej siaj sij a'áa jo'tyájrutyey jo'tij ja'pueertaj ti cii antayóhuaj, ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tijin mue'tíj mu jaxie'va'aj muá'ju'un maj utyájrutyey, ajta camu pújoorej.

25 Tì'ij i ti aja'chej ájchenyij, ajta je'en tye'tyáanaj jo'tij ja'pueertaj, siajta mua'aj a'áa xu pua'quéj huatyu'uj xá'ju'un, siajta tye'ejtyáto'sixi'ij i puéertaj jitze, a'yaa xu tyaatájeevij tijn: “Tavástara', tyita'antácuunye'.” Ajta a'yaa pu tyajamuaaté'exaatye'sij tijn: “Canu já'muamuaajtye a'tyán siaj pué'een, nyajta quee jamua'reej jo'siaj ja'ráacij.”

26 Sijta mua'aj, a'yaa xu tyu'taxájtaj tijn: “Ityáj tu ajamuán tyú'cuaa, tyajta ajamuán hua'íj, pajta muáaj tyí'tamua'tyahua'aj jo'tij i juyéj joonyáatime.”

27 Ajta a'íi pu a'yan tyajamuaaté'exaatye'sij tijn: “Canu jamua'reej jo'siaj já'ma'can. Xa'ajtáciinyij nye jimi mua'aj mu siaj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee.”

28 A'íj xu sij jin juyiinyaj xá'ju'un siajta huatóxaamujritye'ej, siati'ij a'íj hua'sej i Abraham, siajta i Isaac, siajta i Jacob, siajta néijmi'caa i Dios jitze ma'can maj tyí'xajtaca'aj, siajta mua'aj a'áa xu jéjre' jo'tya'úuj xá'ju'un.

29 Ji'nye séecan mu aje'ré'nyesij mej mij oorá'sej jo'tij méesaj jo'tyéjvee mej mij tyú'cua'nyij a'ájna i Dios ti já'sejre'. Sijta mua'aj aa xu pua'quéj jo'tyú'uu xá'ju'un.

30 Ajta je'en ijíj maj uvé'tyajtij, a'íi mu anáatya'aj muá'ju'un, ajta i maj ijíj anáatyij, a'íi mu uvé'tyajtirij.

*Tì'ij Jesús huóoyiinyaca' tì'ij aja'rányeeriaca'
a Jerusalén*

(Mt. 23:37-39)

31 Tì'ij Jesús oochán jaatapuá'citaj ti tyi-huá'ixaatya'ca'aj i tyeítyee, aj mu mij séecan jimí aje'ré'nyej, a'íi mu pué'eenye'ej i fariseos, a'yaa mu tyaaté'exaa tìjìn:

—Pata'aj tyíchenyij a'yájna, ji'nye Herodes pu muaje'catamui'ij.

32 Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'tanyúj tìjìn:

—Siata'aj a'áa jó'ju' a'íjci jimi i Herodes, siata'aj a'yan tyaaté'exaatye'en tìjìn ijíij nya-jta ariá'pua'aj nu huo'tamuá'aritye'ej a'íimaj i tyiyáaru'uj i maj hua' tzajta' séejre' i tyeítyee, nyajta tyihua'huaatye'en i maj tyí'cucui', nyajta áatijmua' tye'entyínyaci'piire'ej.

33 A'yaa pu tyúuxie've' nyaj nyooj huame'en ijíij, nyajta ariá'pua'aj, nyajta áatijmua', ji'nye capu a'yan tyi'tyéevijtij ti huámui'nyij a'yájna pua'quéj Jerusalén sáij ti Dios jitze ma'can tyí'xaxa'aj.

34 'Mua'aj mu siaj Jerusalén ja'chej, mu siaj Jerusalén já'ma'can, mua'aj xu huá'cui'caa a'íijma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'aj, siajta hua'to'xacaa tyetyéj jime' a'íijma i Dios ti uhuojo'ta'ítyaca' ja'mua jimi. Mue'tíj nu a'yan tyá'xie'va'ca'aj nyaj huá'ajsiire'en i já'muayojmua' nyej nyij huó'cha'íin a'yájna tì'ij tyacuá'arie' ti huá'cha'ij i juyójmua', ti hue'cánaamuaj i ju' anáj jime'. Siajta mua'aj, caxu a'yan tyá'xie've'.

35 Cási' xaaséj, nu'ríj majamúuhua'xij mua'ajmaj mu siaj Jerusalén ja'chej, a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', caxu che' nyeséejran 'asta na'aj quee atyojo're'nyej a'ájna xicáara'

jitze siati'ij a'yan tyu'taxájtaj yee tyiche' tyámua' tyeetyátoonyij a'íjci i ti maja've'mej nyúucaria'ra' jitze i tavástara'.

14

Ti'ij Jesús tyáahuaj a'íjci i a'tíj ti huatyáaja

¹ A'yaa pu tyu'ríj ti a'ájna putyí'rijcaj i xicáara' maj jitzán juso'pii, Jesús pu a'áa ja'rá'aj jo'tíj ja'chej síij i fariseo ti va'cán jin tyi'tyéjvee, ti'ij jamuán tyú'cua'nyij, majta i tyeítyee, jéehua mu ja'eeva'ca'aj a'íjci i Jesús.

² Síij pu ajta avéjri' huatyávaaca'aj i Jesús jimi, tyí'cui' a'íjna i a'tíj, néijmi'que' pu huatyáaja.

³ Ajta a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' i fariseos, ajta a'íjma i maj tyúumua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca' tíjin:

—¿Nyij je'ej tyí'rij nyaj tyáahuaatye'en a'íjci xicáara' tyaj jitzán taso'pii, ca' quee?

⁴ Majta a'íimaj camu che' huatanyúj, ajta i Jesús, a'íi pu ja'ajtamuáriej a'íjci ti tyí'cui', ajta tyáahuaj, aj pu'ij jaata'ítyaca' ti jó'ra'nyij juxáahuaj.

⁵ Ti'ij ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—¿Nyiquee i'ríj ti a'tíj a'yan huárinyij a'ájna xicáara' jitze i maj jitzán juso'pii? Tipua'aj púuru' atyéjvetyij jo'tíj ja'tyácun, na'ríij púuyej atyéjvetyij, ¿nyi pequee jiye'tzín je'tajásij jo'tíj ja'tyéjve?

⁶ Majta a'íjma camu je'ej tyityaatanyúj.

A'íjci jime' maj huo'tajé maj uty-ojo'vá'mua'riive'en jo'tíj a'tíj jo'tyényeichij

7 Ti'quij Jesús huo'séj je'ej maj rijcaa a'íimaj i maj hua'inyiihuaca' maj tyú'cua'nyij, a'íi mu jahuooca'aj maj avéjri' oorá'sej a'íjci jimi i ti tyi-huá'cue'tyej, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

8 —Típua'aj a'tíj muaatájeevej paj tyú'cua'nyij hua' jamuán i maj tyí'ye'estej a'íjci jime' ti sáij huatyényeiichij, capáj a'áan jo'ojoyí'xa'an véjri' jimi i ti muaatajé paj tyú'cua'nyij, sulu a'tzúj paj áan imuáj jo'ojoyíxi'in. Na'ríij quee típua'aj sáij uvé'nyej ti jéetze' juxie've' pequee muáaj ti ajta jaatajé,

9 ajta a'íjna i ti jamuaatá'inyej a'yaa pu tyimuaatá'jeevij tijin: “Ájchesij, ta'aj a'mán ujoyíxi'in a'íjna i a'tíj.” Aj pej pij hu-atá'tyevi'ra'astaj, patí'ij a'áan ujoyíxi'in a'íjci japua i ti jéetze' quee juxie've'.

10 Pajta muáaj a'yaa paj huárinyij típua'aj a'tíj muaatá'inyen, a'áan paj jo'ojoyíxi'in jo'tij quee i'ríj jóoxie've', ti'ij uvé'nyej i ti muaatá'inyej a'íi pu a'yan tyimuaaté'exaatye'ej tijin: “Nya' amíincuj, pata'aj ájchenyij a'yájna pata'aj ooyíxi'in yee véjri' jo'tij jéetze' jóoxie've'.” A'yaa paj a'íjci jin huárinyij, a'yaa mu tyámua' mojo'mua'ráa muá'ju'un i tyeítýee i maj aja-muán áan jo'optyíj.

11 Ji'nye a'tíj ti na'aj ti óotzaahuatye', a'íi pu tyévi'si' huataséjre'ej. Ajta a'íjna i ti tyóoxaahuaj, a'íi pu naa huataséjre'ej.

12 Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti jaatá'inyej ti tyú'cua'nyij tijin:

—A'yaa paj huárinyij patí'ij huo'tá'inyen maj tyú'cua'nyij a'tzáaj chúmua' nusu tíca', capáj

hua'jeeva a'íjma i a' amíncustyamua', ca' a'ihuáamua', nusu a'íjma i maj chítjaanyi' i maj aja'chej véjri' a jimi. Tipua'aj a'yan pety-ihuo'tájeevej a'íjma, mati'ij mij majta a'ímaj muaatá'jeevij muéetzij, a'yaa mu rinyij a'íi mu tyí'muanajchitye'en.

¹³ Pajta muáaj, pati'ij huo'tájeevej maj tyú'cua'nyij, a'íjma paj huatá'inyeen i maj quee je'ej tyéejviicue', pajta a'íjma i maj jéehua jajpuéjtzij cui'nyi'ra'aj jime', pajta a'íjma i maj quee tyámua' tyityaací'ij, pajta a'íjma i maj aracúcu'nyijmee.

¹⁴ A'yaa paj huárinyij, tyámua' mu tyimuaatyátoosij, ji'nye camu tyí'toovej i maj jin tyimuaanájchitye'en, ajta a'íi pu i Dios tyimuaatanájchitye'ej a'ájna xicáara' maj jitzán huatájuuritaj i maj tyámua' tyí'tyetyeiiityeristaca'aj.

A'íjci jime' ti a'tíj huo'tajé maj tyú'cua'nyij chúmua' ma'can

¹⁵ Ti'ij síj ti ajta a'áa jo'tyájcay hua' jamuán a'yan tyáanamujri' je'ej ti tyu'taxájtaca' i Jesús, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Tyámua' pu tye'mej a'íjci jimi i ti tyí'cua'nyij a'ájna xicáara' jitze ti jitzán i Dios tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua.

¹⁶ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—A'tíj pu tyámua' huó'uuriajca'aj ti'ij tyi-huó'cue'tyej mui'caa pu huatajé.

¹⁷ Ti'ij a'ájna atyojo're'nyej ti tyihuó'cue'tyej, aj pu'ij a'íj huata'ityaca' i ti jimí tyí'huüre' ti'ij uhuojo'tájeevej i ti huo'tá'inyej, a'yan tijin:

“Musio'vá'ju', ji'nye pu'ríj tyámua' tyí'een i siaj tyí'cua'nyij.”

¹⁸ Majta a'íimaj, néijmi'i mu huatyóohuij maj tyu'túu'uunyi', ajta a'íjna i ti anaquéej jaatajé, a'yaa pu tyu'taxájtaca' tijin: “Nyoochán nu chuéj huánaniej nyaj japuan tyu'muárie'en, juxie've' nyaj yo'tyéesej, a'yaa nu tyí'muahuaviij paj tyinaatú'uunyi'.”

¹⁹ Ajta síj pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin: “Nyoochán nu púuyesij huánaniej, tamuáamuata' mu ará'asej, nu'ríj jó'raa nyej nyij huo'tyájmua'tyij, pata'aj tyinaatú'uunyi'.”

²⁰ Ajtáhua'aj i síj, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Nyoochán nu huatyényeiichaca', a'íj pu jin quee i'ríj nyaj a'áa jó'me'en.”

²¹ Ajta a'íjna i ti tyí'huiire' ti uhuojo'tajé, ti'ij uvé'nyej aj pu'ij jaaté'exaa a'íjci i ti tyé'ijtye' je'ej maj tyu'taxájtaca'. Ajta a'íjna i ti tyé'ijtye' jéehua pu huatanyú'caca'. Ti'ij ij jaata'ityaca' a'íjci ti tyí'huiire' a'yan tye'jéevej tijin: “Pata'aj jiye'tzín a'áa jó'me'en cáayej jitze, pajta juyéj jitze, ti'ij na'aj tyo'tyényinyii i chájta'. Pata'aj huaja'rávi'tij a'íjma i maj quee je'ej tyéejviicue', pajta a'íjma i maj jajpuéjtzij cui'nyi'ra'aj jime', pajta a'íjma i maj aracúcu'nyijmee, pajta i maj quee tyéjchevej.”

²² Ti'ij arí jéetze' huachúmua', a'íjna i ti tyí'huiire', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Nyavástara', nu'ríj a'yan huaríj je'ej paj tyinaata'íj. Ajta móoche' mu ú'vej maj séecan mujo'vá'ju'un.”

²³ Ajta i ti tyichí', a'íi pu a'yan tyaaté'exaa a'íjci

ì ti jimí tyí'huiire' tijin: "Pata'aj a'áa jó'me'en ì juyéj jitze a' ìmuáj ti ja'tanyaatimee, pajta méyee a' ìmuáj maj huacháatimee. Pata'aj ca'nyéjrij jin huo'tájeevej maj mujo'vá'ju'un, mej mij uhuájistej yu nyechi'táj.

²⁴ A'yaa nu tyí'mua'ixaatye', a'íimaj ì nyaj anaquéej huo'tajé, capu síj yee tyí'cua'nyij ì nyaj tyihuá'cue'tyej."

Je'ej ti tyúuxie've' mej mij jamuán huací'ca'an ì Círíistu'

²⁵ Jéehua mu tyeítjee jamuán huací'ca'aj ì Jesús, ti'quij a'íin huo'séerajraa ì tyeítjee, a'yaa pu'ij tyihuo'té'exaaj tijin:

²⁶ —A'tíj ti na'aj ti mujo've'me'en nye jimi, a'yaa pu tyúuxie've' ti jéetze' tyámua' tyinyéjcha'íj nyéetzij quee ì jutáataj, ì junáanaaj, nusu ì ju'íj, nusu ì juyójmua' nusu ì ju'ihuáamua', ajta ì jucu'utzimuáj, na'ríj jusíj quee óoca'nyej, capu je'ej tyí'rij ti nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

²⁷ Típua'aj mua'aj sequée óoca'nyej siaj a'yan tya'ajpuéetzij xá'ra'nyij nyati'ij nyáaj, siajta quee juxié'vi'ra' jin na'rá'astej, capu je'ej tyí'rij siaj nyaj jamuán huací'ca'an.

²⁸ Típua'aj síj a'yan tyá'ajtaahuamu'uj ì chi'ij ti ájtyeej, ¿Nyiquee anaquéej huatyéyixi'ij ti'ij jaatyé'iten ì túmii ti'ij jáamua'reej típua'aj aróo'astyahua'an ti'ij jaatyájc'i'tyij?

²⁹ Ji'nye típua'aj anaquéej huatyóochenyij ti ja'ajtaahuaj, ajta je'en huaxíj ì túmii, capu che' jaatyáci'sij, majta ì tyeítjee, mati'ij jaaséj a'íi mu jaatyáxaahuari'raj.

30 A'yaa mu tyu'taxájtaj tijin: "A'mújna mu tyáati' pu huatyóochej ti ja'ajtaahuaj mu chi'ij, ajta capu pu jáaruuj ti jaatyájc'i'tyij."

31 Na'ríij síij ti tyi'tyéjvee rey jime', tipua'aj séej ujá'nyo'si'tye'ej i rey, ¿nyij quee anaquéej huatyéyixaj ti'ij jáamua'reej tipua'aj pújoorejve'en a'íjma jime' i maj tamuáamuata' ví'ra'aj ará'asej ti'ij huo'mué'tin i séecan i seityéj ví'ra'aj maj ará'asej i xantáaru'uj?

32 Ajta tipua'aj quee pújoorejve'en, ti'ij ooj a'imuáj ja've'mej, a'íi pu séecan huata'ítyij mej mij ujó'ju' i séej jimi i rey mata'aj mij jaatáhuavíij maj jaaxá'pui'intare'en mej mij quee junyo'si'tye'ej.

33 A'yaa pu cha'taj na'aj een ja'mua jimi, a'tíj tina'aj ti a'yan tyá'xie've' ti nyaj jamuán jo'cha'canye'en, a'yaa pu tyúuxie've' ti néijmi'i metyoohuá'xij a'chu ti tyí'ijcha'ij, na'ríij quee, capu je'ej tyí'rij ti nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

*Tipua'aj i unáj huatyáapua'rej i ti jin áncatzaj
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)*

34 'Ajmé'ra'aj i unáj, ajta tipua'aj huatyáapua'rej i ti jin áncatzaj, ¿ji'nye tyí'rij ti'ij ajtáhua'aj áncatzaj já'ra'nyij?

35 Capu che' tyi'tíj huiire', nyij i chuéj japua, nusu mej mij ja'taráastira'nyij i ítyei'rij jitze. A'yaa pu'uj tyí'huiire' maj majúuraxij. I maj iityanamúáarajmee, miche' jáanamuj.

15

*A'íjci jime' i cánya'aj ti jó'vej
(Mt. 18:10-14)*

1 Majta a'íimaj i maj huá'jijva'ca'aj i tyeítýee i maj tyí'ticij, majta a'íimaj i maj je'ej pua'aj tyityetyúucha'ij, a'íi mu ajtyáxiiriaca' i Jesús jimi mej mij jáanamuj.

2 Majta i fariseos, majta a'íimaj i maj tyúumua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', a'íi mu a'yan tyí'xajtaca'aj tijin:

—A'mújna mu tyáati' tyámua' pu huojo'mua'raj i maj je'ej pua'aj tyityetyúucha'ij, ajta hua' jamuán tyí'cua'caa.

3 Aj pu'ij Jesús séej nyúucarij jin tyi-huo'té'exaaj a'yan tijin:

4 —Tipua'aj síj cánya'xii tyíya'muaj maj anxityej ará'asej, ajta je'en séej jo'rieenyij, ¿nyiquee a'áa huojo'tyáhuuitye'sij i séecan a itzitáj, ajta je'en jaariá'huosij i síj ti jó'vej 'asta na'aj quee jáatyooniyj?

5 Ti'ij jáatyooniyj, aj pu'ij huatóotyamua've'sij, ti'ij ij uhuatyóoratziiraj.

6 Ti'quij jo'mej i juchéj, aj pu'ij ju' amíincustyamua' huatájeevij, ajta a'yan tyihuo'té'exaatye'ej tijin: “Siata'aj huatóotyamua've'en nyaj jamuán, ji'nye nu'ríj jáatyoj i cánya'aj nyaj yó'rieeca'aj.”

7 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti a'yan tyí'een u tajapúa Dios ti já'sejre', tipua'aj a'tíj seequéj tyú'mua'tyij ti'ij quee che' je'ej pua'aj tyi'tyúucha'íij, ti'ij ajta a'yan huárinyij je'ej ti i Dios tyá'xie've', a'íi mu i maj i Dios jimi já'sejre' jéetze' jutyamua've' a'íjci jime' i a'tíj ti tyá'antzaahuaj i Dios jimi, mequee a'íimaj jime'

séecan i maj mui'ij, i maj tyámua' tyí'tyetyeityee,
i ti'quee huá'itziitye' maj seequéj tyú'mua'tyij.

A'íjci jime' i túmii ti jó'vej

⁸ 'Típua'aj íiti' a'yan tyí'toova'aj a'chu tamuáamuata' túmii. ¿Nyiquij quee a'yan rinyij típua'aj séej jo'rieenyij? A'íi pu tiéj antyíteeraj, ti'quij iiri'icho'taj i juchi'táj, tyámua' pu tyí'huoonyij 'asta na'aj quee jáatyoonyij.

⁹ Ti'ij jáatyoonyij, ju' amíincustyamua' pu huatájeevij, a'íimaj i maj véjri' huacháatimee, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaatye'sij tijin: “Siata'aj huatóotyamua've'en nyaj jamuán, ji'nye nu'ríj jáatyoj i túmii nyaj yó'rieeca'aj.”

¹⁰ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti a'yan tyí'rinyacaa u tajapuá i Dios jimi, ajta a'íimaj jimi i maj jahuiire'. A'íi mu jutyamua've' a'íjci jime' ti'ij síij ti je'ej pua'aj tyí'tyúucha'íica'aj huatyóochenyij ti seequéj tyú'mua'tyij i Dios jimi.

A'íjci jime' i yójra' ti quee je'ej tyí'mua'tzej ti imuáj je'ej huárupij

¹¹ Jesús pu ajtáhua'aj séej nyúucarij jin tyihuo'té'exaaj a'yan tijin:

—A'áa pu ja'hua' a'tíj já'chajca'aj, hua'puácaa pu tyiyójmua'.

¹² Ajta a'íjna i yójra' ti pá'rí'ij, a'yaa pu tyaaté'exaa i jutáataj tijin: “Pata'aj tyinaatá'an nyéetzij ti tyí'nyaci'tyij pati'ij quee che' majá'hua'tan.” Ajta a'íjna i táatajra', a'íi pu jé'ta' tyaatá' néijmi'i a'chu ti tyí'ijcha'íica'aj.

13 A'tzúj a'tyéevi'caj ti'quij a'íjna i ti pá'ri'ij, a'íi pu néijmi'i tyu'tój i táatajra' ti tyaatá'. Ajta je'en imuáj je'ej huárupij a'íjna i yójra', a'áa pu ja'rá'aj séej i chuéj japua. A'áa pu'ij ja' yo'tyáaxijtye i túmii ti ja'ancuriáaca'aj ti'ij tyú'too táatajra' ti tyaatá', ji'nye je'ej pu pua'aj tyi'tyúucha'íica'aj.

14 Ti'ij néijmi'i huatyáaxijtye, aj pu'ij jéehua huataí'cuataca' a'ájna i séej chuéj japua, ajta jo'tyá'itzij tyi'tíj ti huácua'nyij.

15 Aj pu'ij séej jimi a'tíj ajo're'nyej ti'ij jaatá'an ti tyu'muárie'en, ajta a'íjna i a'tíj a'yaa pu tyaatá' ti a'áa tyojo'muárie'en jo'maj tuíxuj je'rú'uj ti'ij tyihuó'cue'tyej.

16 Huápu'i'ij pu huataí'cuataca' a'íjna i ti pá'ri'ij, a'yaa pu tya'ajpuéjtzica'aj, ajta jaxie'va'ca'aj ti jáacua'nyij a'íjci i cútzape'ej tuíxuj maj jacua'ajcaj, ajta capu a'tíj jatá'caria'aj ti tyi'tíj huácua'nyij.

17 Aj pu'ij uhuóomua'tzij, a'yaa pu tyu'muá'aj tíjin: “Majta a'íimaj i maj jahuíire' i táataj, mati'ij mana'aj pua'máj juxáahuaj mu tyí'cua'. Ajta tya'vá'itze'rii hua' jimi, nyajta nyáaj iiye'ej nu huatyéjve na'me'ríiaj i nyej i'cuaj jime'.

18 Naaré'mej i táataj jimi, a'yaa nu tyaaté'exaatye'ej tíjin: Táataj, jéehua nu ootyá'itzee i Dios jimi, nyajta ajimi.

19 Capu che' a'yan tyi'tyéevijtij paj a'yan naatámua'tyij yee nyiyóoj. Pata'aj a'yan nyojo'mua'raj pati'ij a'íjma i maj ajimi tyí'muarie'.”

20 Ti'quij jó'raa, aj pu'ij a'áa jo'mej i jutáataj jimi.

'Tì'ij ooj a' imuáj joomá'caj, a'íi pu táatajra' jaaséej, huápui'ij pu ja'ancu'vaxij tì'quij jo'téechajraa jo'tij ja've'mej i yójra', aj pu'ij jì'ré'chuiixij ajta jì'tyáapui'tzej.

²¹ Ajta a'íjna i yójra', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Táataj, jéehua nu ootyá'itzee i Dios jimi, nyajta ajimi. Capu che' a'yan tyi'tyéevijtij paj a'yan tyinaatájeevej yee nyiyóoj."

²² Ajta a'íjna i táatajra', a'yaa pu tyi-huo'té'exaaj a'íjma i maj jimi tyí'muarie' tijin: "Ca'nácan mese've'chuij i síicu'rij tì jéetze' naa een siaj sij a'íjci ju'cáchejtye'en, siajta anyíiraj ju'cárujtyi' i xityáara' jitze, siajta ja'ajtáca'queetye'en.

²³ Siajta i visáaru' aja'va'jaj i tì jéetze' pu'chira', siata'aj jáame'nyij. Tyiche' tyu'yé'estej, tyajta tyú'cua'nyij taxáahuaj.

²⁴ Jì'nye i nyiyóoj pu'ríj mu' je're'nyej. Tì a'yan cuxáa arí mu jó'mui'ijcaa, ajta je'en huatájuuriaca', tì ajta jo'vajcaa tyajta tyeríj jáatyoj." Aj mu mij huatyóochej mej tyú'ye'estej.

²⁵ 'Ajta a'íjna i yójra' tì vásti', a'áa pu ja'hua' tyaja'muarie'ca'aj. Tì'ij arí aja'va'má'caj véjri' jo'tij jo'tyéjvee i chi'ij, a'íi pu jáanamujri' mej tyí'cuinaca'aj, majta tyí'nye'.

²⁶ Tì'ij ij séej huatajé i tì jahuiire' i yo'puáara'an, aj pu'ij a'yan tyaata'íhuo'ri' je'ej maj rijcaj.

²⁷ Ajta i tì tyí'huiire', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Pu'ríj uvé'nyej a'júuj, ajta a' táataj pu jaata'íjtaca' maj jáame'nyij i visáaru' tì jéetze' pu'chira' a'íjci jime' tì uvé'nyej jimi i jutáataj

tyámua' éenye'ej."

²⁸ Ajta a'íjna i ti vásti', ti'ij a'yan tyáanamujri', aj pu'ij huatanyú'caca', capu jaxie'va'ca'aj ti utyájrutyey u chi'táj, ajta i yo'puáara'an, a'íi pu iirájraa ti'ij ij uyo'tajé, jéehua pu naa tyeetyéeje ti'ij utyájrutyey u chi'táj.

²⁹ Ajta a'íjna i ti vásti', a'yaa pu tyaaté'exaa i jutáataj tíjin: "Cási', nyati'ij nyana'aj yatyu'caj, jéehua nu tyí'muarie', canu a'náj tyi'táj jin ootyá'itzee ajimi, néijmi'i nu jin tya'rá'astej je'ej paj tyinaata'íj, pajta muáaj, capáj a'náj tyi'táj naatá' nyi séej i chíiu i nyaj jin tyu'yé'estej hua' jamuán i nya' amiíncustyamua'.

³⁰ Pajta muáaj, a'yaa paj huaríj, a'mújna mua' yój a'íi pu úucaa jamuán jaaxíjtye néijmi'i i paj tyaatá', ajta ti'ij uvé'nyej, muáaj paj jáame'rij i visáaru' ti jéetze' pu'chira'."

³¹ Ajta a'íjna i yo'puáara'an, a'yaa pu tyaaté'exaa tíjin: "Nyyíóoj, muáaj paj a'náj tina'aj nyaj jamuán yahuácáj, ajta néijmi'i i nyaj tyí'ijcha'íj, muéetzij pu tyí'mua'a'rij.

³² Ajta a'mújna mua' júuj, a'yaa pu éenye'ej ti'ij muí'chíj, ji'nye capu majá'hua'taca'aj, a'yaa pu'ij ijíj cuxáa ti huatájuuriaca'. A'íi pu jo'vajcaa, ajta pu'ríj huataséjre, a'íj pu jin a'yan tyúuxie've' tyaj huátatyamua've'en, tyajta tyu'yé'estej."

16

A'íjna i ti tyí'huúire' ti ootyá'itzee huápuí'ij a'íjci jimi i ti jahúire'

1 Jesús pu ajta a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íjma i maj jamuán huacíj tijin:

—A'áa pu ja'hua' chíjtyaanyi' já'chajca'aj, síj pu jahuiiria'ca'aj ti antyúumua'reeriaca'aj néijmi'i jime' a'chu ti tyí'ijcha'íica'aj i chíjtyaanyi'. Mati'ij mij séecan uyo'té'exaaaj a'íjci i ti tyé'ijtye', ti a'íjna i ti jahuiire' cha'na'aj tyi'tyáxijtye'sima'aj i ti tyi'ijséjraca'aj.

2 Ti'ij ij i chíjtyaanyi' uyo'tachó'vej, a'yaa pu tyaata'íhuo'ri' tijin: “¿Tyi'tanyí pu'é'een a'íjna i maj jin je'ej tyí'muaxaj? Pata'aj jo'yú'xaj néijmi'i a'chu paj tyi'táj jin antyía'mua'reej nyej nyij jáamua'reej a'chu ti tya'rá'asej, ji'nye capáj che' a'íjna jin antyía'mua'reerij puá'mej.”

3 Ajta a'íjna i ti jahuiiria'ca'aj, a'yaa pu tyu'muá'aj tijin: “¿Ji'quij nyarinyij ijíj ti i ti tyí'nye'ijtye' tyináa'ri'raj i nyaj jin antyínyamua'ree? Ajta nyéetzij capu che' nyaca'nyisti' nyaj tyi'táj huamuárie'en, nyajta nyényetyevi'ra' nyej tyi'táj huóotiveenyij.

4 Nu'ríj jamua'reej je'ej nyaj rinyij, mej mij tyeítýee naa nyojo'mua'raj a'ájna ajuchéj nyati'ij quee che' tyí'muarie'ej a'yájna.”

5 Ti'ij ij huo'tajé séej ajta séej i maj tyé'cha'íiria'ca'aj a'íjci i chíjtyaanyi', a'yaa pu tyaata'íhuo'ri' i ti anaquéej ave're'nyej tijin: “¿A'chunyéj petyé'cha'íire' i ti tyí'nye'ijtye'?”

6 Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj a'íjna i a'táj tijin: “Anxityej pua'mácan i taampu a'íjci i aséityij ti aseitúunaj jitze ma'can.” Ajta a'íjna i ti antyúumua'reej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Ya'cuíj i yu'xarij ti jitzán tyé'yu'si' a'chu paj tyé'cha'íire',

huayíxi'ij jiye'tzín pata'aj séej ooyú'xaj ti a'yaa na'aj a'chu huá'puatyej japuan tamuáamuata' taampu ti ará'asej."

⁷ Ti'ij ta'ij séej a'yan tyu'ta'íhuo'ri' tijin: "Arí muáaj, ¿a'chunyéj petyé'cha'íire?" Ajta a'ín, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Anxityej pua'mácan mediidaj i tyerícuj." A'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Ya'cuíj i yu'xarij, pata'aj séej ooyú'xaj tijin muáacuatyey paj tyé'cha'íire'."

⁸ Ajta i ti tyé'ijtye', a'íi pu tyámua' tyaatá', ji'nye tyámua' pu tyu'muá'aj a'íjci jime' je'ej ti ye'ej huárinyij. Ji'nye a'ímaj i maj yan huacháatimee i cháanacaj japua, jéetze' mu jaayl'tin je'ej maj ye'ej huárinyij i séecan jamuán i tyeítýee mequee a'ímaj i maj yójmua'mua' pué'een i Dios.

⁹ 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', caxu cha' siana'aj jaxijtya'aj i túmii iye'ej ti ma'can cháanacaj japua. Che' a'yan tyajamuaatyáhuíire' siaj sij ju' amíincustyamua' huamué'tin mej mij a'ímaj naa jamojo'mua'raj, ajta ti'ij quee che' ma' túmiinyij, aj pu'ij Dios jamuaatá'sij siaj utyájrutyey a'ájna jo'tij quee a'náj á'vatzij i chi'ij.

¹⁰ 'A'íjna ti xá'pui' ricij a'íjci jime' ti ciléenye' jin tyi'tyéjvee, a'íi pu ajta xá'pui' rinyij tipua'aj tyi'tyaváaj já'ra'nyij va'cán jime', ajta a'íjna i tiquee xá'pui' ricij a'íjci jime' ti ciléenye' jin tyi'tyéjvee, capu ajta xá'pui' rinyij tipua'aj va'cán jin tyi'tyaváaj já'ra'nyij.

¹¹ A'íj pu jin, tipua'aj sequée tyámua' ty-itye'entyúumua'reeriaj a'íjci jime' i ti a'yan

tyí'sejre' ííyan i cháanacaj japua, ¿a'tanyíj ij ja'mua jitze tyi'ca'nyen siaj a'íjci jime' an-tyúumua'reeriaj i ti huápuí'ij tyá'najchij?

¹² Típua'aj sequée tyámua' tyityetyúucha'ij a'íjci jime' i ti quee mua'ajmaj tyajá'mua'a'rij, ¿a'tanyíj ij jamuaatá'sij i ti mua'ajmaj tyajá'mua'a'rij?

¹³ 'Capu i'rij ti a'tíj hua'puácaa huáhuíire'en i maj tyí'ijta, típua'aj a'yan huárinyij, séej pu xánave'ej ja'mej, ajta i séej pu jéehua xie've'ej ja'mej, na'ríij quee séej pu já'tzaahuatya'aj ja'mej, ajta i séej pu huatyáxaahuataj. Capu ij i'rij siaj i Dios huatyáhuíire'en, siajta i túmii.

¹⁴ Majta a'íimaj i fariseos, jéehua mu janyacua'tzaca'aj i túmii, mati'ij a'yan tyáanamujari', jéehua mu jaatyáxaahuataca' a'íjci i Jesús.

¹⁵ A'yaa pu tyihuo'té'exaaj i Jesús tijin:

—Mua'aj xu a'íin pu'éen i siaj a'yan tyúusejrataj siaj tyámua' tyityetyúucha'ij i tyeítýee jimi, Ajta Dios pu jamua'reej je'ej siaj een mu jutzájta', a'íjna ti naa huasé'rin i tyeítýee jimi, a'íi pu je'ej pua'aj huasé'rin i Dios jimi.

A'íjna i Moisés ti jo'yú'xaca', ajta a'íjna i Dios ti jin tyí'ijta

¹⁶ 'A'íjna i Moisés ti jo'yú'xaca', ajta je'ej maj tyo'yú'xaca' i maj tyí'xaxa'ta'aj i Dios jitze ma'can, a'íi mu tyihúa'ixaatya'ca'aj i tyeítýee. Ajta ti'ij i Juan huataséjre, a'íj mu huá'ixaatye' i nyúucarij i maj jin huatóotyamua've'en mej mij jáamua'reej je'ej ti een jo'tij i Dios tyejé'ijtaj, majta néijmi'i tyí'tyese' maj a'áa jo'tyájrutyey.

17 'Jéetze' pu quee tyési' ti ja'huópua'rixí'in i tajapuá ti séejre', ajta i cháanacaj. Ajta a'íjna i yu'xarij Moisés ti jo'yú'xaca', óoche' pu néijmi'i jin aróo'astej.

Típua'aj a'tíj ju'íj huatátoonyij

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 'Ajtáhua'aj pu séej nyúucarij huo'té'exaa a'yan tíjin:

—A'tíj ti jaatátoonyij i ju'íj, ajta je'en séej ancure'vi'tíj, a'íi pu juxana'cire'. Ajta típua'aj a'tíj íitaj ancure'vi'tíj ti huatátuiihuaca', ajta pu juxana'cire'.

A'íjna i chíjtyaanyi', ajta a'íjna i Lázaro

19 'Ajtáhua'aj pu a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—A'áa pu ja'hua' chíjtyaanyi' já'chajca'aj, ti naa eenye' tyúuche'tyahua'aj, cáanarij jime' ti nacámuaa, ajta ti jí're'en, a'náj tina'aj pu tyí'ye'estyahua'aj, ajta jéehua pu tyá'najchica'aj i ti tyihuá'cue'tyahua'aj.

20 Ajta a'íjna i tíquee je'ej tyéejviicue', a'áa pu je'tyájcaj jo'tíj ja'pueertaj a ti ja'chej i chíjtyaanyi'. A'yaa pu ántyapuaaca'aj a'íjna i a'tíj tíjin Lázaro, a'íi pu tyí'cui'ca'aj, néijmi'que' pu cá'atzaca'aj.

21 Jaxie'va'ca'aj ti jáacua'nyij i cue'ráj ti tye'nyíj ti tya'cájvitzej i méesaj japua jo'tíj tyajá'cua' i chíjtyaanyi', majta i tzi'cáj mu ajo'ré'nyinyiica'aj, majta jacányesixi'íj i ti cá'atzaj jíitze.

22 'Tí'quij a'ájna xicáara' tí'ij jíitán huamuí' a'íjna i Lázaro, a'íimaj i maj tyí'huíire' u tajapuá,

a'íi mu yo'ví'tij i Abraham jimi jo'tij Dios já'sejre', ajta a'íjna i chíjtyaanyi', tí'ij ij ajta huamuí', majta ja'vá'naj.

²³ A'áa pu jo'tyá'itzee jo'tij já'taa, jéehua pu jajpuéjtzica'aj a'íjna i chíjtyaanyi'. Aj pu'ij jaaséej a'íjci i Abraham, ajta a'íjci i Lázaro tí ajo'tyávaaca'aj i Abraham jamuán.

²⁴ 'Aj pu'ij jaatajé tijin: "Abraham mu paj nyavástara', ná'ancu'vaxi', pata'aj mu yo'ta'ítjej a'mújci mu Lázaro tí'ij a'múu jaatyáru'nyej i juxityéj tí'ij naatyácimujritye'en i nyenyanúu jitze, jí'nye jéehua nu jajpuéjtzij iye'ej tiéj tzajta'."

²⁵ Ajta a'íjna i Abraham, a'yaa pu tyu'tanyúj tijin: "Nyiyóoj, ¿nyij pequee jamua'reej je'ej paj jéehua tyí'huá'tyamua'vej patí'ij pooj júurica'aj i cháanacaj japua? Ajta a'mújna mu Lázaro, jéehua pu jaapuéjtzitariaca'. Ajta ijíj a'íi pu jutyamua've' a'yájna, pajta muáaj, ijíj paj ja'pueetzij puá'mej.

²⁶ Ajta ijíj, a'yaa pu een, pu'ríj a'yan huó'ruuj tí acacúunijme, a'íj pu jin quee i'ríj maj antáciinyej a'múu pujmua' mua'ajmaj jimi, capu ajta i'ríj maj a'yun pujmua' eetáciinye ityájma jimi."

²⁷ 'Tí'ij ij a'yan tyu'tanyúj tijin: "Nyavástara', a'yaa nu tyí'muahuavíj paj a'mújci Lázaro huata'ítje' tí a'áa ja'tanyéj i táataj tí ja'chej,

²⁸ jí'nye anxívicaa nu tyí'ihuaamua', che' a'múu tyámua' tyihuo'té'exaatye'en mej mij quee a'yun pujmua' jo'vá'ci'ca'an jo'tij ja'pueetzij."

29 Abraham pu a'yan tyaaté'exaa tijin: “A'íi pu huatyá'itzee a'íjma jimi a'íjna Moisés ti jo'yú'xaca', ajta i maj jo'yú'xaca' a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj, miche' a'íj huánamuaj.”

30 Ajta a'íjna i chíjtyaanyi', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Nyavástara', mu paj Abraham pué'een, camu ja'tzaahuatye' a'íjci, ajta tipua'aj a'tíj ti arí huamuí' huataséjre'en a'íjma jimi, aj mu mij seequéj tyí'mua'tyij i Dios jimi.”

31 Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa tijin: “Tipua'aj mequee jáanamuajri' je'ej ti tyu'taxájtaca' a'íjna i Moisés, ajta a'íjma i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj, camu majta ja'antzaahuatye'sij tipua'aj síj hua' jimi huataséjre'en i a'tíj ti arí huamuí'.”

17

*Tipua'aj a'tíj tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)*

1 Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa jimi a'íjma i maj jamuán huacáj tijin: —Jéehua pu tyí'sejre' je'ej siaj tyi'tíj jin tyityo'tyá'itzeere'en i Dios jimi, je'ej pu pua'aj tye'mej a'íjci jimi i a'tíj ti ca'nyíjra'aj hua'tá'caa mej mij séecan tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en i Dios jimi.

2 Jéetze' pu jatyáhui'rii a'íjci i a'tíj maj ja'cátapi' i cijpáara'an jitze i tyetyéj so'nyíj ti ve'éj, majta je'en ja'tyárieenyij jájritze' ti'ij a'áa ja'tyájmui'nyij, jéetze' pu jatyáhui'rii quee tipua'aj ca'nyíjra'aj hua'tá'care'en a'íjma i maj

cále'en mej mij a'íimaj ootyá'itzeere'en i Dios jimi.

³ A'íj pu jin tyámua' xu'uj mua'aj.

'Típua'aj a'ihuáara' tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en, pata'aj jajtyá'xi'in, típua'aj uhuóomua'tzij, aj pej pij tyaatú'uunyi'.

⁴ Típua'aj séej xicáj a'tíj aráahua'puaj ootyá'itzeere'en aj jimi, típua'aj ajta je'en aráahua'puaj ajo'r'é'nyej a'jimi tí'ij muaatáhuavii yee tyinaatú'uunyi'ri' i nyaj jin ootyá'itzee a'jimi, a'yaa paj huárinyij petyaatú'uunyi'.

Típua'aj a'tíj tyá'tzaahuatye'ej

⁵ Majta a'íimaj i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, a'yaa mu tyaaté'exaa a'íjci i tavástara' tíjin:

—Taata' tyata'aj jéetze' tyá'antzaahuatye'en.

⁶ Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa jíjin:

—A'íi pu'uj juxie've' siaj tyá'tzaahuatye'ej, típua'aj cíi setyá'tzaahuatye'ej, a'yaa pu tyu'tái'riitarij siaj a'yan tyaata'íjtye'en a'íjci i xápua' tí eetácutyej, tí a'áa jé'ta' jáata' ja'tyóohuiitye'en jusíj, ajta i xápua', a'yaa pu rinyij je'ej siaj tyaata'íjtye'sij.

Je'ej tí tyúuxie've' a'íjci jimi i tí tyí'huíire'

⁷ 'Típua'aj a'tíj tyí'muarie'ej ja'mua jimi a'íjci jíime' i tí tasáahua na'ríj cánya'xii tí síire', tí'ijta uvé'nyej tí utyojo'vá'muariej, “¿Nyiquij a'yan setyaatájeevij yee mujo'té'yi'ij, huayíxi'ij pata'aj tyú'cua'nyij”?

8 Caxu xaa nyu'uj a'yan tyaatájeevij, sulu a'yaa xu'uj tyaatájeevij tijin: “Pata'aj tyámua' tyú'uurej i nyaj tyí'cua'nyij, pajta tyámua' eenye' pej pij tyináacue'tyej, aj pej pij tápij muáaj tyí'cua'nyij, pajta huaye'en.”

9 Ajta ti'ij a'yan tyú'uurej je'ej siaj tyaata'ij, caxu siajta je'ej tyaaté'exaatye'ej yee che' Dios tyimuaanájchitye'en.

10 A'yaa xu cha'taj siana'aj mua'aj tyu'taxáj, tipua'aj seríj néijmi'i jin a'yan huárinyij je'ej ti i Dios tyajamuaata'ij, a'yaa xu tyu'taxáj yee: “Catu tyi'tij huiire', ji'nye a'yaa tu'uj huaríj je'ej ti tyí'taci'puaaca'aj.”

Ti'ij Jesús tyihuó'huaa a'íjma i maj tamuáamuata' ará'asej

11 Óoche' pu huama'caj i juyéj jitze Jerusalén ti jó'nyaa, a'áa pu huatyéenyej a Samaaria, ajta a Galíleea.

12 Ti'ij a'áa joomá'caj a'áa mu ye'entyinájchaca' i tyétyacaa i maj tamuáamuata' ará'asej, metyí'cucui' a'íjma' a'íjci jime' ti tyinyáxij huá'hue'ra' jitze i maj a'yan jatamuá'muaj tijin léepraj, a'áa mu imuáj jo'tyáhuiixij.

13 Mati'ij mij ca'nyíin jin jaatajé a'yan tijin:

—Jesús, mu paj maestro pué'een, tá'ancu'vaxi'.

14 Ti'ij Jesús huo'séj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siata'aj ujó'ju' hua' jimi i maj tyí'huiire' u tyeyúuj tzajta' siaj sij huatóosejrata a'íjma jimi.

Mati'ij móoj ajoojú'caj, aj pu'ij capua'riaca'aj i atzáj mati'ij mij naa éenye'ej muá'raa.

15 Ti'ij sáij huóosej tijin pu'ríj huarúj, aj pu'ij huariá'raa tye'tyóotzi're'ej i Dios, ca'nyíin jime'.

16 Aj pu'ij tyítunutaca' avéjri' i Jesús jimi, ajta ecóotutaca' ti'ij ij tyaatatyójtzi'rej. A'íjna i a'tíj, Samaaria pu já'ma'can.

17 Jesús pu a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—¿Nyij mequee tamuáamuata' ará'asej i maj huarúj? ¿Jo'nyij je'ej mé'een i séecan i maj arámuaacuaj?

18 ¿Nyij a'múu na'aj jusáij huariá'raa, a'mújna ti séej chuéjra' japua já'ma'can ti'ij tyámua' tyaatá'an i Dios?

19 Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i ti tyí'cui'ca'aj tijin:

—Ájchesij pata'aj jó'ra'nyij, ji'nye petyá'antzaahuaaj, a'íj paj jin períj huarúj.

Je'ej ti éenye'ej ta'mej a'ájna xicáara' ti jitzán i Dios tyu'ta'íjtaj

(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 A'íi mu i fariseos a'yan tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Jesús a'náj ti huataséjre'ej i Dios ti jin tyu'ta'íjtaj, aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'íjna i ti jin Dios tyu'ta'íjtaj, capu tyi'tíj pué'een ti séejre' i siaj sij jin jáamua'reej.

21 Camu majta a'yan tyaataxájta i tyeítýee yee: “Yána'aj huatyéjve”, na'ríij yee “Mána'aj huatyéjve”, ji'nye a'íjna i ti jin i Dios tyí'ijta pu'ríj yésejre' ja'mua tzajta'.

22 Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íijma i maj jamuán huacáj tijin:

—A'yaa pu atyojo're'nyesij i xicáara' siaj jitzán a'yan tya'xié've'ej xá'ju'un siaj jaaséej nyati'ij tyu'ta'íjtaj néijmi'i jime' i nyaj jin antyínyamua'reeriaj, siajta mua'aj caxu jaséjran.

²³ Séecan mu a'yan tyu'taxájtaj yee: “Yána'aj huatyéjve”, na'ríij yee: “Mána'aj huatyéjve”; caxu ujó'ci'ca'an hua' jamuán.

²⁴ Ji'nye a'yaa nu séeria'aj na'mej a'ájna xicáara' nyati'ij jitzán tye'entyárutyij a'íjci jime' nyaj néijmi'i jin antyínyamua'reeriaj na'mej. A'yaa nu cha'taj nyana'aj huasé'rihua'aj na'mej mati'ij i maj tyóona'axcava'ra i jútye', tí'ij ootátaaxi'in, jiye'tzín pu huanyéeri'ciriajra'aj.

²⁵ Ajta anaquéej pu a'yan tyúuxie've' nyaj jéehua jaapuéjtzitarej, a'yaa pu ajta tyúuxie've' maj manúurieenyij a'íimaj ijíij maj huátyeityee.

²⁶ A'yájna tí'ij tyu'ríj ajca'huáj imuáj tí'ij ooj júuricaj a'ájna i Noé, a'yaa pu cha'taj na'aj tye'mej a'ájna xicáara' jítze nyaj jitzán ya'uvé'nyesij, i nyaj nyajta tyévij jítze huanie'huaca'.

²⁷ Metyí'cua'caria'aj i tyeítyee, majta ya'caria'aj, séecan mu nyéjnyaí'ijchacaria'aj, a'yaa mu rijcay 'asta na'aj quee Noé utyájrurij i báarcuj jítze, aj mu mij jéehua huatyéviiyaca' tí'quij tyíjistyaca' i jájtyij, a'íi pu néijmi'caa antyipua'rij.

²⁸ A'yaa pu cha'taj tyáaruj ajca'huáj imuáj tí'ij ooj júurica'aj a'ájna i Lot, a'íi mu tyí'cua'caria'aj i tyeítyee, majta ya'caria'aj, majta tyí'nanaava'aj, majta tyí'tooca'aj, majta tyí'huastyahua'aj, majta chí'ij ta'huacaria'aj.

29 Ajta a'ájna xicáara' jitze ti'ij Lot eerájraa a'ájna a Sodoma, aj pu'ij tiéj huatyéviyaca' asuufrej ti á'naxcaj, aj pu'ij néijmi'caa antyipua'rij.

30 A'yaa pu cha'taj na'aj tyihua'uurej a'ájna xicáara' jitze ti'ij huataséjre'en i ti ajta tyéviy jitze huanie'huaca'.

31 'A'yaa xu huárinyij a'ájna xicáara' jitze, tipua'aj a'táj a'áan jó'ojvaacaj i juchi'ij japua, tipua'aj chi'táj tyi'ráa'caj i tyía'ra'an, che' quee acáyican ti'ij tyi'rá'an. Ajta i ti tyaja'muarie'ej i juví'ra'taj, che' ajta quee ajo'ré'nyinyiica'an ajuchéj.

32 Siata'aj jo'támua'reej je'ej ti tyáaruuj i íira'ra'an i Lot.

33 A'táj tina'aj ti jacha'ij i ju júuricamej ti'ij quee tyi'táj je'ej jooriaj, a'íi pu yo'riésij. Ajta i a'táj ti yo'riésij i ju júuricamej nye jitze ma'can, a'íi pu xaa jusén jin huatyá'itzeere'ej.

34 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', a'ájna tíca'rij tzajta', mahua'puaj mu huaje'tij muá'ju'un i utáatzij japua. Dios pu séej á'vi'tin, ajta i síij a'áa pu jo'tyá'itzeere'ej.

35 Majta hua'puaj i úucaa, néijmi'i mu tya'ti'xíj muá'ju'un, Dios pu séej á'vi'tin, ajta i síij, a'áa pu jo'tyá'itzeere'ej.

36 Majta hua'puaj tyétyacaa, a'áa mu néijmi'i tyaja'muarie'ej muá'ju'un i ví'ra'taj, Dios pu ajta séej á'vi'tin, ajta i síij, a'áa pu jo'tyá'itzeere'ej.

37 Majta a'íimaj i maj Jesús jamuán huacíj, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tíjin:

—Tavástara', ¿jo'nyij a'yan tyajá'rinyij?

A'yaa pu tyu'tanyúj tíjin:

—Jo'tij jo'riá'ca'aj tyi'tíj ti huamuí', a'áa mu ja'tyúusiire' i muá'rie'caj.

18

A'íjna i íiti' ti jusíj ajta i juées

¹ Aj pu'ij Jesús séej nyúucarij jin tyi-huo'té'exaaj mej mij jáamua'reej ti a'yan tyúuxie've' maj a'náj tina'aj nyuUCAaj, majta quee tyóoxa'huata'an.

² A'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'áa pu ja'hua' séej chájta'naj jitze a'tíj já'chajca'aj ti juées jin tyi'tyávaaca'aj, capu já'astyajca'aj i Dios, capu ajta jitzán juxié'va'ca'aj je'ej ti tyi'tíj huá'uuriajca'aj i tyeítyee.

³ Meentyij síj íiti' a'áa já'chajca'aj ti antyúusiitariaca', a'náj ti na'aj pu ajo're'nyinyiica'aj i juées jimi, a'yaa pu tyá'huaviiraca'aj ti jo'xá'pui'intari'tze'en a'íjci jime' ti a'tíj jájcha'iire'.

⁴ Ajta a'íjna i juées pu'ríj á'tyeevi'ca'aj ti quee janamuajraca'aj, aj pu'ij a'yan tyu'muá'aj tijin: “Jexaa nyu'uj, canu já'tyese' i Dios, capu ajta nye jitze juxie've' je'ej ti tyi'tíj huá'uurej i tyeítyee.

⁵ Ajta a'mújna mu íiti', tí'ij pu na'aj pu yatányinyii, ajta nya'itziitye'. Nyáaj nu já'xa'pui'intari'tze'en a'íjci jime' ti a'tíj jájcha'iire', ta'aj ij quee che' yatányinyiica'an na'ríj quee nyatácuana'axi'ij a'íjci jime'.”

⁶ Ajta tavástara' pu a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'yaa pu tyu'taxájtaca' a'íjna i juées ti je'ej pua'aj tyi'tyúucha'ij.

⁷ Ajta i siaj jajvástara', ¿nyiquee a'yan cha'taj na'aj hua' japua tyu'tányuusij a'íjma i ti hua'antyíhuoj i maj a'náj tina'aj jahuaviij tíca' majta tújca'rij tzajta'? ¿Nyiquij á'tyeeren tí'ij a'yan rinyij?

⁸ A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', Dios pu ja'mua japua huatányuusij, capu á'tyeeren. Ajta tí'ij uvé'nyej i ti ajta tyéviij jítze huanie'huaca', ¿nyiquij ooj hua'tyoonyij i maj tyá'tzaahuatye' úyan i cháanacaj japua?

A'íjna ti fariseo pué'een, ajta a'íjna i ti huá'jijva'ca'aj i maj tyí'ti'ijcicaa

⁹ Jesús pu ajtáhua'aj séej nyúucarij jin tyi-huo'té'exaaj a'íjma jime' i maj a'yan tyu'muá'aj i jutzájta' tíjin tyámua' mu tyí'tyetyeityee, i maj majta hua'xaahuaj i juxa'aj tyeítyee, a'yaa pu tíjin:

¹⁰ —A'íimaj i maj hua'puaj i tyétyecaa a'úu mu jo'tyájrurij i tyeyúuj tzajta' mej mij huatyényuunyij, síj pu fariseo pué'een, ajta i síj, a'íi pu puírícij i ti huá'jijva'ca'aj i maj tyí'ti'ijcicaa.

¹¹ 'Ajta a'íjna i fariseo, a'íi pu huatyéechaxij tí'quij huatyóochej ti a'yan tyu'tyényuunyij tíjin: “Dios, tyámua' nu tyí'muatyojtzi're' muéetzij, jí'nye canu a'yan een mati'ij i séecan i tyeítyee. A'íi mu tyí'nahua'raj, majta je'ej pua'aj tyityeetyúucha'ij, majta juxana'cire' séecan jamuán i úucaa, canu nyajta a'yan een tí'ij a'mújna i ti huá'jijve' a'íjma i maj tyí'ti'ijcicaa.

12 Hua'puaj nu nye itzi'vii séej itéerij jime', nyajta a'yan tyi'tá'caa séej tamuáamuata' ti anxityej jitze ma'can i nyaj jamue'tij."

13 'Ajta a'íjna i ti huá'jijve' i maj tyí'ti'ijcicaa, a'áa pu imuáj a'tzúj jo'tyéechaxij, capu ajta óoca'nyajca'aj ti jútye' jó'nyeerej, sulu an-tyóoto'xa'aj i jutavíj jitze i jumuáca' jime'. A'yaa pu tyu'tyéenyuj tíjin: "Dios, pata'aj ná'ancu'vaxi' nyéetzij, ji'nye je'ej nu pua'aj tyi'tyínyecha'ij."

14 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' a'íjna i a'tíj ti huá'jijve' i maj tyí'ti'ijcicaa, a'íi pu xaa ji'réenya'aj huatyá'itzee i jutzájta' tí'ij jó'raa i juchéj, ajta i fariseo capu ji'réenya'aj hu-atyá'itzee, ji'nye típua'aj a'tíj óotzaahuatye'ej, a'íi pu huatóotyevi'ra'astaj. Ajta i tiquee a'yan tyóotzaahuatye', a'íi pu jéetze' juxie've' i Dios jimi.

*Ti'ij Jesús tyámua' tyihuo'tá' a'íjma i ti'ríj
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)*

15 Majta séecan i tyeítyee, ti'ríj mu aye've'vi'tichej i Jesús ti'ij hua'vá'muarie'xi'in tí'ij Dios a'íjci jin tyámua' tyihuo'tá'an. Matí'ij a'íimaj huo'séj i maj Jesús jamuán huacíj, aj mu mij hua'ajtyá'xij i tyeítyee.

16 Ajta a'íjna i Jesús, a'íi pu huo'tajé i ti'ríj mej mij aje're'nyej jimí, a'yaa pu tyu'taxájtaca' tíjin:

—Miche' mahuaaja've'vi'tij nyej jimi mu ti'ríj, caxu huá'ijmuejra, ji'nye jo'tij i Dios tyejé'ijtaj a'íjma pu ci'tyij i maj a'yan een matí'ij mu ti'ríj.

17 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', a'tíj tiquee a'yan een tí'ij síj i pá'ri'ij, capu a'áa jo'tyárutyij jo'tij i Dios tyejé'ijtaj.

I tyamuéej ti chítjaanyi', Jesús pu jamuán tyu'taxájtaca'

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸ Síij ti tyí'ijta pu a'áa jo'tyávaaca'aj, a'yaa pu tyaata'íhuo'ri' a'íjci i Jesús tijin:

—Maeestro, mu paj tyámua' tyí'tyevij, ¿tyi'tanyí juxie've' nyaj a'yan huárinyij tí'ij náaci'tyij nyaj júurij ná'ra'nyij tí'ij na'aj jusén jime'?

¹⁹ Jesús pu a'yan tyu'tanyúj tijin:

—¿Ji'nye een jime' a'yan petyí'nyaxaj yee nyaj tyámua' tyí'tyevij? Síij pu a'ín pué'een i ti naa tyí'tyevij, a'íi pu a'ín pué'een i Dios.

²⁰ Papu'ríj jamua'reej je'ej ti Dios tyu'ta'íjtaca' yee: “Capáj axana'ciria'aj; capáj tyí'tyacui'caj; capáj tyí'nahua'aj; capáj pajta tyí'hue'tacare'en. Pajta tzáahuatyí'ra'aj tyí'cha'ij jimi a' táataj, pajta a' náanaaj.”

²¹ Ajta a'íjna i tyamuéej a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:

—Néijmi'i nu jin tya'rá'astej nyati'ij nyana'aj tyí'pa'ri'istaca'aj.

²² Tí'ij Jesús jáanamujri' je'ej ti tyu'taxájtaca', aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Síij pu ooj muá'itziitye', pata'aj néijmi'i tyú'toonyij a'chu paj tyí'ijcha'ij, aj pej pij huó'rián i túmii a'íjma i maj quee je'ej tyé'viicue'. Aj paj xaa ja'ancuriáa'sij i ti tajapúa' já'sejre' a'íjna ti huápu'i'ij tyá'najchij, aj pej pij mujo've'me'en pata'aj nyaj jamuán jo'cha'canye'en.

23 Ajta a'íjna i tyamuéej ti'ij jáanamujri' je'ej ti i Jesús tyu'taxájtaca', tyámua' pu tyu'tóoxaamujri, ji'nye jéehua pu tyí'ijcha'íica'aj.

24 Aj pu'ij Jesús ja'ráasej, ti'quij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Tyámua' pu tyihua'muarie'riste' a'íjma chíjtyaanyi' mej mij utyájrutyey u tajapuá Dios ti já'sejre'.

25 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' ti jéetze' muárie'rij ti chíjtyaanyi' utyájrutyey u tajapuá Dios ti já'sejre' quee ti caméeyuj anájrutyey i pí'se'ej jitze.

26 Majta a'íimaj i maj jáanamujri', a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿A'tanyíj ij i Dios jimi huatya'ítzeere'ej?

27 Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—A'íjma jimi i tyétyacaa, capu je'ej tyí'rij, ajta Dios jimi néijmi'i pu tyí'rij.

28 Ajta a'íjna i Pedro, a'yaa pu tyaaté'exaa'ij tijin:

—Maestro, néijmi'i tu tyeríj atyojoohua'xij i tyaj tyí'ijcha'íica'aj tyej tyij ajamuán huací'ca'an.

29 Jesús pu a'yan tyihuo'té'exaa'ij tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' a'tíj tina'aj ti metyoohuá'xij títua'aj juchi'ij, na'ríj ju'íj, nusu i ju'ihuáamua', nusu i juhuásimua', na'ríj i juyójmua', ti'ij a'íjci jin a'yan huárinyij je'ej ti i Dios tyí'ijta,

30 jéehua pu jéetze' tya'ancuriáa'sij ijíj ti yajooméj a'íjci jitze i cháanacaj, ajta a'íj pu júurij ja'mej ti'ij na'aj jusén jime'.

*Jesús pu'ríj huéicaj jaataxájtaca' i ti mui'nyij
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)*

³¹ Tì'ij ij jujíme' huo'tajé a'íjma i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, a'yaa pu tyihuo'té'exaa j tijn:

—Tu'ríj ijíj a'áa jó'ju' a Jerusalén, jo'tij néijmi'i tyaja'róo'astej je'ej maj tyo'yú'xaca' a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj nyéetzij jime', i nyaj nyajta tyévíj jitze huanie'huaca'.

³² A'íi mu nyéetzij tyu'tátuiire'sij a'íjma jimi i maj séej chuéj japua já'ma'can, majta a'íimaj mu naatyáxaahuataj, majta je'ej pua'aj tyí'nyaxajtan, majta na'rátzi'tzique'muaxi'ij.

³³ Majta je'en naatyávaxi'ij, mati'ij mij nyeje'catan, ajta ti'ij huéicaj xicáj tyoomá'caj, aj nu nyijta huatájuuritaj.

³⁴ Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, camu yo'itéej muá'raa je'ej ti tyi'tíj tyu'taxájtaca' camu majta jáamua'reeri' je'ej ti huatóomua'aj, ji'nye camu tyámua' tyiyo'itéej muá'raa.

*Jesús pu tyáahuaj a'íjci ta'rácuun a'ájna a
Jericó*

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Tì'ij i Jesús arí avéjri' joomá'caj a'ájna a Jericó, síj ti arácun pu a'áa je'tyácatyij i juyéj jitze, túmii ti huá'huaviiraca'aj.

³⁶ Tì'ij huó'namuajri' maj jéehua tyeétyee mu jó'ci'ca'aj, aj pu'ij tyu'ta'íhuo' tyi'tíj ti je'ej rijcaj.

³⁷ Mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijn:

—Ya pu ja've'mej a'ájna i Jesús, Nazaret ti já'ma'can.

³⁸ Tì'quij a'yan tyu'jijhuaca' tijn:

—Jesús, mu paj yójra' pué'een a'íjci i David, ná'ancu'vaxi' nyéetzij.

³⁹ Majta i maj anáatya'aj muaajú'ca'aj, a'íi mu jajtyá'xij ti'ij quee che' ave'nyuuca'an. Ajta a'íjna jéetze' pu ca'nyíin jin tyu'taxájtaca' a'yan tijin:

—Jesús mu paj yójra' pué'een a'íjci i David, ná'ancu'vaxi' nyéetzij.

⁴⁰ Aj pu'ij oocháxij a'íjna i Jesús, ajta huo'ta'íj maj aye've'vi'tij jimí, ti'ij a véjri' aja'vá'ma'ca'aj, Jesús pu a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

⁴¹ —¿Ji'nye tyi'tíj petyí'xie've' nyej nyij a'yan huárinyij ajimi?

Aj pu'ij i ta'rácuun a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Nyavástara', a'yaa nu tyá'xie've' nyej nya-jtáhua'aj atányeerej.

⁴² Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa tijin:

—Atányeerij, ji'nye petyá'antzaahuaj a'íj paj jin períj huarúj.

⁴³ Ti'ij a'yan tyaaté'exaa, aj pu'ij i ta'rácuun atányeeriaca', ajta jamuán jó'raa i Jesús, tye'tyóotzi're'ej i Dios, majta néijmi'i i tye'ityee i maj jaaséej, a'íi mu majta tyaatatyójtzi'rej i Dios.

19

I Jesús ajta a'íjna i Zaqueo

¹ Ti'ij ij Jesús a'áa jo'tyájrurij a Jericó, a'áa pu jé'ta' jooma'ca'aj i chájta'naj jitze.

² A'áa pu síj tyáati' já'chajca'aj ti chújtyaanyi', ti a'yan ántyapuaj tijin Zaqueo, a'íi pu a'íin pué'een i ti tyihuá'íjtye' a'íjma i maj huá'ijjve' i maj tyí'ti'ijcicaa.

³ A'íi pu jaséjramui'ca'aj a'tíj ti pu'é'een i Jesús, ajta capu i'riitaca'aj, ji'nye jéehua mu tyeítýee, ajta cíi uhuátýeevi'ij a'íjna i Zaqueo.

⁴ Aj pu'ij anayíixi'ij jo'téechajraa, tí'ij ij an-tyíraj i méjchi jitze tí'ij jaaséej, ji'nye pu'rij jamua'reeriaca'aj tíjin a'áa pu je're'nyesij.

⁵ Tí'ij Jesús a'áa je're'nyej, aj pu'ij ájnyeeriaca', tí'ij a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Zaqueo, pata'aj jiye'tzín acájra'nyij, ji'nye ijíij nu a'áa ja'rá'ixaj a paj ja'chej.

⁶ Tí'quij jiye'tzín acájraa, aj pu'ij tyámua' tyetyéej a'íjci i Jesús.

⁷ Majta a'íimaj i tyeítýee, mati'ij jaaséej aj mu mij huatyóohuij maj je'ej pua'aj tyaaxáj a'íjci i Jesús, a'yan tíjin:

—A'áa pu jo'mej tí'ij a'áa ja'rá'astij jo'tij ja'chej síij tí je'ej pua'aj tyi'tyúucha'ij.

⁸ Aj pu'ij i Zaqueo ájchej tí'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tíjin:

—Nyavástara', jé'ta' nu tyihuo'tapuéjve'sij i nyaj tyí'ijcha'ij a'íijma i maj quee je'ej tyéejviicue'. Ajta tipua'aj a'náj a'tíj tyi'tíj nyaanáhue'ri', muáacuacaa pua'mácan nu jaatátuiire'ej.

⁹ Aj pu'ij Jesús a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Ijíij pu xaa Dios arí huó'huii a'yaa mej chej, ji'nye a'íjna i a'tíj, ajta pu a'íin pu'é'een i Abraham tí jitze eeráma'can.

¹⁰ Ji'nye nyáaj i nyaj nyajta tyévij jitze huanie'huaca', a'yaa nu een jin mujo've'mej nyej nyij huó'huonyij, nyajta huó'huiire'en a'íijma i maj jó'vatzi'ca'aj.

*A'íjna i túmii tamuáamuata' ti ará'asej
(Mt. 25:14-30)*

¹¹ Móoche' mu tyi'namuáaracaj i tyeítyee, ti'ij Jesús séej nyúucarij jin tyihuo'té'exaa, ji'nye pu'rij avéjri' jooma'ca'aj a Jerusalén. Majta a'íimaj i tyeítyee, a'yaa mu tyí'mua'ajcaa tijin pu'rij tímua' huataséjre'sij i Dios ti jin ti tyu'ta'íjtaj íyan i cháanacaj japua.

¹² A'íj pu jin a'yan tyihuo'té'exaa tijin:

—A'áa pu síj tyáati' já'chajca'aj, ti hua' jitze eeráanyej i tyeítyee i maj tyí'íjtaca'aj, ti'quij ujó'mej séej chuéj japua mej mij a'áa ye'entyihuonyij rey jime', ti'íjta ij uvé'nyesij.

¹³ Ti'ij quee xu jo'yi'váacaj, tamuáamuata' pu pua'mácan huatacho'vej i maj jimi tyí'muarie', aj pu'ij i túmii huo'riáa' tamuáamuata' ara'astima'caa séej ajta séej, a'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin: “Siata'aj tyu'muarie'en a'íjci jime' i túmii, 'asta nyana'aj quee uvé'nyej.”

¹⁴ Majta a'íimaj i tyeítyee, a'íi mu jájcha'íiria'ca'aj, mati'ij mij séecan huata'ítyaca' mej mij a'yan tyu'taxáj yee: “Catu jaxie've' ti a'íin tye'entyájrutyey rey jime'.”

¹⁵ Ajta a'íi pu tye'entyájrurij rey jime', ajta je'en uvé'nyej a'ájna jo'tij ja'chej, aj pu'ij huo'tacho'vej a'íjma i túmii ti huo'riáa' ti'ij jáamua'reej a'chu maj jaamué'tij síj ajta síj.

¹⁶ Ajta i ti anaquéej aje're'nyej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: “Nyavástara', a'íjna i túmii muéetzij ti mua' a'rij, tamuáamuata' pu pua'mácan huamue'tij i ti tamuáamuata' ara'ástimee.”

17 A'yaa pu tyu'tanyúj a'íjna i ti tyé'ijtye' tijin: "Xá'pui' paj huaríj mu paj tyámua' tyí'nyahuiire', ji'nye tyámua' pej tyéecha'ij i nyaj cíi caa tyimuaatá', nyáaj nu tyimua'antyárujtye'ej pata'aj tyu'ta'íjtaj tamuáamuata' pua'maquéj i chájta'naj jitze."

18 Ajta i ti tyí'huiire' ti je'tyáa'sej, a'íi pu ajta aje're'nyej, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Nyavástara', a'íjna i túmii, muéetzij ti mua' a'rij, anxívicaa pu pua'mácan huamue'tij i ti tamuáamuata' ti ara'ástimee."

19 Ajta a'íjna i ti tyé'ijtye', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "A'yaa nu tyimua'antyárujtye'ej pata'aj tyu'ta'íjtaj anxívique' pua'maquéj i chájta'naj."

20 Ti'quij ajtáhua'aj síj aje're'nyej ti jimi tyí'huiire', a'yaa pu tyaaté'exaa tijin: "Nyavástara', ya'cuíj muéetzij ti mua' a'rij i túmii, yaa nu ja'ancuriá'ji'quej cíxurij jitze, nyati'ij nyij jaatyá'avaataca'.

21 A'yaa nu huaríj, ji'nye nyamuatzii'nyaca'aj, muárie'rij ti a'tíj tyámua' tyu'tyá'ítzeere'en ajimi, muáaj paj jaariá'si'rii i paj quee tyu'tá', pajta tyí'tza'nacaa jo'paj quee tyojo'huástej."

22 Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj a'íjna i ti tyé'ijtye' tijin: "Muáaj paj quee tyi'tíj huiire', nyáaj nu muá'xijtye'en a'íjci jime' je'ej paj tyu'taxájtaca'. Muáaj paj jamua'reeriaca'aj tijin ca'nyéjrij nu jin tyí'ijta. Nyajta jaariá'si'rii i nyaj quee tyu'tá'. Pajta a'yan tyí'nyaxaj nyaj tyí'tza'nacaa jó'nyaj quee tyojo'huástej.

23 ¿Ji'nye een jime' pequee a'áa yóotoj i túmii hua' jimi i maj tyu'nyéjtyej ti'ij jaa-

mué'tin? A'yaa paj huárinyiiche', nyáaj nu nyij ja'ancuriá'nyijche' nyéetzij ti nya'a'rij, nyajta i ti jaamué'tij nyati'ij uvé'nyej."

24 Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa a'íjma i maj avéjri' jo'tyú'uuca'aj tijin: "Siata'aj jáa'ri' i túmii ti ji'tyáa', siaj sij jaatá'an a'íjci i tamuáamuata' ti jaamué'tij."

25 Majta a'íimaj a'yaa mu tyaaté'exaa tijin: "Tavástara', ¿ji'nye ti'ij? A'múu pu arí ji'tyáa' tamuáamuata' pua'mácan i túmii."

26 A'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin: "A'yaa nu tyajámua'ixaatye', a'tíj tina'aj ti jéehua tyi'ijcha'íj, jéetze' pu tyá'ci'tyij a'íjci. Ajta a'tíj ti cí na'aj tyi'ijcha'íj, a'íj mu tyáa'ri'raj i ti cí tyi'ijcha'ij."

27 Majta a'íimaj i maj nyéjcha'íire', i maj quee jaxie'va'ca'aj nyaj rey jin tye'entyájrutyey, maj siahua'vé'vi'tij, siata'aj huó'cui'nyij iye'e'ej véjri' nye jimi."

Ti'ij Jesús ujo'tyárutyij u Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 Ti'ij Jesús jaatapuá'citaca' ti tyihuó'ixaatyej, aj pu'ij ta'ij jó'raa Jerusalén ti ooj jó'yi'ij.

29 Ti'ij a'áa véjri' joomá'caj a Betfagé, ajta a'ájna a Betania, chájta' ti a'áa jo'tacá'aj i jiríj jitze ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tijin Aseitúunajrimi. A'áa pu hua'puácaa huata'ítyaca' i maj jamuán huacíj, a'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

30 —Siata'aj a'áa ja'tanyéj a'ájna chájta', siati'ij a'áa ja'rá'astij a'áa xu púuru' já'tyoonyij ti aje'riá'tapi', tiquee xu a'náj a'tíj japan

á'yi'xacaa, siata'aj je'ejxista siajta je'en uya'ráaja.

31 Tipua'aj a'tíj a'yan tyajá'mua'ihuo'raj yee ji'nye een jime' setya'rájxinaj, a'yaa xu tyaaté'exaatye'en yee tavástara' pu jitze juxie've'.

32 Mati'ij mij ujó'ju' jo'tij huojo'ityaca', a'yaa pu atyojo're'nyej ti'ij tyihuo'té'exaaaj a'íjna i Jesús.

33 Mati'ij móoj je'ejxistájsima'caj i púuru', a'íi mu mij huo'séj a'íimaj i maj jacii, aj mu mij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Ji'nye een jime' setya'rájxinaj mu púuru'?

34 Mati'ij mij a'yan tyityaatanyúj tijin:

—Tavástara' pu jitze juxie've'.

35 Aj mu mij tyúumaancaj tye'tyéveerej, mati'ij mij yo'jáj i Jesús jimi, mati'ij uya'ráaja aj mu mij ja'vá'raj a'íjci i Jesús i púuru' japua.

36 Ti'ij na'aj tyu'má'ca'aj i Jesús, tye'ityee mu máancaj tyo'caváarajyi'caa i juyéj jitze jo'tij jooma'ca'aj.

37 Ti'ij a'áa jo'camá'caj a'ájna Aseitúunajrimi, néijmi'i i maj jamuán huajú'ca'aj, a'íi mu huatyóohuij maj tyaatatyójtzi're'en i Dios a'íjci jime' maj huatóotyamua've'en, ji'nye jéehua mu tyu'séj i ti huápu'i'ij tyúuxie've'.

38 A'yaa mu tyí'xajtaca'aj tijin:

—¡Huápu'i'ij pu naa een a'íjna i rey ti jime' tyi'tyéjvee ti yaja've'mej nyúucaritze' i Dios! Miche' tyámua' tyi'tyecháaj muá'ra'nyij a'íimaj i maj tajapuá já'sejre'. Miche' majta néijmi'i jáamua'reej i Dios ti néijmi'i jin putyí'uurej.

³⁹ Majta séecan i fariseos, mati'ij jáanamujri', a'yaa mu tyaat'éexaa a'íjci i Jesús tijin:

—Maestro, huo'tá'ijmujri' mej mij quee che' a'yan tyí'tyejijhuaj i maj ajamuán huaci'ij.

⁴⁰ Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Típua'aj a'íimaj muatyáapua'rej, tyetyéj mu mijta a'yan tyí'tyejijhuan.

⁴¹ Ti'ij véjri' ajooma'caj a Jerusalén, ti'ij jaaséej i chájta'naj, aj pu'ij huóoyiinyaca' a'íjci jime'.

⁴² A'yaa pu tyu'taxájtaca' tijin:

—Típua'aj mua'aj ijíj siámua'reeriaj, tyi'tíj ti pué'een i ti tyámua' tyajamuaatá'sij, siaj sij tyámua' tyi'tyecháaj xá'ra'nyij i Dios jimi! Ajta ijíj pu'ríj aviitzi', capu ij che' i'ríj paj jaaséj.

⁴³ Pu'ríj atyojo're'nyesij ja'mua jimi a'ájna xicáara' jitze i maj jitzán jamuaatanyó'si'tye'ej i maj jamuájcha'íire', a'íi mu mij jamuajnási, mati'ij mij jamuajnyo'si'tye'ej.

⁴⁴ Majta néijmi'que' mu tye'entyipua'ritye'sij, majta néijmi'caa cui'nyij i maj a'áa huacháatimee, néijmi'i mu huatyú'uunaj i tyetyéj ti jujapua' tyiquéetime, a'íjci jime' siaj quee jáanamujri' ti'ij Dios yatanyéj ti'ij ja'mua japua huatányuunyij.

*Jesús pu tyámua' tyú'ruuj i tyeyúuj tzajta'
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)*

⁴⁵ Aj pu'ij ta'ij i Jesús utyájrurij u tyeyúuj tzajta', ti'quij huatyóochej ti hui'rámuaritye'en a'íjma i maj a'úun tyí'tooca'aj.

⁴⁶ A'yaa pu tyihuo'té'exaa tijin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze yee: “A'yaa pu tyí'huüre' i nye chi'ij mej mij a'úun hu-
atyényuunyij i Dios jimi”, maj siajta mua'aj,
a'yaa xu jáaruuj ti a'yan tyí'huüre'ej ti'ij
tyásta'naj jo'maj náhua'rij jóo'ava'tacaa.

⁴⁷ A'náj tina'aj pu tyihuá'mua'tyahua'aj i
tyeítsee u tyeyúuj tzajta', majta a'íimaj i maj
tyí'ijta u tyeyúuj tzajta', majta a'íimaj i maj tyi-
huá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca',
majta i maj jéetze' va'cán jin tyityatatyíj hua'
tzajta' i tyeítsee, a'íi mu jahuooca'aj je'ej maj
ye'ej tyeejé'caj.

⁴⁸ Majta camu je'ej tyéejtyoj je'ej maj ye'ej
huárinyij, ji'nye néijmi'i i tyeítsee, a'íi mu
tyámua' tyá'namuajracuca'aj.

20

I ti jin tyi'tyéjvee a'íjna i Jesús

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ A'yaa pu a'ájna tyu'ríj ti'ij ooj Jesús
tyihua'mua'tyáacaj u tyeyúuj tzajta', ajta
huá'ixaatya'ca'aj tyeítsee i nyúucarij ti jin
Dios hua' japua huatányuusij, mati'ij a'íimaj
aje'ré'nyej i maj tyeyúuj tzajta' tyí'ijta, majta
a'íimaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze
Moisés ti jo'yú'xaca', majta hua' jamuán i
huáasij.

² Mati'ij mij a'yan tyaaté'exaa tijin:

—¿Tyi'tanyí jin petyi'tyéjvee pej pij a'yan ricij?
¿A'tanyíj a'íjci jin tyimua'antyáaruptye?

³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Nyáaj nu nyajta séej tyajamuaata'íhuo'raj. Siata'aj naaté'exaatye':

⁴ ¿a'tanyíj uyo'ta'ítyaca' a'íjci i Juan tí'ij huó'íiraj i tyeítyee? ¿Nyiquij i Dios ca' i tyeítyee?

⁵ Matí'ij mij huatyóohuij maj tyi'huóo'íhuo' a'yaa mu tíjin:

—Típua'aj a'yan tyetyaaté'exaatye' yee Dios pu uyo'ta'ítyaca', a'yaa pu tyitaaté'exaatye'ej yee: “¿Ji'nye siana'aj sij quee ja'antzaahuaj?”

⁶ Ajta típua'aj a'yan tyetyu'taxáj yee tyétyacaa mu ja'antyi'huoj, aj mu mij néijmi'i i tyeítyee taatyáto'sixi'ij tyetyéj jime', jí'nye néijmi'i mu tyámua' naa tyá'mua'reej tí Juan a'ín pué'eenye'ej síj tí tyí'xajtaca'aj i Dios jitze ma'can.

⁷ A'íj mu jin a'yan tyaaté'exaa tíjin:

—Catu jamua'reej a'tíj tí uyo'ta'ítyaca' a'íjci i Juan tí'ij tyeítyee huá'íiraj.

⁸ Aj pu'ij i Jesús, a'yan tyihuo'té'exaaj tíjin:

—Canu nyajta nyáaj jamuaaté'exaatye'ej tyi'tíj nyaj jin tyi'tyéjvee nyej nyij a'yan ricij.

I maj tyí'muijhuacaa maj je'ej pua'aj tyí'tyetyeityee

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Ajta je'en Jesús séej nyúucarij jin tyihuo'té'exaaj i tyeítyee a'yan tíjin:

—A'tíj pu úuvaj huahuástej, tí'quij séecan i tyeítyee huatanyéj mej mij a'áa tyojo'muárie'en i huastárij tzajta', aj pu'ij jó'raa a'íjna i a'tíj, ímuáj pu je'ej huárupij.

¹⁰ Tí'ij a'ájna atyojo're'nyej matí'ij pua'aj jaju'racaa i úuvaj, séej pu ujo'ta'ítyaca' hua' jimi

i ti huo'tanyéjtye mej mij jaatátuiire'en je'cácaa i ti huáciiriaca'. Majta a'íimaj i tyeítýee, a'íi mu jaatyáavaxij a'íjci i ti ujo'ta'ítyi'huaca', majta quee tyi'tíj jaatá', a'yaa mu'uj tyaata'ítyaca'.

11 Ajtáhua'aj pu séej huata'ítyaca' ti jimí tyí'huíire', majta a'íimaj i ti huo'tanyéj i chuéj, a'íi mu jajtyá'xij, majta je'en jaatyáavaxij, camu tyi'tíj jaatá', a'yaa mu'uj tyaata'ítyaca'.

12 Ti'quij ajtáhua'aj séej huata'ítyaca', majta a'íimaj i ti huo'tanyéj i chuéj, a'íi mu tyaapuéj, majta jaaré'ityaca'.

13 'Ti'quij a'yan tyu'muá'aj a'íjna i a'tíj chuéj ti tyu'nyéj tijin: “¿Ji'quij náarinyij? Nyiyóoj nu huata'ítyij i nyaj huápuí'ij jaxie've', a'íj mu xaa ántzaahuatye'sij.”

14 Majta a'íimaj, mati'ij jaaséej, aj mu mij tyu'tóo'ixaaj, a'yaa mu tyaaxá'puí'intarej tijin: “A'íi pu a'íin pué'een i ti néijmi'i tyá'ci'tyij, tyiche' jaajé'caj ti'ij ityájma táaci'tyij.”

15 Aj mu mij ji'rájtoo, mati'ij mij jaajé'caj.

¿Ji'nye sij mua'aj tyí'mua'tzej, ji'quij huá'uurej a'íijma, a'íjna i ti ja'a'rij i chuéj úuvaj ti japuan huasti'?

16 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', a'íi pu a'áa jo'ré'nyesij, ti'quij huá'cui'nyij a'íijma i ti huo'tanyéj, ajta je'en séecan huatanyéjtye'sij mej mij a'áa tyojo'muárie'en.

Mati'ij a'yan tyáanamujri' i tyeítýee, a'yaa mu tyu'taxájtaca' tijin:

—Che' quee a'náj a'yan tyí'rijcaj.

17 Aj pu'ij Jesús huo'séerajraa, ti'quij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Típua'aj quee a'yan tyi'ja'yájnatan je'ej nyaj tyajamuaaté'exaa, ¿ji'nye na'quij a'yan tyé'yu'si' i yu'xarij jitze? A'yan tijin:

A'íjna i tyetyéj i maj majca'huaj júuriej a'íimaj i maj chi'ij ta'huacaa,

a'yaa pu atyojo're'nyej ti a'ín pue'éenye'ej ta'raj i ti jéetze' juxie've' jo'maj yá'ajtaahuaca' i chi'ij.

¹⁸ A'tíj tina'aj ti a'íjci japua eetávetyij i tyetyéj, a'íi pu huatyána'xij néijmi'que' i jujitzé. Na'ríij típua'aj séej japua rájvetyij a'íjna i tyetyéj, a'íi pu jaatyátzaanaxi'ij.

A'íjci jime' i maj huá'jijva'ca'aj i maj tyí'ti'ijcicaa

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹ Majta a'íimaj i maj tyihuá'mua'tyajca'aj i yu'xarij jitze, Moisés ti jo'yú'xaca', majta a'íimaj i maj tyí'ijtaca'aj u tyeyúuj tzajta', jéehua mu tyu'muá'aj je'ej maj ye'ej huárinyij mej mij jaatyéevi', ji'nye a'yaa mu tyá'mua'reeriaca'aj ti a'íjma putyí'xajtaca'aj a'íjci jime' i nyúucarij ti jaataxájtaca', camu majta ahuóoca'an, ji'nye mahuá'tziinya'ca'aj i tyeítyee.

²⁰ Jéehua mu ja'eeva'ca'aj, aj mu mij séecan huata'ityaca' i maj a'yan tyúusejrataca'aj tijin tzáahuatyí'ra'aj mu jin tyí'xaj, a'yaa mu tyá'xie'va'ca'aj maj tyaata'íhuo' tyi'tíj jime' tí'ij a'íjci jin eerá'itzen mej mij tyu'tátuire'en a'íjci jimi i tajtúhuan.

²¹ Majta a'íimaj i maj ja'eeva'ca'aj, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Maeestro ityáj tu jamua'reej paj tzáahuatyi'ra'aj jin tyí'xaj, pajta tyihuá'mua'tyej je'ej ti tyi'tyéevijtij. A'yaa paj cha'taj huá'uurej i tyeítyee, muáaj paj tzáahuatyi'ra'aj jin tyihuá'mua'tyej je'ej ti tyá'xie've' i Dios.

²² ¿Nyiquij xá'puí' tyaj tyu'nájchij a'íjci jimi i tajtúhuan i ti tyí'ta'ijtye', ca' quee?

²³ Ajta i Jesús ti'ij jáamua'reeri' maj quee tzáahuatyi'ra'aj jin tyé'ihuo'raca'aj, aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

²⁴ —Séej sianaataséjratye' i túmii. ¿A'tanyíj nyéerima'ra' puíríci'j i ti acájvee? ¿A'tanyíj a'yan ántyapuaj ti'ij tyé'yu'si'?

²⁵ Mati'ij mij a'yan tyityaatanyúj tijin:

—A'íi pu pué'een i tajtúhuan.

Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siata'aj jaatá'an a'íjci i tajtúhuan, tyi'tíj ti aaria'ra' pué'een, siata'aj siajta jaatá'an i Dios tyi'tíj ti aaria'ra' pué'een.

²⁶ Majta a'íimaj camu je'ej tyéejtyoj je'ej maj ye'ej huárinyij maj jaamué'tin a'íjci jime' je'ej ti tyihuo'té'exaaj hua' tzajta' i tyeítyee. Ji'nye je'ej mu tyo'taséj a'íjci jime' je'ej ti tyu'taxájtaca', aj mu mij quee che' je'ej tyityaatanyúj.

A'íjci jime' maj huatájuuritaj i tyeítyee hua' tzajta' i muí'chítyee

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ A'tzúj a'tyéevi'ij, séecan mu aje'ré'nyej, a'íimaj mu puíríci'j i saduceos, a'yaa mu tyí'xaj a'íimaj yee camu che' huatájuuritaj i maj meríj huácuij, mati'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

28 —Maeestro, a'yaa pu tyo'yú'xaca' a'íjna i Moisés ti a'yan tye'mej ityájma jimi, tipua'aj a'tíj ti nyeiichej, tipua'aj quee eexúj tyiyóomua'caj ti'ij huamuí', juxie've' ti i ihuáaria'ra' ja'ancuré'vi'tij a'íjci i ti jatyévi'tinya'aj i ti huamuí' ti'ij a'íjci jitze ma'can tyiyóomua'aj já'ra'nyij.

29 'A'yaa pu tyu'ríj ityájma jimi, aráahua'puaj mu ará'axcaa i tyétyacaa i maj ju'ihuaamua'ca'aj, ti'quij i ti vásti', a'íi pu huatyényeichaca', ajta je'en huamuí', capu eexúj tyiyóocaj, a'yaa pu cha'taj na'aj tyáaruj i séej i ti je'tyáa'sej.

30 Ajta i síj i ti je'tyáa'sej, a'íi pu ja'ancuré'vi'tij a'íjci i íitaj ti jatyévi'tinya'aj a'íjna ihuáaria'ra', mu'ríj mij huéicaj i maj huácuij.

31 Ajtáhua'aj síj ti je'tyáa'sej, a'íi pu ajta ja'ancuré'vi'tij, a'yaa pu cha'taj na'aj tyihuó'ruuj néijmi'caa i maj aráahua'puaj, maj quee jitán tyiyóomua'aj muá'raa, néijmi'i mu huácuij.

32 Ajta je'en a'íjna i íiti' huamuí'.

33 'Arí mati'ij huatájuuritaj i mui'chítyee, ¿a'tanyíj cína'ra'an pue'éenye'ej ja'mej? Ji'nye néijmi'i mu jatyévi'tinya'aj.

34 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'íimaj i tyeítyee ijíj mu nyejnyeichacaa, majta huiichej.

35 Majta a'íimaj i ti a'yan tyihua'ci'puaj maj huatájuurej hua'tzajta' i mui'chítyee, ajta ti'ij a'ájna tya'rá'astij a'ájna xicáara' jitze ti Dios néijmi'que' tyu'ta'íjtaj, camu che' nyejnyeichen, camu majta huiichan.

36 Camu majta che' cui'nyij, ji'nye a'yaa mu éenye'ej muá'ju'un mati'ij a'íimaj i maj tajapuá tyí'huiire'. A'íi mu yójmua'mua' pue'éenye'ej muá'ju'un i Dios, ji'nye mu'ríj huatájuuriaca'.

37 Ajta a'íjna i Moisés, a'íi pu taaté'exaa a'íjci jime' ti'ij jo'yú'xaca' je'ej ti a'náj sáij tyu'tyájtaa i tu'píj ti viváajma'aj tatyé'tye'. A'íj pu jin, Moisés a'yan jaatamua'aj i tavástara' tíjin: “Í hua' Dios a'íjma i Abraham, ajta a'íjci i Isaac, ajta a'íjci i Jacob.”

38 Ajta i Dios, capu hua' Dios pué'een a'íimaj i muí'chítyee, a'íjma pu Dios i maj júurij, ji'nye a'íjna jimi néijmi'i mu júurij.

39 Majta séecan i maj tyihua'mua'tyej i yu'xarij jitze, Moisés ti jo'yú'xaca', a'yaa mu tyityaatanyúj tíjin:

—Maestro, xá'pui' paj tyu'taxájtaca'.

40 Tí'ij na'aj a'ájna, capu che' a'tíj óoca'nyajca'aj ti tyi'tíj jaata'íhuo'.

¿A'tanyíj jayyóoj i Ciríistu'?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Ajta Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—¿Ji'nye mej mij a'yan tyí'xaj i tyeítyee a'íjci jime' i Ciríistu' yee David pu jitze eeráma'can?

42 Ajta a'íjna i David, a'yaa pu tyu'taxájtaca' a'íjci jime' ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze ti a'yan ántyapuj tíjin Chuícarij, a'yan tíjin:

Dios pu a'yan tyaaté'exaa i Nyavástara' ti jime' yee:

“Acáyixi' ipuárij japua, iiye'ej nyamuáca'ta',

43 nyana'aj quee huo'mué'tin i maj muájcha'íire'.”

44 Ajta i David, a'íi pu a'yan jaatamua'aj a'íjci i Dios ti ja'antyíhuoj tijin nyavástara', tipua'aj a'yan tyi'ja'yájna, ¿ji'nye tyí'rij ti i Ciríistu' a'íin pué'eenye' i David ti jitze eeráma'can?

Tí'ij Jesús hua' jitze tyo'ojpuá'rij a'íjma i juéesij

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaaj a'íjma i maj jamuán huacíj, majta tyeítjee tyi'namuáaracaj,

46 a'yan tijin:

—Tyámua' xu'uj mua'aj, a'íjma jimi i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', ji'nye hua'ráanajchi maj catí'ti'íjma'can metyi'cháatima'aj mamuaací'ca'an, ajta hua'ráanajchi maj i tyeítjee tzáahuatyí'ra'aj jin huo'tatyójtje'en jo'maj huaja'antynájchij. Majta a'yan tyá'xie've' maj huara'sej i ipuárij japua ti jéetze' juxie've' u tyeyúuj tzajta', ajta hua'ráanajchi maj huara'sej véjri' jimi i ti tyihuá'cue'tyej mati'íj tyí'ye'estyaj.

47 A'íi mu majta tyihuá'ari'raaa i hua' chi'ij a'íjma i úucaa i maj antyúujjímua'astariaca'. A'yaa mu huarín mati'íjta mij tyeyúuj tzajta' jo'tyárutyj. Mati'íjta mij ja'tyéevi'ij tyényuusime'ej muá'ju'un mej mij séecan tyeítjee huo'séj. Majta a'íimaj i maj a'yan ricíj, jéehua mu huápuí'ij jajpuéetzij muá'ju'un.

21

*Ti'ij íiti' ti antyúusiijtariaca' túmii
huatámu'vejritaca'
(Mr. 12:41-44)*

¹ Aj pu'ij Jesús a'íjma huaséj i chíjtyaanyi'ij maj i túmii ú'siiria'ca'aj, ti'ij tyeyúuj tzajta' tyu'tyáhuíire'en,

² a'íi pu ajta íitaj huaséj tiquee je'ej tyéejviicue', ajta a'íjna i íiti' hua'puácaa pu ucáahua'xij i túmii tiquee jéehua tyá'najchij.

³ Aj pu'ij Jesús a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', a'mújna mu íiti', jéetze' pu ju'cáahua'xij mequee néijmi'i i séecan.

⁴ A'íimaj i séecan, néijmi'i mu ju'cáahua'xij a'íjci i ti avá'itzee i maj jéehua tyi'ijcha'íj, ajta a'mújna tiquee je'ej tyéejviicue', néijmi'i pu ucáahua'xij a'íjci i ti jin huatyohuíre'nyijche'.

*Jesús pu jaataxájtaca' ti huatyú'uunyi'huaj i
tyeyúuj
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)*

⁵ Majta séecan a'yan tyúu'ixaatya'ca'aj a'íjci jime' ti naa huasé'rihua'aj i tyeyúuj, ajta i tyetyéj ti cure'tyij néijmi'que', ajta i mu'vejrij i maj tyo'huariá'viihuaa ti naa tyié'en.

Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

⁶ —Néijmi'i ti'ij na'aj siaj tyí'sej, aj pu aty-ojo'ré'nyesij a'ájna xicáara' maj jitzán néijmi'i huatyú'uunaj, capu che' séeria'aj ja'mej jáxu'uj jitze i tyetyéj ti jujapuá tyiquéetime.

*Je'ej ti tyí'rinyij ti'ij néijmi'i
tye'entyipué'risime'en*

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Mati'ij mij a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—Maestro, ¿a'najnyí a'yan tyí'rinyij?
¿Tyi'tanyí jin tyáamua'reeren ti arí tímua' a'yan
atyajo're'nyesij?

⁸ A'yaa pu tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Tyámua' xu'uj mua'aj mej mij
quee jamuáacuanamuaj, mue'tíj mu
uvé'nyesij nyenyúucaritze', a'yaa mu
tyajamuaaté'exaatye'sij yee: “Nyáaj nu a'ín
pué'een i Ciríistu.” Majta a'yan tijin: “Pu'rij
atyajo're'nyesij.” Caxu hua' jamuán jo'cí'ca'an.

⁹ Siatí'ij a'yan tyu'namuaj tijin: “Mu-
atóonyo'si'tye'ej aja'hua' séecan jamuán i
tyeítjee, majta séecan meríj huatyóohuij maj
junyo'si'tye'”, caxu tyí'tziinye'ej, a'yaa pu
tyúuxie've' ti anaquéej a'yan tyú'rinyij, ajta
capu eexúj néijmi'i tye'entyipué'rij.

¹⁰ Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa'j tijin:

—Séecan mu tyeítjee huatóonyo'si'tye'ej, ma-
jta i maj séej chuéj japua huacháatimee, a'íi mu
majta séecan jamuán huatóonyo'si'tye'ej.

¹¹ Pua'maquéj pu huápuí'ij huatóoca'tzij i
cháanacaj, ajta huatúuri'huaj ja'mej, ajta jéehua
tyu'cu'nyí'ra'aj ja'mej, ajta jútye' tyi'tíj pu hu-
ataséjre ti tziinyi're', ajta tyi'tíj ti huápuí'ij
juxie've'.

¹² 'Ajta ti'ij quee xu a'yan tyí'rijcaj, a'íi
mu anaquéej já'muavivi'ran, majta je'ej pua'aj
já'mua'uuren. A'úu mu jamojo'tyátoosij u

tyeyúuj tzajta' na'ríij jo'maj tyityaja'naamuacaa, majamuá'vi'tin a'íjma jimi i tajtúhuaanyij, majta a'íjma jimi i maj rey jin antyúumua'reej, a'yaa mu já'mua'uurej a'íjci jime' siaj nyéetzij na'rá'astej.

¹³ Aj pu'ij i'ríitaj ja'mej siaj nye jitze ma'can tyihuo'té'exaatye'en.

¹⁴ Siajta mua'aj caxu a'íjci jin tyí'mua'ajcaj je'ej siaj tyu'taxáj siaj sij jujapuá huatányuunyij,

¹⁵ ji'nye nyáaj nu jamuaatá'sij je'ej siaj tyu'taxáj, siata'aj sij jaayí'tihua'an, siaj jin hua'antymue'tin a'íjma. Camu je'ej tye'ejtyóova'aj muá'ju'un, camu majta hue'tzij jin já'muamue'tin.

¹⁶ Majta a'íimaj i já'muahuasimua', majta i ja'mua ihuáamua', majta a'íimaj i ja'muanyoosimua', majta ja'mua amíincustyamua', a'íi mu avíitzij jin tyu'tátuiire'sij mua'ajmaj. Majta je'cácaa já'muacui'nyij.

¹⁷ Néijmi'i mu i tyeítjee jamuájcha'íiria'aj muá'ju'un a'íjci jime' siaj nyéetzij ná'tzaahuatye'.

¹⁸ Caxu je'ej tyityóomua'ajcaj, ji'nye i Dios pu ja'muacha'íij ja'mej.

¹⁹ Siata'aj huatyóoca'nyej i jutzájta' siaj sij tyo'táviicue', aj xu sij júurij huatyá'itzeere'ej i Dios jimi.

²⁰ 'Siati'ij huo'séj i xantáaru'uj maj eetyaváatime a Jerusalén, a'yaa xu tyá'mua'reeriaj tijin pu'ríj tin huatyú'uunyi'huaj i Jerusalén.

21 Majta i maj Judea jo'tyú'uu, miche' jiye'tzín jó'ciinyej i jiríj tzajta'. Majta i maj Jerusalén jo'tyú'uu, miche' iiráciinyej apua'quéj i chájta'naj jitze. Majta i maj itzitáj jo'tyú'uu, miche' quee ujo'tyáru'piche'en i chájta'naj jitze.

22 A'ájna xicáara' jitze, jéehua mu jajpuéetzij muá'ju'un, ji'nye aj pu néijmi'i tya'róo'astej je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze.

23 Jéehua mu jajpuéetzij muá'ju'un a'ájna xicáara' jitze a'íimaj i úucaa i maj oota-jucájmee, majta a'íimaj i maj móoj huá'tzi'tyej i juyójmua', jéehua mu huápui'ij jajpuéetzij muá'ju'un a'íimaj i maj Israel huacháatimee, ji'nye puéjtzij pu huo'tá'sij i Dios.

24 Séecan mu i tyeítjee cui'nyij i chúun jime', majta séecan á'vi'tin i séej chuéj japua ti a'yan séejre' i cháanacaj japua. Majta i maj quee Israel já'ma'can, a'íi mu jaatyú'uunaj i Jerusalén 'asta na'aj quee aróo'astej a'ájna xicáara' maj jitzán jaataxájtaca'.

Je'ej ti ye'ej yetyi'cányesij a'íjna i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca'

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 'Ajta jéehua pu tyu'taséjre'ej i jútye' i xicáj jitze, ajta i máxcirie' jitze, ajta xú'ra'vej tzajta'. Ajta íiyan i cháanacaj japua, a'íi mu i tyeítjee tyí'tziinye'ej muá'ju'un ji'nye capu je'ej hua'mitéerastya'aj ja'mej, a'íjci jime' i ti jéehua tyuutá'hua'aj ja'mej i jájritze' ti'ij huápui'ij pu ti'ráanaj ja'mej.

26 Jéehua mu i tyeítjee jó'pua'rij a'íjci jime' mej tyu'tátziinye'ej, mati'ij jéehua tyú'mua'tyiij

je'ej ti tyi'tíj ja'uurej a'íjci i cháanacaj, ji'nye tyi'tíj tina'aj ti jútye' tyejé'sejre', a'íi pu ajta tyu'tóoca'tzij.

²⁷ A'ájna xicáara' jitze, a'íi mu jaséjran a'íjci i ti ajta tyévij jitze huanie'huaca', ti aje'cáama'aj ja'mej jéetirij tzajta', huápu'i'ij pu naa huasé'rihua'aj ja'mej, mej mij tyámua' naa tyo'taséj i tyeityee, jumuárie'rij pu jin yava'cányesij.

²⁸ Ti'ij huatyóochenyij ti a'yan tyí'rinyij, tyámua' xu huóo'uurej. Siata'aj atanyéjnye'rij, ji'nye pu'rij véjri' a'ájna xicáara' Dios ti jitzán jamui'rátoosij.

²⁹ Ajta séej nyúucarij huo'té'exaa a'yan tijin:

—Cási', xaaséj a'íjci i xápua', na'ríij séecan i ciyéj ti tyí'sejre'.

³⁰ Ti'ij antyinyájxi'in i xámue'ra', mua'aj xu jaséjran, siajta jamua'reeren ti arí véjri' putyí'ricij i víita'rij tzajta'.

³¹ A'yaa pu cha'tána'aj tyí'een, siati'ij tyí'sejra je'ej nyaj tyajamuaté'exaa, siata'aj a'yan tyáamua'reej ti arí tímua' a'ájna putyajá'ricij ti Dios tyu'ta'íjtaj.

³² 'A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', néijmi'i pu a'yan tyí'rinyij je'ej nyaj tyajamuáa'ixaa, meentyij mequee xu huácuuj ijíj maj huátyeityee.

³³ A'ájna i tajapuá ti séejre' a'íi pu á'pua'ren, ajta i cháanacaj pu ajta á'pua'ren, ajta i nyenyúuca, capu a'náj antyipua'rij.

³⁴ 'Tyámua' xu'uj mua'aj, caxu je'ej pua'aj ju'uuriaj i jutzájtaj, a'íjci jime' siaj jui'ive', caxu

siajta a'íj jitze tyí'mua'ajcaj i ti yan tyí'sejre' i cháanacaj japua. Tí'ij quee a'ájna xicáara' jitze, ja'mua japua rájvetyij siati'ij pua'aj quee jacho've'.

³⁵ Ji'nye a'íi pu hua' japua rávesij néijmi'caa japua i maj a'yan huacháatimee i cháanacaj japua.

³⁶ A'náj tina'aj xu atanyéjnye'rij, siata'aj a'yan tyá'huaviiraj i Dios tí'ij jamuáahuire'en, tí'ij quee tyí'tíj je'ej já'mua'uurej je'ej ti tyí'tíj rinyij, siajta a'yan tyá'huocaj siaj sij nye jimi huatyá'itzeere'en, i nyaj nyajta tyévíj jitze huanie'huaca'.

³⁷ A'náj tina'aj tújca'rij tzajta', a'íi pu tyi-huá'mua'tyahuaj i tyeyúuj tzajta'. Ajta tí'ijta huaré'chumua'rej, a'áa pu jó'yi'caaj i jíríj jitze ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tíjin Aseitúunajrimi, a'áa pu ja'táxai'irihua'aj.

³⁸ Majta néijmi'i mu i tyeítjee íiya' ajo'ré'nyinyiica'aj jo'tij i tyeyúuj jo'tyéjvee mej mij jáanamuaaj i Jesús.

22

Matí'ij jaaxá'pui'intarej maj avútzij jin jaatyéevi' i Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Pu'ríj a'ájna véjri' putyí'rijcaj matí'ij pua'aj a'íjci jin tyí'ye'estyaa i maj páan cua'caa i maj quee levaduuraaj jana'ajchityaa. A'yaa mu majta jatamuá'muaaj tíjin: Tí'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i

hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca' a'ájna a Egipto.

² Majta a'íimaj i maj tyí'ijta tyeyúuj tzajta', majta a'íimaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze Moisés ti jo'yú'xaca', jéehua mu tyí'mua'ajcaa je'ej maj ye'ej tyeejé'caj i Jesús, majta quee je'ej tyéjtyoova'aj, ji'nye mahuá'tziinya'ca'aj i tyeítyee.

³ Ti'quij i tyiyáaru' utyájrurij a'íjci i Judas tzajta', i maj a'yan jatamuá'muaj tijin Iscariote, a'íi pu ajta hua' jitze ajtyáma'can i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej.

⁴ Ti'quij i Judas a'íjma jimi ajo're'nyej i maj tyí'ijta i tyeyúuj tzajta', ajta i maj tyihuá'ijtye' a'íjma i maj tyí'cha'ij u tyeyúuj tzajta', aj pu'ij huo'té'exaa je'ej ti ye'ej huárinyij ti'ij aviitzij jin huo'tátuiire'en a'íjci i Jesús.

⁵ Majta a'íimaj mu huatóotyamua'vej, mati'ij mij tya'tóoratziiri' maj túmii jaatá'.

⁶ A'íi pu ja'ancuriáa' i huá'nyuucaa. Aj pu'ij huatyóochej ti jáahuonyij a'náj ti i'rij ti huo'tátuiire'en i Jesús maj quee jaséeracaj i tyeítyee.

Ti'ij tavástará' hua' jamuán tyu'cuaj a'íjma i maj jamuán huac'ij

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Ti'ij ij a'ájna atyojo're'nyej i xicáara' maj jitzán jacua'caa i páan maj quee levaduura'j jana'ajchityaa. A'ájna xicáara' jitze, a'íj mu majta mu'vejritacaa i cánya'aj i maj jin

jo'támua'reej a'ájna xicáara' ti Dios jitzán tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'.

⁸ Aj pu'ij Jesús huo'tacho'vej a'íjci i Pedro ajta i Juan, a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siata'aj ujó'ju' siaj sij tyámua' tyojó'uurej tyej tyij jáacua'nyij a'íjci i tyaj jin jo'támua'reej ti'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'.

⁹ Ajta a'íimaj, a'yaa mu tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Jo'nyij jitze a'yan petyiyá'xie've' tyej tyij tyámua' tyojó'uurej?

¹⁰ A'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siatí'ij chájta' jo'tyájrutyey, tyáataj xu séjran ti xá'rij huátisij, jájtyij ti uhuájmuua, siata'aj jamuán ujó'ju', siajta jamuán ujo'tyájrutyey u chi'táj jo'tij a'íin ja'rá'iixaj.

¹¹ Siata'aj a'yan tyaaté'exaatye'en a'íjci i ti aja'chej yee: “A'yaa pu tyí'xaj i maeestro yee: ¿Jo'nyij jáai'rij ti tyú'cua'nyij i ti jin jo'támua'reej ti'ij Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'? A'íi pu tyí'cua'nyij a'íijma jamuán i ti hua'antyíhuoj.”

¹² A'íi pu jamuaataséjratye'sij ánimuaj i chi'ij ti ve'éj ti uhuaré'yohuaj, siata'aj a'úun tyámua' tyojó'uurej.

¹³ Aj mu mij jo'cáj, mati'ij a'áa ja'rá'aj, a'yaa pu tyá'raa je'ej ti tyihuo'té'exaaj i Jesús, aj mu mij tyámua' tyú'ruuj i maj jin jo'támua'reej je'ej ti Dios tyihuo'tú'uunyi'ri'.

¹⁴ Ti'ij atyojo're'nyej a'tzáaj maj pua'aj tyí'cua'nyij, néijmi'i mu huatyára'saca' véjri'

i méesaj jitze, a'íjna i Jesús, majta a'íimaj i maj jamuán huacáj.

15 Ti'ij ij a'yan tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Jéehua nu huápu'i'ij a'yan tyá'xie'va'ca'aj nyaj ja'mua jamuán tyú'cua'nyij, ijíij nyaj quee xu jajpuéjtzij, tyej tyij néijmi'i jo'támua'reej a'íjci jime' i ti Dios tyihuo'tú'uunyi'ri' i hua'yojmua' i maj anáatya'aj muaanánie'huaca'.

16 A'yaa nu tyajá'mua'ixaatye', canu che' a'náj jacua'nyij i páan 'asta quee néijmi'i tya'róo'astej a'ájna xicáara' ti'ij Dios jitzán néijmi'i jin tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua.

17 Aj pu'ij jajriáj i váasuj, ti'quij tyámua' tyaatá' i Dios, aj pu'ij huo'tajájnyi, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—Ya'cuíj, siata'aj néijmi'i jaaré'ye'en,

18 ji'nye a'yaa nu tyajá'mua'ixaatye' nyaj quee che' a'náj ju'quéi'sij já'ria'ra' i úuvaj, 'asta na'aj quee yan huataséjre'en a'náj ti Dios tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua.

19 Ajta je'en i páan tyi'íj, ti'ij ij ajta tyámua' tyaatá' i Dios. Aj pu'ij ja'antyítaaraca' i páan, ajta je'en huo'ta'í'pu'uj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'yaa pu huatóomua'aj i páan, a'íi pu a'ín pué'een i nye tyévira' i nyaj jin ja'mua japua huatanyúj. A'yaa xu huárinyij siaj sij jo'támua'reej je'ej nyaj huaríj.

20 Mati'ij tyu'cuá'aj, a'yaa pu cha'taj na'aj huaríj, a'íi pu jajriáj i váasuj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'íjna i váasuj tzajta' ti uhuájmuua, a'yaa pu huatóomua'aj i nyúucarij ti jime' Dios jájcuaj jin tya'tóoratziiri' ti ja'mua japua huatányuusij. A'íi pu a'íin pué'een i nyaxúure' nyaj je'ráxire'sij ja'mua jitze ma'can.

²¹ 'Ajta i a'táj ti avíitzij jin tyu'tátuiire'sij nyéetzij, a'íi pu ajta yésejre' nyaj jamuán iiye'ej méesaj jitze.

²² A'yaa pu tyí'nya'uurej nyéetzij, i nyaj nyajta tyévij jitze huanie'huaca', je'ej ti tyu'xá'puí'intariaca'. Ajta huatóoxaamujritye'ej a'íjna i ti nyéetzij tyu'tátuiire'ej avíitzij jime'.

²³ Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'íi mu huatyóohuij maj huóo'ihuo' a'íjci jime' a'táj ti a'íin pué'een i ti tyu'tátuiire'sij.

A'tanyíj a'íin pué'een i ti jéetze' juxie've'

²⁴ Mati'ij mij huatyóohuij maj tyi'huóo'ihuo' a'íjci jime' a'táj ti jéetze' juxie've'.

²⁵ Ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tijin:

—A'íimaj i maj rey jin tyityatatyíj hua' tzajta' i maj quee Israel já'ma'can, a'íi mu ca'nyéjrij jin tyihuá'ijtye'. Ajta a'íimaj i maj tyihuá'ijtye' i tyeítjee, a'yaa mu tyúuxaj yee ityáj tu tyámua' tyaja'muacha'ij.

²⁶ Siajta mua'aj, caxu a'yan eenye' mati'ij a'íimaj, sulu a'yaa xu éenye'ej xá'ra'nyij, a'íjna i a'táj ti jéetze' juxie've' ja'mua jimi, che' a'yan éenye'ej já'ra'nyij ti'ij i tiquee tyi'táj jin juxie've', ajta a'íjna i ti tyí'ijta, che' a'yan éenye'ej já'ra'nyij ti'ij a'íjna i ti huá'huüre' néijmi'caa.

27 Cási', ¿a'tanyíj jéetze' va'cán jin tyi'tyéjvee? ¿Nyi a'íjna i ti huatyájcaj jo'tij méesaj jo'tyéjvee, ca' a'íjna i ti tyá'cue'tyej? ¿Nyiquee a'íjna i ti tyí'cua' huatyequéej jo'tij i méesaj jo'tyéjvee? Ajta nyáaj nu a'íin pué'een i nyaj jéetze' va'cán jin tyi'tyéjvee, nyajta nyáaj yanuj huatyéjve ja'mua jimi, ti'ij a'íjna i ti tyihúa'cue'tyee.

28 'Siajta mua'aj xu a'íin pué'een i siaj a'náj tina'aj nyajamuan ya huatyu'uj nyati'ijta jappuéjtzij.

29 Nyáaj nu jamuaatá', siaj sij tyu'ta'íjtaj, ji'nye a'íjna i nyavástara' pu'ríj naatá' i nyaj jin tyu'ta'íjtaj.

30 A'ájna xicáara' jitze nyaj jitzán tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua, mua'aj xu ajtyára'sij i méesaj jitze siaj sij tyú'cua'nyij siajta huaye'en nyaj jamuán. Siajta je'en huatyára'sij i ipuárij japua ti jéetze' juxie've', siaj sij huo'xíjtye'en a'íjma i tyeítýee i maj majta Israel jitze eerányej, i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej.

*Jesús pu a'yan tyaaté'exaa i Pedro tijin:
“Huéeicaj paj pua'máj naatyáhue'taj”*

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Aj pu'ij i Jesús a'yan tyaaté'exaa i Pedro tijin:
—Simón, Simón, a'íjna i tyiyáaru', a'íi pu jaatáhuoj ti Dios jaatá'an ti'ij tyu'tatyése'en ti jamuaamué'tin siaj sij manúurieenyij.

32 Nyajta nyáaj, a'yaa nu tyaatáhuo muéetzij jime' i Dios jimi pej pij quee eeriá'itzen a'íjci jime' i paj na'ra'astijre, ajta pati'ij táhua'aj na'rá'astijre'en, a'yaa paj huárinij, pata'aj ca'nyíjra'aj huo'tá'an a'ihuáamuá'.

33 Ajta a'íjna i Pedro, a'yaa pu tyaaté'exaa tijin:
—Nyavástara', nu'ríj a'yan tyo'tyényaca'an
nyaj ajamuán eetyánami'huaj na'ríj nyaj aja-
muán huámuí'nyij.

34 Ajta i Jesús a'yan tyu'tanyúj tijin:
—Pedro, a'yaa nu tyí'mua'ixaatye', tí'ij
quee xu jíihuacaj i tyacuáarie', huéeicaj paj
naatyáhue'taj a'yan tijin capáj nyamua'tyej.

*Pu'ríj tya'rá'iixaj tí'ij jajpuéetzij ja'mej a'íjna i
Jesús*

35 Aj pu'ij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:
—¿Nyi tyi'tíj jamo'tyá'itzii nyatí'ij
jamuaata'ityaca' siaj jo'cixi'in, siaj quee áto'rij
jo'píj, siajta quee tyi'tíj joa'áj siaj túmii tzajta'
ucá'an, siati'ij quee che' séecan i juca'quéj
joi'i'pu'ca'aj?

A'yaa mu tyityaatanyúj tijin:

—Capu tyi'tíj to'tyá'itzii.

36 Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaa tijin:
—Ajta ijíj, típua'aj a'tíj tyi' áto'rij, che'
ja'antypíj, na'ríj i túmii tí tzajta' ucá'an.
Típua'aj a'tíj quee séej tyícha'íj i chúun, che'
jáatoonyij i jumáancaj ajta je'en séej huánanan
i chúun a'íjci jime' túmii.

37 A'yaa pu tyé'yusí' i yu'xarij jitze tijin:
“A'yaa mu jaatamua'aj tijin a'íi pu a'íin
pué'een síj tí je'ej pua'aj tyí'tyevij.” A'yaa
nu tyajá'mua'ixaatye' tí juxie've' tí a'yan
tya'róo'astej je'ej tí tyé'yusí' nyéetzij jime'.

38 Majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'yaa mu
tyaaté'exaa tijin:

—Cási' tavástará', hua'puaj pu yee tyí'sejre' i chún.

Aj pu'ij a'yan tyu'tanyúj tijn:

—Che' a'yan eenye' caxu che' tyi'tíj xajtaj.

*Ti'ij Jesús huatyéenyuj a'ájna a Getsemani
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)*

³⁹ Aj pu'ij iirájraa i Jesús, ti'ij ij a'áa jo'mej jo'tij já'asacaa i jiríj jitze ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijn Aseitúunajrimi, majta a'íimaj i maj jamuán huacíj, a'íi mu majta jamuán ujó'ju'.

⁴⁰ Ti'ij a'áa ja'rá'aj, a'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijn:

—Siata'aj huatyényuunyij siaj sij quee tyi'tíj jin ootyá'itzeere'en.

⁴¹ Ti'quij a'áa huojoohuá'xij a'tzúj pu a' imuáj jo're'nyej a'chu ti imuáj aja'ráahui'tzij i tyetyéj tipua'aj a'tíj jin tyu'tató'oj, a'áa pu tyitunutaca', ti'quij huatyéenyuj i Dios jimi,

⁴² a'yan tijn:

—Nyavástará', a'yaa nu tyí'muahuavij, tipua'aj mua'ráanajchij paj naatá' nyej nyij quee a'yan tya'ajpuéetzij ná'ra'nyij, ajta che' quee a'yan atyojo're'nyinyiica'an je'e'j nyej nyáaj tyá'xie've', sulu che' a'yan tyá'ra'nyij je'e'j paj muáaj tyá'xie've'.

⁴³ Aj pu'ij síj jimí huataséjre i ti tajapúa tyí'huire', ti'ij ca'nyíjra'aj jaatá'.

⁴⁴ Ajta i Jesús, jéehua pu tyí'mua'ajcaa, a'ij pu jin jéetze' huatyéenyuj, jéehua pu cámu'i'yaca'aj i tiéexi'muarij, a'yaa pu huasé'rihua'aj ti'ij xúure'ej ti aja'rátzunyaa a chóota'.

⁴⁵ Ti'quij ájchej jo'tij ja'tyényuusima'aj, ti'ij ij ajo're'nyej jo'maj je'ej jé'eenye'ej a'íimaj i maj jamuán huacáj, mu'ríj tyácu'tzisima'aj, ji'nye jéehua mu cua'naca'aj a'íjci jime' maj jux-aamuijritye'.

⁴⁶ A'yaa pu tyihuo'té'exaa j tijn:

—¿Ji'nye siajta tyityetyacu'tzuj? Xá'ajhuiixi', siata'aj huatyényuunyij ti'ij quee tyi'tíj ja'mua japua rájvetyij i siaj jin ootyá'itzeere'en i Dios jimi.

Mati'ij jaatyéevi' a'íjci i Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Óoche' pu tyi'xáatacaj i Jesús, mati'ij jéehua i tyeítyee aje're'nyej, ajta a'íjna i ti a'yan ántyapuaj tijn Judas, i ti ajta hua' jitze ajtyáma'can i maj tamuáamuata' japuan hua'puaj ará'asej, a'íi pu anaquéej huama'ca'aj, aj pu'ij ajtyáxiiriaca' ti'ij ji'tyáapui'tzej a'íjci i Jesús.

⁴⁸ Ajta i Jesús a'yaa pu tyaata'íhuo'ri' tijn:

—Judas, ¿nyij a'íj jin penii'tyápui'tze'sij pej pij nyéetzij tyu'tátuire'en, i nyaj nyajta tyévi jitze huanie'huaca'?

⁴⁹ Majta a'íimaj i maj Jesús jamuán huacáj, mati'ij jaaséej je'ej ti tyi'tíj rijcaj, aj mu mij a'yan tyaaté'exaa tijn:

—Tavástara', ¿nyi tyahuo'tanyó'si'tye'en a'íjci jime' i tyí'tachuun?

⁵⁰ Ajta síj ti Jesús jamuán jo'chá'canya'aj, a'íi pu tyaapuéj a'íjci ti jahuiire' a'íjna i ti tyí'ijta u tyeyúuj tzajta', ja'ajtasíjchaca' i naxiéera', muáca'ta' ti pujmua'.

⁵¹ Ajta i Jesús a'yaa pu tyu'taxájtaca' tijn:

—Caxu che' junyo'si'tye'ej.

Ti'ij ij ja'ajtamuariej a'íjci i naxiéera' jitze, ajta tyáahuaj.

⁵² Ajta je'en i Jesús a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íjma i maj tyí'ijta u tyeyúuj tzajta', ajta i maj tyihuá'ijtye' i maj tyí'cha'ij u tyeyúuj tzajta', ajta a'íjma i huásij, néijmi'caa mati'ij mana'aj i maj jimí aje're'nyej a'yan tijin:

—¿Nyi náhua'rij nyapu'éen siaj sij mua'aj mujo'vá'ju'un chúun setyu'í'sima'aj, siajta ciyéj?

⁵³ A'náj tina'aj nu a'úu jo'tyaváaj ná'yi'caaj u tyeyúuj tzajta' ja'mua jimí nyetyaja'muamuatyáaj. Siajta mua'aj, caxu a'náj naatyéevi', ijíij xu xaa a'yan rinyij, ji'nye a'íi pu ja'mua jitze ucájrurij a'íjna i ti tyí'ijta tíca'rij tzajta'.

Ti'ij i Pedro jaatyáhue'taca' a'íjci i Jesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Mati'ij mij jaatyéevi' a'íjci i Jesús, aj mu mij yo'ví'tij, a'áa mu yo're'nyijtyej jo'tij ja'chej a'íjna i ti néijmi'i jin antyúumua'reej u tyeyúuj tzajta'. Ajta a'íjna i Pedro, a'tzúj pu imuáj jaavájrasima'aj.

⁵⁵ Mati'ij mij óonie'j a'ájna jé'ta' jo'tij ja'rájta'cuaj u tyeyúuj tzajta', aj mu mij ataráasajra, ajta i Pedro, a'íi pu hua' jamuán uja'ajyíxij.

⁵⁶ Ti'ij ij síij i íiti' ti a'áa tyí'huiire' jaaséej ti a'áa ja'ajcatyii jo'tij já'taa, ti'ij tyámua' tyeeséj aj pu'ij a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—A'mújna mu tyáati', a'múu pu ajta jamuán jo'chá'canya'aj i Jesús.

⁵⁷ Ajta a'íjna i Pedro, a'yaa pu tyu'tyáhue'taca' tijn:

—Íiti', canu nyáaj jamua'tyej.

⁵⁸ A'tzúj a'tyévi'caj, ajtáhua'aj sijn jaaséej, a'yaa pu tyu'taxájtaca' tijn:

—Muáaj paj pajta hua' jitze ajtyáma'can.

Ajta a'íjna i Pedro, a'yaa pu tyu'tanyúj tijn:

—Canu xaa nyu'uj.

⁵⁹ Ti'ij séej ooraj tyoomá'caj, ajtáhua'aj pu sijn a'yan tyé'jee tijn:

—A'yaa xaa nyu'uj tyi'ja'yájna ti a'múu sijn a'ín pué'een i ti Jesús jamuán jo'chá'canya'aj, ji'nye Galileea pu já'ma'can.

⁶⁰ Ajta a'íjna i Pedro, a'yaa pu tyu'tanyúj tijn:

—Capu je'ej ná'miteeraste' tyi'táj pej nye'ixaatye'.

Ti'ij ooj a'yan tyi'xáatacaj, aj pu'ij i tyacuáarie' huajíjhuaca'.

⁶¹ Ajta a'íjna i tavástara', a'íi pu ooré'nyeeriaca', ti'ij ij ja'ráasej a'íjci i Pedro, aj pu'ij jo'támua'reeri' je'ej ti tavástara' tyaaté'exaa yee: “Ti'ij quee xu jíihuacaj i tyacuáarie', huéicaj paj a'yan tyinaatyáhue'taj tijn capáj nyamua'tyej.”

⁶² Ti'quij Pedro iirájraa apua'quéj, aj pu'ij tyuuyínyajraa huápu'íj, je'ej pu pua'aj tyo'tóomua'aj.

*Mati'ij jaatyáxaahuataca' a'íjci i Jesús
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)*

63 Majta a'íimaj i maj jacha'íica'aj, a'íi mu huatyóohuij maj jatyaáahuataj, majta jaatyáavaxij a'íjci i Jesús.

64 Mati'ij mij jo'tají'ca'aj a ji'sáara' jitze, aj mu mij ca'nyéjrij jin jaata'íhuo'ri' tijin:

—Huataxáj a'tanyíj mui'tyéjvee.

65 Majta jéehua je'ej pua'aj tyeejéj ma'xáahuataj.

*Mati'ij ayo're'nyijtye i ju juéesijtyamua' jimi
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)*

66 Ti'ij huatapuá'riaca', néijmi'i mu tyúusiij i huáasij, majta i maj tyí'ijta u tyeyúuj tzajta', majta a'íimaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jitze, Moisés ti jo'yú'xaca', mati'ij mij yo'ví'tij hua' jimi i ju juéesij.

67 A'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Taaté'exaatye', ¿nyij muáaj a'íin papué'een i Dios ti a'áan yó'ojrasij i ipuárij japua'?

Ti'quij Jesús a'yan tyu'tanyúj tijin:

—Típua'aj a'yan nyetyájamuaaté'exaatye'yee: Nyáaj nu a'íin pué'een", caxu ná'antzaahuatye'ej.

68 Ajta típua'aj nyetyajamuaa'íhuo' caxu huatányuusiij.

69 Ajta ijíj ti yujo'que'tij ja'mej, nyáaj i nyaj nyajta tyéviij jitze huanie'huaca', muáca'ta' nu ja'ajcaquéé na'mej i Dios ti néijmi'i jin antyúumua'reej.

70 Néijmi'i mu a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi a'íin papué'een i yójra' i Dios?

Ajta i Jesús, a'yaa pu tyu'tanyúj tijin:

—A'yaa pu tyi'ja'yájna, nyáaj nu a'ín pué'een je'ej siaj tyu'taxájtaca'.

⁷¹ Mati'ij mij a'yan tyu'tóo'ixaaaj tijin:

—¿Ji'nye tyajtáhua'aj tyá'xie've' tyej tyij tyi'tíj jitzán ujpuá'ritye'en? Ityáj tu tyeríj jáanamujri' je'ej ti a'múu tyu'taxájtaca'.

23

Mati'ij yo'jáj i Jesús a'íjci jimi i Piláato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Mati'ij mij néijmi'i ájhuiixij i maj a'áa ja'tyúusi, mati'ij mij yo'ví'tij i Jesús a'íjci jimi i Piláato.

² Mati'ij mij huatyóohuij maj jitzán tyo'ojpuá'ritye'en, a'yaa mu tyu'taxájtaca' tijin:

—A'yaa tu tyéetyoj ti a'múu ca'nyíjra'aj hua'tá'caa i tyeítyee mej mij huatyényo'se'en i ti va'cán jin tyi'tyéjvee jimi. A'yaa pu tyí'xaj tijin capu a'yan tyúuxie've' mej mij tyá'najchitye'ej a'íjci i tajtúhuan i ti huá'jijve', a'yaa pu ajta tyihuá'ixaatye' ti a'múu a'ín pué'een i Dios ti a'áan yó'ojrasij i ipuárij japua, ti jee ajta rey jime' tyi'tyéjvee.

³ Ti'quij Piláato a'yan tyaata'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi a'ín papué'een i paj Rey jime' tyi'tyéjvee a'íjma jimi i maj Israel jitze ajtyáma'can?

Ajta i Jesús, a'yaa pu tyu'tanyúj tijin:

—Jee nyáaj nu a'ín pué'een i paj jaxaj.

⁴ Ti'quij Piláato a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íjma i maj tyi'ijta i tyeyúuj tzajta', ajta a'íjma i maj a'áa ajtyáxiiriaca' tijin:

—Capu je'ej ná'miteeraste' tyi'tíj ti jin ootyá'itzee i nyaj jin jo'xíjtye'en.

⁵ Majta a'íimaj, ca'nyíin mu jin a'yan tyu'taxájtaca' tíjin:

—Jéehua pu je'ej pua'aj tyihuá'mua'tyej i tyeítyee, a'áa pu a'yan tyojo'tyóochej a Galíleea, ajta ijíij a'yaa pu ricíj a'yájna Judea.

Mat'íj yo'jáj i Jesús a'íjci jimi i Herodes

⁶ Ajta i Piláato, tí'ij a'yan tyáanamujri', a'yaa pu tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—¿Nyi a'mújna mu Jesús a'áa já'ma'can a Galíleea?

⁷ Tí'ij Piláato a'yan tyáamua'reeri' ti i Jesús a'áa já'ma'can jo'tíj i Herodes tyejé'ijtaj, aj pu'ij huo'ta'íj maj já'anvi'tíj a'íjci jimi i Herodes, i rey ti jin tyi'tyéjvee, a'íi pu ajta a'áa jo'tyávaaca'aj a Jerusalén.

⁸ Ajta i Herodes, jéehua pu huatóotyamua'vej tí'ij jaaséj a'íjci i Jesús, ji'nye pu'ríj á'tyeej tí jaséjramui'ca'aj, ajta jamua'reeriaca'aj je'ej tí tyi'tíj uuriajca'aj a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyá'xie'va'ca'aj tí Jesús tyi'tíj jin a'yan huárinyij tí huápuí'ij juxie've'.

⁹ Jéehua pu tyee'íhuo'ri', ajta i Jesús capu huatanyúj.

¹⁰ Majta a'íimaj i maj tyí'ijta u tyeyúuj tzajta', majta a'íimaj i maj tyihuá'mua'tyej i yu'xarij jítze, Moisés tí jo'yú'xaca', a'áa mu véjri' jimí jo'tyú'uuca'aj, jéetze' mu ca'nyíin jin tyá'xajtzi'raca'aj.

¹¹ Ajta i Herodes, majta a'íimaj i xantáaru'uj i tí tyihuá'ijtye', a'íi mu huatyóohuij maj je'ej pua'aj

jáa'uurej, majta jaatyáxaahuataca' a'íjci i Jesús. Mati'ij mij cáanarij ju'cáachejtye ti naa een, ti'ij tyihuá'caanaa i maj jamuán tyí'ijta i Herodes, ajta je'en huo'ta'íj mej mij majtáhua'aj já'anvi'tij i Piláato jimi.

¹² A'ájna xicáara' jitze, a'íi mu ju' amíncustyamua'aj muá'raa a'íjna i Piláato, ajta a'íjna i Herodes, ti'ij quee xu a'yan tyí'rijcaj, móoche' mu tyúucha'íiria'ca'aj.

*Mati'ij jaaxá'pui'intarej maj jaajé'caj i Jesús
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39—19:16)*

¹³ Ajta i Piláato huo'tajé a'íjma i maj tyí'ijta i tyeyúuj tzajta', ajta a'íjma i maj tyityatatyíj, ajta a'íjma i tyeítyee.

¹⁴ Aj pu'ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Siatí'ij yajave'ré'nyijtye nye jimi, a'yaa xu jitzán tyí'pua'ritya'ca'aj yee a'íi pu ca'nyíjra'aj hua'tá'caa i tyeítyee mej mij jé'ta' huáciinyej, nu'ríj tyee'íhuo'ri', mua'aj senyeséeracaj. Ajta quee je'ej ná'miteeraste' tyi'tíj ti jin ootyá'itzee i siaj jin jitzán tyí'pua'ritye'.

¹⁵ Capu ajta je'ej já'miteeraste' a'íjci i Herodes, ji'nye a'íi pu ajtáhua'aj muyo'ta'ityaca' ityájma jimi. A'íj xu jin seríj jamua'reej ti quee a'yan tyi'tyéevijtij ti a'múu huámu'nyij, ji'nye capu tyi'tíj jin ootyá'itzee.

¹⁶ Puéjtzij nu jaatá'sij a'mújcij, nyati'ijta nyij jaatátoosij.

¹⁷ A'yaa mu tyeyí'tihua'aj maj séej hu-atátoonyij i maj eetyánami' a'ájna mati'ij tyí'ye'estyahua'aj.

18 Majta a'íimaj i tyeítýee, néijmi'i mu a'yan tyityeetyejíihuajraa tijn:

—Miche' jaajé'caj a'mújcij mu Jesús, pajta i Barrabás huatátoonyij.

19 (A'íjna i Barrabás, a'íj pu jin eetyánami'huaca'aj, ji'nye ca'nyíjra'aj pu huo'ta' i tyeítýee Jerusalén maj já'chajca'aj mej mij huo'tanyó'si'tye'en i Roma maj já'chajca'aj, a'íi pu ajta síj a'íin pu'é'een i ti tyí'tyacui'caria'aj.)

20 Ajta i Piláato jaxie'va'ca'aj ti jaatátoonyij a'íjci i Jesús, a'íj pu jin ajtáhua'aj a'yan tyi-huo'tajé ti'ij jáamua'reej je'ej maj tyá'xie'va'ca'aj i tyeítýee.

21 Majta a'íimaj i tyeítýee a'yaa tyityeetyejíihuajraa tijn:

—Pata'aj yó'tatan, pata'aj yó'tatan.

22 Huéecaj pu a'yan tyihuo'té'exaaj tijn:

—¿Ji'nye een jime'? ¿Tyi'tanyí je'ej pua'aj huáruuj? Capu je'ej ná'miteeraste' tyi'tij ti jin ootyá'itzee ti'ij a'yan tye'tyévijtye'ej ti huámu'i'nyij a'mújna, a'íj nu jin a'yan nyana'aj rinyij, puéjtzij nu jaatá'sij, nyajta jaatátoosij.

23 Majta a'íimaj i tyeítýee jéetze' mu ca'nyíin jin huatyejíihuajra, majtáhua'aj a'yan tyaata'íj ti jó'tatan. Aj mu mij tyu'mué'tij a'íjci jime' i maj jéehua huatyejíihuajra.

24 Aj pu'ij i Piláato jaaxá'pui'intarej ti a'yan huárinyij je'ej maj tyaaxié'va'ca'aj i tyeítýee.

25 Ti'quij jaatátoj a'íjci i maj jahuaviirica'aj i tyeítýee i ti a'íjci jin eetyánami'huaca'aj ti ca'nyíjra'aj huo'ta' mej mij huatyényo'se'en, ti ajta tyí'tyacui'caria'aj. Ajta i Piláato, a'íi pu

tyu'tátui i Jesús mej mij a'yan jáa'uurej je'ej maj tyaaxié'va'ca'aj i tyeítýee.

Mati'ij yó'tatej a'íjci i Jesús

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Mati'ij mij yo'jáj i Jesús, a'áa mu yoojáasima'caj, mati'ij séej huatyéevi' ti a'yan ántyapuaj tijin Simón Cirene ti já'ma'can, a'áa pu ja'tanyéj a itzitáj, mati'ij mij ju'huatyéchuii i cúruuj ti'ij jáachuisime'en cújta' i Jesús.

²⁷ Jéehua mu tyeítýee huajú'ca'aj hua' cújta', mue'tíj mu majta i úucaá huajú'ca'aj mux-aamúuritya'aj, majta antyuyíinyaj a'íjci jime'.

²⁸ Aj pu'ij Jesús ooré'nyeeriaca', ti'ij ij a'yan tyihuo'té'exaaj tijin:

—Mua'aj úucaá, mu siaj Jerusalén já'ma'can, caxu nyéetzij jin juyiinyaj, sulu ja'mua jime' siahuóoyiinyixi', siajta a'íjma jime' i juyójmua',

²⁹ ji'nye aj pu atyojo're'nyesij a'ájna i xicáara' siaj jitzán a'yan tyu'taxájtaj yee: “Dios pu tyámua' tyihuo'tá' a'íjma i maj quee a'náj tyiyóomua'aj muá'raa, majta a'íimaj i maj quee a'náj ti'ríij hua' jitze huataséjre, majta a'íjma i maj quee a'náj tyu'tzítýej.”

³⁰ A'ájna xicáara' jitze, a'yaa mu rinyij i tyeítýee, a'íi mu a'yan tyaaté'exaatye'sij i jiríj tijin: “Pata'aj tajapuá rájvetyij.” Majta a'yan cha'taj mana'aj tyaaté'exaatye'ej a'íjci i jiríj ti huaquéetimee tijin: “Pata'aj taatyá'avaaj.”

³¹ Tipua'aj a'yan nyetya'ajpuéjtzij nyáaj nyej quee tyi'tíj jin ootyá'itzee, ¿nyij mequee jéetze' jajpuéetzij muá'ju'un a'íimaj i maj tyi'tíj jin ootyá'itzee?

³² Majta hua'puácaa huajájpuasima'aj i maj je'ej pua'aj tyí'uuriajca'aj mej mij huojotatan i Jesús jamuán.

³³ Matí'ij mij a'áa ja'rá'aj jo'tij a'yan tyaja'rájtyapuaaj tijin Muí'chíj mu'taj, a'áa mu mij yó'tatej hua' jamuán i maj je'ej pua'aj tyí'uuriajca'aj. Séej mu óotatej muáca'ta' pujmua', majta i séej útata' pujmua' i Jesús.

³⁴ Tí'quij Jesús a'yan tyu'taxájtaca' tijin:

—Nyavástara' tyihuo'tú'uunyi'ri', ji'nye camu jamua'reej je'ej maj ricij.

Majta i xantáaru'uj huáhuajcaca' maj tyetyéj jin huóomue'tij mej mij jáamua'reej a'tíj ti cí'tyij i tyí'caanaria'ra' i Jesús.

³⁵ Majta a'íimaj i tyeítjee, a'áa mu jo'tyú'uu méesejraca'aj. Majta a'íimaj i maj tyihuá'ijtye', a'íi mu majta jaatyáxaahuataca', a'yaa mu tyu'taxájtaca' tijin:

—A'múu pu séecan japua huatanyúj, che' ajta jujapuá huatányuunyij, tipua'aj a'yan tyi'ja'yájnatan ti a'múu a'íin pu'éen i Dios ti ja'antýihuo'j i ti ajta a'áan yó'ojrasij i ipuárij japua.

³⁶ Majta a'íimaj i xantáaru'uj mu ajtyáxiiriaca', majta jaatyáxaahuataca', a'íj mu majta jaatanyétzij ti ju'cáaye'en i nahuáj ta'antzíjvi.

³⁷ A'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Tipua'aj Rey jime' petyi'tyávaacaj a'íjma jimi i maj Israel jitze ajtyáma'can, pata'aj ajapua huatányuunyij.

³⁸ Majta táabla óotatej jo'tij jo'ojmu'uj i Jesús, a'yaa pu tyé'yu'si'huaca'aj a'íjci jitze i táabla

tijin: “A'íi pu a'íin pué'een i hua' Rey a'íjma i maj Israel jitze ajtyáma'can.”

³⁹ Ajta síij i ti je'ej pua'aj tyee'yí'tihua'aj i ti ajta óotateehuaca', a'íi pu je'ej pua'aj tyé'jeevaca'aj a'íjci i Jesús, a'yan tijin:

—¿Nyi pequee a'íin pué'een i ti Dios a'áan mojo'ojrasij i ipuárij japua? Pata'aj ajapua huatányuunyij, pajta ityájma japua.

⁴⁰ Ajta i síij ti je'ej pua'aj tyeyí'tihua'aj, ti ajta óotateehuaca', a'íi pu jajtyá'xij a'yan tijin:

—¿Nyi pequee já'tyese' i Dios? Cási', a'yaa paj cha'taj pana'aj tya'ajpuéjtzij ti'ij a'mújna.

⁴¹ A'yaa pu tyi'tyéevijtij tyaj a'yan tya'ajpuéjtzij, a'íjci jime' je'ej tyaj tyi'tíj huáruuj, ji'nye pu'ríj a'yan tyitaaci'ij, ajta a'mújna, capu tyi'tíj jin ootyá'itzee.

⁴² Aj pu'ij a'yan tyaaté'exaa a'íjci i Jesús tijin:

—Jesús, pata'aj no'támua'reej a'ájna xicáara' paj jitzán huatye'chesij i paj tyu'ta'íjtaj.

⁴³ Ajta a'íjna i Jesús, a'yaa pu tyu'tanyúj tijin:

—A'yaa nu tyi'mua'ixaatye' tzáahuatyi'ra'aj jime', ijíij paj a'áa jo'tyaváaj puá'mej nyaj jamuán jo'tíj Dios tyámua' tyimuojo'tyátoosij.

Ti'ij huamuí' a'íjna i Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Ti'ij arí a'tzáaj tacuaríxpupaj putyi'rijcáj, aj pu'ij néijmi'que' huariá'tica'riaca' i chuéj japua, huéicaj ooraj pu a'chu á'tyeej ti huatíca'.

⁴⁵ A'íjna i xicáj oomuí', ajta a'íjna i cíxurij ti a'úun jo'tahuíjca'aj u tyeyúuj tzajta', a'íi pu jé'ta' acásujtza'an.

46 Ca'nyíin pu jin huajíjhuaca' a'íjna i Jesús. A'yaa pu tyu'taxájtaca' tíjin:

—Mu paj nyavástara', muéetzij nu muaatátuire'sij i nyaxiéjnyu'caa.

Ti'ij a'yan tyu'taxájtaca', aj pu'ij huamuí'.

47 Ajta a'íjna xantáaru'uj ti tyí'ijtye' anxityej maj ará'asej, ti'ij jaaséj je'ej ti huaríj, aj pu'ij tyámua' tyaatá' i Dios, ajta a'yan tyu'taxájtaca' tíjin:

—A'yaa xaa nyu'uj tyi'ja'yájna, a'íi pu tyámua' tyí'tyevistaca'aj.

48 Majta a'íimaj i tyeítyee i maj ajtyáxiiriaca', mati'ij tyu'séj je'ej ti tyi'tíj huaríj, aj mu mij jo'cáxij, ji'nye muatóoxaamujrityej majta je'ej pua'aj tyityo'tóomuajtyaca'.

49 Majta a'íimaj i maj jamua'tyej, majta i úucaa i maj jamuán uja'ráacij a'ájna a Galileea, a'íi mu a' ímuáj jo'tyú'uuca'aj, majta tyi'sejraca'aj je'ej ti tyi'tíj rijcaj.

Mati'ij ja'vá'naj a'íjci i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 A'áa pu ajta síj jo'tyávaaca'aj ti a'yan ántyapuaj tíjin José, a'áa pu já'ma'can chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaj tíjin Arimatea, a'áa ti huataca'aj a Judea, a'íi pu síj a'íin pué'een ti hua' jitze ajtyáma'can i juéesij. Tyámua' pu tyí'tyevistaca'aj, ajta quee tyi'tíj jin á'itzeeria'ca'aj.

51 Ajta a'íjna i José, a'íi pu ajta jajchó'va'ca'aj a'ájna xicáara' jitze ti'ij Dios tyu'ta'íjtaj íyan i cháanacaj japua. A'íj pu jin quee ja'ránajchaca'

je'ej maj tyaaxá'pui'intarej, capu ajta tyámua' jaata'aj je'ej maj huaríj i séecan i juéesij.

⁵² Tí'ij ij a'áa jo'mej i Piláato jimi, ajta je'en jaatáhuaviiri' ti jaatátuiire'en i tyévira' i Jesús.

⁵³ Aj pu'ij ja'ajtajá i tyévira' i Jesús, ajta je'en sáavanaj jin jacá'ijcataca', ti'quij a'úun jo'tyájrupidj jo'tij jóocun, ti'ij ij uyo're'tyej jo'maj yo'ojcúunajraa, camu meexu a'náj a'tíj a'úun jo'tyá'avaataca'aj.

⁵⁴ Pu'ríj a'ájna putyí'rijcaa a'ájna xicáara' maj jitzán tyámua' ju'uurej, ajta arí tin aty-oyo're'nyesima'aj a'ájna xicáara' maj jitzán juso'pii.

⁵⁵ Majta a'íimaj i úucaa, i maj a'áa ja'ráacij a Galileea i Jesús jamuán, a'íi mu cújta' huajú'ca'aj a'íjci i José. Mati'ij mij jaaséej jo'tij jóocun, majta jo'tij yó'ruuj i tyévira' i Jesús.

⁵⁶ Mati'ij mij jo'cíj i juchéj, aj mu mij tyámua' jáaruuj i tu'píj ti naa tyaarie'ej, majta i maj jacáhuaatye'ej, majta je'en huóoso'pej a'ájna xicáara' jitze je'ej ti tyúuxie've'.

24

Tí'ij huatájuuriaca' i Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Tí'ij atyojo're'nyej a'ájna xicáara' jitze ta'nájcaj i itéerij, íiya' mu'uj ujó'ju' a'íimaj i úucaa, mati'ij mij tyojo'tii i maj tyámua' tyú'ruuj i tu'píj ti naa tyi'tyáarie', mati'ij mij ujó'ju' jo'maj je'ej yo'uuriajca'aj.

2 Mati'ij a'áa ja'rá'aj, aj mu mij jaaséej tipua'aj arí antácun. Ajta a'íjna i tyetyéj i maj je'tyájmuaaj, pu'ríj antí'ri'huaca'aj.

3 Mati'ij utyájrurij, camu che' jáatyoy i tyévira' i Jesús.

4 Meentyij móoj a'íjci jin tyí'mua'ajcaj je'ej ti tyi'tíj huaríj a'íjci jime' i tyévira' i Jesús, mati'ij jiye'tzín hua'puaj huataséjre i tyétyacaa a'íjma jimi i úucaa, naa mu cuéeinavi' tyí'chajca'aj, naa mu tyityetyátatzarisime'ej.

5 Tyámua' mu tyu'tátziin i úucaa, a'íj mu jin tyítunutaxij, majta ecóotutaxij, majta a'íimaj i tyétyacaa, a'yaa mu tyihuo'té'exaaaj tíjin:

—¿Ji'nye siaj sij a'yan tyá'huoo hua' tzajta' i muí'chítyee i ti arí huatájuuriaca'?

6 Capu che' yajá'hua', ji'nye pu'ríj huatájuuriaca', ¿nyi sequée jamua'reej je'ej ti tyajamuaaté'exaa tí'ij ooj ajo'tyávaaca'aj ja'mua jamuán a'ájna a Galíleea,

7 yee ti a'yan tyúuxie've' maj tyu'tátuire'en a'íjci i ti ajta tyéviij jitze huanie'huaca' a'íjma jimi i maj je'ej pua'aj tyityeetyúucha'ij mej mij yó'tateexi'in? Ajta huéeicaj xicáj jitze huatájuurij.

8 Majta a'íimaj i úucaa, aj mu jo'támua'reeri' je'ej ti tyihuo'té'exaaaj a'íjna i Jesús.

9 Aj mu mij iiráacij jo'tíj jóocun, mati'ij mij jo'cáj juchéj, aj mu mij huo'té'exaa a'íjma i maj tamuáamuata' japuan síj ará'asej, majta i séecan, néijmi'i mu huo'té'exaa je'ej maj tyi'tíj tyu'séj.

10 A'íimaj i úucaa, a'íi mu a'ín pué'een, i Mariía Magdala ti já'ma'can, ajta a'íjna i Juana, ajtáhua'aj síij i Mariía náanajra' ti pué'een a'íjci i Jacobo, majta séecan i úucaa, a'íi mu a'yan tyihuo'té'exaaaj a'íjma i Jesús ti hua'antyíhuoj.

11 Majta a'íimaj camu huá'tzaahuatya'ca'aj a'íjma i úucaa, ji'nye capu je'ej huá'miteerastya'ca'aj je'ej maj tyihuo'té'exaaaj.

12 Ajta a'íjna i Pedro, a'íi pu ájchej, ti'quij jo'téechajraa jo'tij jóocun, ti'quij utyájrurij. Aj pu'ij cíxurij tyu'séj ti áan tyajá'ajcatyii, ajta je'en jó'raa jéehua tyi'mua'astíj i jutzájta' je'ej ti tyi'tíj huaríj.

*A'ájna i juyéj jitze Emaús ti jó'nyaa
(Mt. 16:12-13)*

13 A'ájna xicáara' jitze, i maj hua'puaj i maj hua' jitze ajtyáma'can a'íjma i maj Jesús jamuán huacíj, a'áa mu joojú'ca'aj chájta' ti a'yan tyaja'rájtyapuaaj tíjin Emaús, a'áa pu ímuáj putyajá'ricíj a'ájna a Jerusalén, a'chu tamuáamuata' japuan síij quilloometroj.

14 Néijmi'i mu tyu'xájtasime'ej je'ej ti tyi'tíj huaríj.

15 Móoche' mu tyu'xáatasima'caj, ti'ij Jesús ajtyáxiiriaca' aj pu'ij hua' jamuán jo'mej.

16 Majta a'íimaj camu jaamua'aj.

17 Ti'quij Jesús a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tíjin:

—¿Tyi'tanyí je'ej setyúu'ixaatye' a'yan xuujú' i juyéj jitze?

Matí'ij mij óohuiixij, mua'coomua'astíj.

18 Ajta síij ti a'yan ántyapuaaj tíjin Cleofas, a'íi pu a'yan tyu'tanyúj tíjin:

—¿Nyi pequee muáaj a'íin pué'een i paj huayi'ij pana'aj i paj quee tyi'tíj mua'reej je'ej ti tyi'tíj huaríj tajimí?

¹⁹ Aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tiñin:

—¿Tyi'tanyí je'ej huaríj?

Matí'ij mij a'yan tyaaté'exaa tiñin:

—A'íjci jime' i Jesús, Nazaret ti já'ma'can, a'íi pu tyí'xajtaca'aj tzáahuatyí'ra'aj jime' i Dios jitze ma'can. Ajta jéehua a'yan tyú'ruuj ti huápuí'ij juxie've', i tyeítyee jimi ajta i Dios.

²⁰ Majta a'íimaj i maj tyí'ijta i tyeyúuj tzajta', majta i maj tyí'ta'ijtye', a'íi mu tyu'tátuii i Jesús mej mij tyu'tá' maj jaajé'caj, matí'ij mij yó'tateexij.

²¹ Tyajta ityáj, a'yaa tu tye'ejchó'va'ca'aj ti a'íin tiirátóonyij ityájma i tyaj Israel jitze ajtyáma'can, pu'rij huéecaj xicáj tyooméj maj yó'tateexij.

²² Majta séecan úucaa i maj tajitzé ajtyáma'can, jéehua mu je'ej pua'aj tyo'taséj, íiya' mu'uj uja'tanyéj jo'maj ya'vá'najca'aj a'íjci i Jesús.

²³ Majta camu jáatyoy i tyévira', matí'ij mij huariá'cij, aj mu mij taaté'exaa tiñin séecan mu huataséjre hua' jimi. A'íi mu a'íin pué'eenye'ej i maj tajapúa tyí'huüre', majta a'yan tyihuo'té'exaaj ti arí huatájuuriaca' a'íjna i Jesús.

²⁴ Majta séecan i maj tajamuán huacíj, a'íi mu majta uja'tanyéj jo'maj ya'vá'najca'aj, a'yaa pu tyi'éenye'ej je'ej maj tyu'taxájtaca' a'íimaj i úucaa, majta a'íimaj camu jaaséj a'íjci i Jesús.

²⁵ Ajta i Jesús a'yaa pu tyihuo'té'exaaj tiñin:

—Ji'nye sequée huápu'i'ij tyojó'itej mua'aj, je'ej xu pua'aj tyityóomuajtyej, caxu je'ej tyéejtyoovej mu jutzájta' siaj sij tyá'antzaahuatye'en néijmi'i je'ej maj tyu'taxájtaca' a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj.

²⁶ ¿Nyi sequée jamua'reeriaca'aj ti a'yan tyúuxie'va'ca'aj ti anaquéej jajpuéetzij já'ra'nyij a'íjna i ti Dios a'áan yó'ojrasij i ipuárij japua, ti'ij tyu'ta'íjtaj íiyan i cháanacaj japua, ajta u tajapuá?

²⁷ Aj pu'ij tyámua' naa néijmi'i tyihuo'té'exaaaj je'ej ti tyé'yu'si'huaca'aj i yu'xarij jitze a'íjci jime' i Jesús, ti'ij a'íjna tyo'yú'xaca' i Moisés, ajta mati'ij tyo'yú'xaca' a'íimaj i maj Dios jitze ma'can tyí'xaxa'ta'aj.

²⁸ Mati'ij meríj avéjri' joojú'ca'aj a'ájna chájta' jo'maj ja'rá'íixaj, óoche' pu huama'ca'aj a'íjna i Jesús, ti'ij i ti muja'yee jó'yi'ij.

²⁹ Majta a'íimaj jéehua mu ca'nyíjra'aj jaatá' ti a'áa jo'tyá'itzeere'en, a'yaa mu tyaaté'exaa tijin:

—Pata'aj tajamuán yahuatyá'itzeere'en, ji'nye pu'rij huachúmua', ajta arí huariá'tica'rij.

Ti'quij utyájrurij ti'ij hua' jamuán huatyá'itzeere'en.

³⁰ Ti'ij Jesús ajtyéeyixij hua' jamuán i méesaj jitze, aj pu'ij jatyí'puj i páan, ajta tyámua' tyaatá' i Dios, ti'quij jé'ta' jo'tátaaraca' i páan, aj pu'ij huo'tí'pu'uj.

³¹ Ti'ij huo'tai'ipu'uj, aj mu mij jaamua'aj, ajta a'íjna a'huóopua'rixij meeséeracaj.

³² Mati'ij mij a'yan tyityetyúu'ihuo'ri' tijin:

—¿Nyiquee ca'nyíin jin ú'tzunaca'aj i taxiéjnyu'caa, ajta tatéexi'raca'aj tatzájta' tí'ij i tiéj, tí'ij a'íin tyitátyixaa i juyéj jitze, tí a'yan tyí'ta'ixaatya'ca'aj je'ej tí huatóomua'aj i tí tyé'yu'si' i yu'xarij jitze?

³³ Matí'ij mij ájhuiixij, ca'nácan mu huariá'cij a Jerusalén, a'áa mu huojo'tyoj a'íjma i maj tamuáamuata' japuan síj ará'asej, majta i séecan i maj hua' jamuán huacíj, néijmi'i mu a'áa ja'tyúusiiria'ca'aj.

³⁴ Majta a'íimaj i maj a'áa jo'tyú'uuca'aj a Jerusalén, a'yaa mu tyihuo'té'exaa i maj hua'puaj tíjin:

—A'yaa xaa nyu'uj tyi'ja'yájna, tavástara' pu huatájuuriaca', ajta huataséjre a'íjci jimi i Simón.

³⁵ Majta a'íimaj i maj hua'puaj, a'íi mu huo'té'exaa je'ej tí tyi'tíj huaríj matí'ij a'áa joojú'caj i juyéj jitze, ajta je'ej maj tyaamua'aj tí'ij jé'ta' jo'táaaraca' i páan.

Tí'ij Jesús huataséjre a'íjma jimi i maj jamuán huacíj

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Móoche' mu tyi'xáatacaj a'íjci jime' tí'ij i Jesús huataséjre hua' jimi, a'úu pu jé'ta' hu- atyéechaxij, aj pu'ij a'yan tyihuo'tatyójtjej tíjin:

—Che' tyámua' ja'mua'axcaj ja'mua tzajta'.

³⁷ Aj mu mij néijmi'i tyámua' tyu'tátziin, jí'nye a'yaa pu huá'seejratya'ca'aj, cuxáa nyájcan pué'eenye'ej.

³⁸ A'yaa pu tyihuo'té'exaa i tíjin:

—¿Ji'nye siaj sij huápui'ij tyí'tziinye'?
¿Ji'nye huápui'ij tyaja'muatyesi'huaritye' siaj
tyá'antzaahuatye'en?

³⁹ Cási' i nyamuáca' jitze, ajta i nya' íicaj jitze,
nyáaj nu a'ín pué'een. Siata'aj na'ajtamuárie'en
siajta naaséj. Síij ti mu'ichij, capu a'yan
tyi'tyáhue'ra', capu ajta a'yan tyi'tyájcarij, xu'rij
nyeséj nyaj tyáhue'ra', nyajta tyájcarij.

⁴⁰ Tì'ij a'yan tyihuo'té'exaaaj, aj pu'ij
huo'taséjra i jumuáca', ajta i ju'íicaj.

⁴¹ Majta a'íimaj, camu ja'tzaahuatya'ca'aj,
ji'nye jéehua mu jutyamua'va'ca'aj, majta je'ej
yó'sejraca'aj, aj pu'ij a'yan tyihuo'ta'íhuo'ri' tijin:

—¿Nyi sequée tyi'tíj tyícha'ij nyaj jáacua'nyij?

⁴² Mati'ij mij hue'ej ti hue'ejchi' jaatá'.

⁴³ Tì'quij ja'ancuriáa', aj pu'ij jáacuaaj
meeséeracaj a'íimaj.

⁴⁴ A'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'yaa nu tyajamuaaté'exaa nyati'ij ja'mua ja-
muán jo'chá'canya'aj, ti a'yan tyúuxie'va'ca'aj ti
néijmi'i tya'róo'astej je'ej ti tyo'yú'xaca' nyéetzij
jime' a'íjna i Moisés, majta a'íimaj i maj Dios jitze
ma'can tyí'xaxa'ta'aj, ajta i chuícarij jitze.

⁴⁵ Aj pu'ij huo'ta' mej mij yo'itéej muá'ra'nyij
je'ej ti tyé'yu'si' i yu'xarij jitze.

⁴⁶ A'yaa pu tyihuo'té'exaaaj tijin:

—A'yaa pu tyé'yu'si' i yu'xarij jitze ti a'yan
tyúuxie'va'ca'aj ti jajpuéjtzij já'ra'nyiche', a'íjna
i Dios ti a'áan yó'ojrasij i ipuárij japua. Ajta
huéeicaj xicáj jitze huatájuuritaj.

⁴⁷ Majta néijmi'i japua i cháanacaj
tyihuo'té'exaatye'sij nyenyúucaritze' mej mij

seequéj tyú'mua'tyij i Dios jimi ti'ij a'ín tyihuo'tú'uunyi'. Siajta mua'aj a'yaa xu huatyóohuisij siaj tyihuo'té'exaatye'en iye'e'ej Jerusalén.

⁴⁸ Mua'aj xu tyihuo'té'exaatye'e'ej néijmi'i je'e'ej siaj tyi'tíj tyu'séj.

⁴⁹ Nyáaj nu uyo'ta'ítij ja'mua jimi a'íjci i ti nyavástara' jin tya'tóoratziiri'. Siajta mua'aj, siata'aj a'yan huatye'en iye'e'ej chájta' 'asta siana'aj quee ja'ancuriá'an a'íjci i ca'nyíjra'aj jútye' ti je'cányesij.

Ti'ij i Jesús tyíraa u tajapuá

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Ti'quij i Jesús huojó'ví'tij a'ájna a Betania, aj pu'ij ajmójca'taxij, ajta je'en tyámua' tyihuo'tá' i hua' tzajta'.

⁵¹ Ti'ij ooj hua'huavivíriaca'aj, aj pu'ij ahujo'tyáhuui a'íjma ti'quij jútye' tyíraa.

⁵² Majta a'ímaj mu jaatyánajchaca', jéehua mu huatóotyamua'vej, mati'ij mij jo'cój a Jerusalén.

⁵³ A'náj tina'aj mu i tyeyúuj tzajta' je'ró'uuca'aj, metye'tyóotzi'ria'aj i Dios.

clxxxv

Cora, Santa Teresa
Cora, Santa Teresa: I nyúcarij ti jájcua ti a'ijna
á'xaj i Tavástara' i Jesús ti Ciríistu' pue'een ajta
Salmos New Testament+

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cora, Santa Teresa

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Apr 2025 from source
files dated 1 May 2025

4f03662f-a4e0-5c7c-a13b-0b7002b5b8f6